

מדינת ישראל
המשרד לקליטת העלייה

מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית: מידע על תכניות המשרד ומידת האפקטיביות שלהן

ג'ק חביב ♦ חני הלבן-אילת

הדוח הוכן במסגרת בדיקה שעורך המשרד לקליטת העלייה
על מצב האוכלוסייה האתיופית ועל אופן קליטתה בארץ

דוח מספר 3
דמ-10-558

**פעילות המשרד לקליטת העלייה
בעבור האוכלוסייה האתיופית:
מידע על תכניות המשרד ומידת האפקטיביות שלהן
(דוח מספר 3)**

ג'ק חביב   חני הלבן-אילת

הדוח הוכן במסגרת בדיקה שעורך המשרד לקליטת העלייה
על מצב האוכלוסייה האתיופית ועל אופן קליטתה בארץ

עריכת לשון: מטי מויאל
תרגום לאנגלית (תמצית מחקר והודעת פרסום): אוולין איבל
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן
סיוע בהקלדה ובהכנת תרשימים: סו בוביס

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

ת"ד 3886

ירושלים 91037

טלפון: 02-6557400

פקס: 02-5612391

כתובת באינטרנט: www.jdc.org.il/brookdale

פרסומים נוספים של מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל בנושא זה

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010. פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית: הדגשים לעומת המגמות בקהילה, בחינת המידע הקיים על אפקטיביות התכניות והתוויית קווים להמשך פיתוחו. דוח מסכם. (דוח מספר 1). דמ-536-10.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010. מעקב אחר אינדיקטורים מרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ברמה הארצית (דוח מספר 2). דמ-560-10.

כהן-נבות, מ'; ברוך-קוברסקי, ר'; לוי, ד'; וציסלב קונסטנטינוב. 2008. תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: סיוע לימודי ומרכזי הנוער (2005-2007) - מחקר הערכה: תמצית מחקר. תמ-28-08.

כהאן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ואזן-סיקרון, ל'; לוי, ד'. 2008. תכנית נוער עולה "מסיכון לסיכוי" – ממצאי מחקר ההערכה. דמ-515-08.

מנדלר, ד'; קינג, י'. 2008. מצב התעסוקה של העולים שנתיים עד שלוש שנים לאחר שהשתתפו במרכזי הכוונה לתעסוקה. דמ-522-08.

אגור, מ'; רוזנברג, ל'. 2006. הערכת התכנית להכשרת מנהיגות מצטיינת בחינוך בקרב יוצאי אתיופיה. דמ-481-06.

קינג, י'; וולדה-צדיק, א'. 2006. דפוסי השתלבות בתעסוקה של עולים חדשים גילאי 22-64. דמ-486-06.

Baruj-Kovarsky, R.; Cohen-Navot, M. 2008. **The Ethiopian National Project: Youth Centers 2008 Second Evaluation Report.** ES-29-08

להזמנת פרסומים ניתן לפנות למאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ת"ד 3886, ירושלים 91037, טל': 02-6557400, פקס: 02-5612391, דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il

ניתן לעיין בפרסומים אלה גם באתר המכון: www.jdc.org.il/brookdale

תמצית מחקר

1. מבוא

מדינת ישראל עושה מאמצים להעמקת הטיפול באוכלוסייה האתיופית ולביסוס ביצוע התכניות על יעדים מוגדרים ומעקב אחר היישום והתוצאות. באחריות המשרד לקליטת העלייה מופעלים תכניות ופרויקטים רבים המיועדים לעולי אתיופיה, חלקם עוצבו במיוחד לצורכיהם ואחרים יועדו לכלל העולים. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל התבקש לסקור את תכניות המשרד בעבור האוכלוסייה האתיופית שהופעלו בשנת 2007.

באחריות המשרד לקליטת העלייה נמצאים תכניות ופרויקטים רבים המיועדים לעולי אתיופיה, חלקם הותאמו ישירות לצורכי אוכלוסייה זו וחלקם מיועדים לכלל העולים. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל התבקש בידי מנכ"ל המשרד לסקור תכניות ופרויקטים אלו ולבחון את העשייה תוך דגש על תוצאותיה.

במסגרת הסקירה נערך מיפוי של כלל התכניות שמהן נהנים עולי אתיופיה, שבמהלכו נבדקה מידת האפקטיביות של התכניות בקידום השתלבותם של העולים בתחומי החיים השונים. תוצאות הסקירה אמורות לחזק את הבסיס לתכנון מושכל להמשך הקצאת המשאבים וההשקעה באוכלוסייה זו.

התכניות שאותרו חולקו לשמונה תחומים: תכניות כלליות, בריאות, תרבות, רווחה, חינוך, השכלה גבוהה, תעסוקה ויזמות ודיוור.

דוח זה סוקר את תחומי הפעילות השונים של המשרד, תוך התייחסות לתכניות השונות השייכות לכל אחד מהתחומים. שני דוחות נוספים מציגים סקירה מקוצרת ובה הצעת קווים מנחים לאסטרטגיה של העמקת השימוש במידע ופיתוחו (חביב, הלבן-אילת ושץ, 2010א') ואינדיקטורים מרכזיים למצבה של הקהילה האתיופית (חביב, הלבן-אילת ושץ, 2010ב').

בדוח הנוכחי מוקדש לכל תכנית פרק העוסק בשלושה היבטים עיקריים:

- ◆ תיאור התכנית מתוך השאלון שמולא בידי האחראי על התכנית וריאיון מנהל אגף
- ◆ מידע מינהלי
- ◆ מידע מתוך מחקר הערכה, הכולל מדדי ההצלחה לבחינת התכנית.

2. הגדרות

אנו מגדירים מערכת מידע כתהליך של איסוף מידע על הפעילות ועל התוצאות של מערכת שירותים, באמצעות כלים אחידים ולאורך זמן. תהליך זה מבוצע בידי מפעילי התכניות עצמן באופן בלעדי או עיקרי.

במושג מחקר אנו מתייחסים לפעולה המבוצעת על-ידי גורם חיצוני כפעולה חד-פעמית, זמנית ולפעמים תקופתית.

3. מקורות המידע

המידע נאסף ממקורות שונים:

1. ראיונות עם מנהלי האגפים במשרד לקליטת העלייה.
  2. שאלונים למילוי עצמי של המנהלים או של מפעילי התכניות (שאלון נפרד לכל תכנית שבאחריותם). השאלון שמילאו לצורך הסקירה הנוכחית כולל את תיאור התכנית, מטרות התכנית, תקופת ההפעלה, שותפים, מדדי יישום ותוצאה שאלות לגבי קיום מערכות מידע מנהליות, מחקרים מיוחדים ועוד.
  3. מערכות מידע מנהליות - איתור המערכות ובדיקת תרומתן האפשרית למדידת תוצאות.
  4. מחקרים על התכניות - איתור מחקרי הערכה ובחינת הממצאים הנוגעים ליישום ולתוצאות.
  5. מידע סטטיסטי ארצי - ניתוח מגמות כלליות מתוך מקורות מידע שונים, כגון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ומערכות מידע של משרדי ממשלה שונים, כמו משרד החינוך (לגבי ציוני הברורות). נעשה שימוש בנתונים המתפרסמים על-ידי הגורמים השונים ונעשו עיבודים מיוחדים לנתונים (יתפרסם בדוח נפרד).
- בלוח א' מוצגים מקורות המידע שאיתרנו בסקירה זו ואשר מהווים את הבסיס לניתוח המידע הקיים. הלוח מצביע על מספר מחקרי ההערכה ומערכות המידע המנהלי העומדים לרשות הפרויקט, אשר יכולים לספק מידע לצורך הערכת התוצאות של הפרויקט והמשך פיתוחו.

לוח א': סיכום מצב המידע

מספר	תכניות
31	תכניות המשרד שאותרו
19	תכניות שלגביהן התקבל שאלון מהאגף האחראי
16	תכניות שלגביהן אותרו מחקרים
19	תכניות שלגביהן אותרה מערכת מידע*
7	תכניות שלגביהן אין שאלון, אבל יש מחקר
11	תכניות שלגביהן אותרו מחקר ומערכת מידע
24	תכניות שלגביהן אותר מחקר או מערכת מידע
5	אין חומרים בכלל (מחקר, מערכת מידע או שאלון)

* על תכניות ללא שאלון, לא ניתן לקבוע אם יש מערכת מידע מינהלי

אחד הכלים המרכזיים שנעשה בו שימוש לצורך הכנת הדוח הנוכחי היה שאלון למילוי עצמי של האחראיים על התכניות השונות. מהלוח עולה כי לא הייתה היענות מלאה למאמץ לקבל מידע על התכניות: לגבי 19 תכניות קיבלנו שאלונים מהאחראים ולגבי 12 תכניות לא קיבלנו. לוח א' מראה גם כי מתוך כל 31 התכניות, ל-19 יש מערכת מידע מנהלית כלשהי. לגבי 16 פרויקטים נמצא מחקר. בסך הכול, רק לגבי חמישה פרויקטים לא אותר כל מקור מידע. כמובן, שלגביהם לא נוכל להתייחס לתוצאות כלל. חשוב לציין שלגבי מספר תכניות גדולות, כמו שיקום שכונות, פלא והתכניות להשכלה גבוהה, לא בוצע מחקר הערכה, אף שבחלקן (תחום ההשכלה גבוהה) קיימת מערכת מידע הכוללת מידע חשוב על התכנית.

4. מערכות מידע מנהליות

בסעיף זה נתייחס לאופיו של המידע הקיים ונסקור את המידע על תוצאות בתכניות בעלות מערכות מידע (לוח ב'). כאמור, קיבלנו שאלונים על 19 תכניות של המשרד, אשר בין היתר סיפקו מידע על מערכות מידע המשרתות את התכנית. לגבי כל אחת מתכניות אלו אותרה מערכת מידע מנהלית. ב-18 מהן כללה המערכת גם מידע על תוצאות.

יש לציין שחלק מהתכניות אינן עוסקות אך ורק באוכלוסייה האתיופית, אלא מיועדות גם לאוכלוסיות אחרות. יש לבחון אפוא האם המידע על האוכלוסייה האתיופית במערכת המידע המנהלית זמין באופן נפרד מהמידע על כלל המשתתפים.

לוח ב': מידע על תוצאות בתכניות שלגביהן דווח על מערכת מידע מנהלית¹

שם התכנית	קיום מידע על האוכלוסייה האתיופית בנפרד	מידע על תוצאות - לא ממוחשב	מידע על תוצאות - ממוחשב	דיווח למשרד: תקופתי	דיווח למשרד: תוצאות
2. המוקדים	כן	כן	לא	כן	חלקי
5. שימוש בסמים ובאלכוהול	כן	כן	לא	כן	חלקי
8. מסיכון לסיכוי	כן	כן	לא	כן	לא
9. סיכויים	כן	כן	לא	כן	לא
11. מגדלור	כן	כן	לא	כן	לא
12. יזמים צעירים	כן	כן	לא	כן	לא
14. הפוך על הפוך	לא כרגע	לא	כן	כן	לא
17. זינוק בעלייה	כן	כן	לא	כן	לא
19. אופק לבגרות	כן	לא	כן	כן	כן
20. פלא	כן	ביניים	לא	כן	לא
24. תכנית לאומית ENP	כן	לא	כן	כן	כן
25. קדמא ב	כן	כן	לא	כן	לא
26. מכינות	כן	כן	לא	כן	לא
27. השכלה גבוהה	כן	לא	לא	כן	לא
28. אשת חיל	כן	לא	כן	כן	לא
29. ייעוץ עסקי	כן	לא	כן	כן	לא
30. חממה תעסוקתית	כן	לא	כן	כן	לא סדיר
31. משכנתאות	כן	לא	חלקי	כן	חלקי
סה"כ					
כן = 17		תוצאות ביניים = 1		כן = 6	כן = 2
כן = 17		תוצאות ביניים = 1		כן = 18	כן = 4

* מספור התכניות זהה למספור בלוח 1 בגוף הדו"ח.

¹ בתכנית שיקום שכונות חברתי (3) יש מידע רק על פעילויות, ולכן אינה מופיעה בלוח.

בלוח ב' דלעיל מפורטים מאפייני כל אחת מ-18 מערכות המידע. מהלוח עולים שני מאפיינים מרכזיים:

- ◆ בכל התכניות אוספים מידע על תוצאות ברמת המשתתפים, אולם, לרוב, המידע אינו ממוחשב.
- ◆ לגבי 17 תכניות ניתן להפריד את המידע על האוכלוסייה האתיופית, גם אם נכללות בהן אוכלוסיות נוספות.

דיווח למשרד לקליטת העלייה הוא ממד נוסף במערכת המידע המנהלית, בין אם הוא מתוך מידע לא ממוחשב ובין אם מתוך מידע ממוחשב.

- ◆ בכל 17 התכניות מוגש דיווח תקופתי למשרד מתוך מערכת המידע. יחד עם זאת, רק בשש תכניות מדובר בדיווח על תוצאות, בשתיים מתוכן - באופן מלא יותר ובארבע - באופן חלקי.
- ◆ לעתים, הדיווח למשרד נכלל בדיווח משותף למספר גורמים ומוגש במסגרת ועדת היגוי.

במסגרת הדוח הנוכחי אין אנו נוגעים במידת השימוש במידע ובדיון בו ברמת המשרד.

5. מחקרי הערכה

סעיף זה מציג תמונת מצב של המחקר הקיים על התכניות לאתיופים של המשרד לקליטת העלייה. בדומה לניתוח של המערכות המנהליות, אנו מעוניינים לבחון את המידה שבה המחקרים השונים התייחסו לתוצאות. יחד עם זאת, יש חשיבות רבה גם להתייחסותם לתהליכי היישום, דבר שיאפשר לזהות את הצורך בשינויים בתהליכי היישום ולעמוד על מידת השגת המטרות, ואיתן - התוצאות.

ניתן למדוד את התוצאות לפי מדדים אובייקטיביים, כגון: השמה בעבודה, ציוני בגרות, תיקים במשטרה ומקרי התעללות מדווחים. מעבר לכך, חשוב להתייחס למדדים סובייקטיביים, שכן, יש תחומים שמטבע הדברים מחייבים מדידה סובייקטיבית: חיזוק הביטחון העצמי, תחושת בדידות, זהות ושייכות ועוד. בנוסף, חשוב לדעת עד כמה הלקוחות עצמם מזהים שיפורים ותרומות בעקבות ההשתתפות בתכנית.

מדד נוסף הוא שביעות רצון של הלקוחות מהתכניות או מרכיבים של התכנית. מדד זה מבוסס גם על שאלות ישירות לגבי מידת שביעות רצונם וגם על שאלות עקיפות כמו הנכונות להמליץ על התכנית לאחרים.

5.1 אופי המידע המחקרי

1. מתוך 31 תכניות, איתרנו כ-16 תכניות שלגביהן קיים מחקר, בדרך כלל מחקר אחד לתכנית. לעתים, התבצע המחקר בשלבים שהוצגו בסדרת דוחות. יוצאת דופן היא התכנית "סיכויים" שלגביה אותרו שני מחקרי הערכה. חלק מההערכות בוצעו לפני זמן רב יחסית - בראשית שנות האלפיים, ועל כן, יש מקום לחשוב על ביצוע מחקרי הערכה עדכניים.

2. המחקרים שונים מאוד בהיקפם ובעומקם. בדוח הנוכחי לא נערכה בחינה מעמיקה של איכות המחקרים, אלא בעיקר מובאת התייחסות לסוג המידע שהם מספקים, למידה שבה הם מדווחים על תוצאות התכניות ולשאלה האם יש להן תוצאות חיוביות.

3. כמעט כל המחקרים בוחנים את תהליכי היישום תוך התייחסות לזווית הראייה של המפעילים ושל הלקוחות. בין היתר המחקרים בוחנים האם כל רכיבי התכנית יושמו, האם היקף המשתתפים הוא לפי המתוכנן, האם התכניות הגיעו לאוכלוסיית היעד המתוכננת ומהם מאפייני המשתתפים שהשפיעו על התכנית, האם יש שונות חשובה באסטרטגיית היישום בין קבוצות שונות, אילו מכשולים קיימים בהן ומהן דרכי התמודדות מוצלחות (לצורך שיפורים אפשריים בתהליך היישום).
4. כמעט כל המחקרים בדקו גם את שביעות רצון הלקוחות של התכניות.
5. כמעט כל המחקרים (16 מתוך 17) ערכו ניתוחים כמותיים לתוצאות וביצעו מעקב פרטני אחר המשתתפים. בבדיקת התוצאות, כמעט כולם השתמשו במדדים אובייקטיביים וסובייקטיביים.
6. נקודת התורפה של רוב מחקרי ההערכה היא היעדר קבוצת ביקורת או השוואה, ולכן קשה לעמוד על תרומתה של התכנית לשינויים החיוביים שחלו באוכלוסייה. בעיה זו מאפיינת את רוב מחקרי ההערכה שנעשים בארץ, ואיננה מייחדת את המחקרים שנעשו בעבור המשרד לקליטת העלייה.
7. כמעט בכל התכניות שלגביהן נמדדו תוצאות אנו רואים שינויים חיוביים משמעותיים בתוצאות בקרב המשתתפים, בהתאם למטרות התכנית או לחלקן. אחת התכניות יושמה באופן חלקי בלבד, ולכן לא ניתן להסתמך על הממצאים במידה רבה. לגבי מחקר אחר, התוצאות הן פחות חיוביות.
8. חשוב לציין, שכל מחקרי ההערכה התמודדו עם המורכבות של מדידת תוצאות בנושאים השונים, והעמידו בסיס של מדדים שניתן לנצל לפיתוח המערך בעתיד, בין אם במחקרי המשך ובין אם בשילוב חלק מהמדדים במערכות המידע המנהליות.

5.2 ממצאי המחקרים לגבי תוצאות התכניות

בסעיף זה נסכם את ממצאי המחקרים להערכת התכניות של המשרד לקליטת העלייה למען האוכלוסייה האתיופית לפי תחומים. כאמור, נערכו 17 מחקרי הערכה, ובכלל זה שני מחקרים על התכנית מסיכון לסיכוי ושני מחקרים על התכנית סיכויים. מחקר נוסף (על התכנית זינוק בעלייה) התחיל בשנת 2008 ויימשך כשלוש שנים. מחקר זה אינו נכלל בסקירה, אף שהתכנית נדונה בה. את 17 המחקרים הללו ניתן לשייך לחמישה תחומים עיקריים:

1. **כללי - קליטה והסתגלות**: שתי תכניות - מרכזי קליטה, מוקדי קליטה
2. **בריאות**: שתי תכניות - הסברה ארצית בנושא איידס ומניעת שימוש בסמים ובאלכוהול
3. **רווחה (נוער)**: חמש תכניות - תל"מ, מסיכון לסיכוי (שני מחקרים נפרדים לשני שלבים), סיכויים (שני מחקרים נפרדים שנערכו בזמנים שונים), הפוך על הפוך וחוגי סיירות מטעם החברה להגנת הטבע
4. **חינוך**: שלוש תכניות - אופק לבגרות, אתגרים והתכנית הלאומית לאתיופים (ENP)
5. **תעסוקה**: שלוש תכניות - אשת חיל, ייעוץ וליווי עסקי במסגרת מט"י נתניה ורש"ת חממות תעסוקתיות

להלן יובאו סיכומי הממצאים ממחקרים אלה לפי חמשת התחומים.

1. כללי - קליטה והסתגלות

- ◆ רוב העולים שבעי רצון משהותם במרכז הקליטה.
- ◆ העולים מעריכים שמרכז הקליטה הכין אותם לחיים בישראל במידה בינונית.
- ◆ לפי הערכת העולים, תרומת מרכז הקליטה לידע שלהם בשפה העברית מועטה יחסית.
- ◆ מהמחקר על מוקד הקליטה באשדוד עולה כי המוקד מוכר לרוב עולי אתיופיה בעיר.
- ◆ קיימת שביעות רצון גבוהה מיחס הצוות במוקד באשדוד ומהמידע שקיבלו במוקד.
- ◆ 57% מהגברים ו-40% מהנשים שפנו למוקד באשדוד דיווחו שקיבלו פתרון לבעייתם.

2. בריאות

- ◆ פעילות הסברה בנושא איידס משפרת את רמת הידע וההתנהגות המניעתית של המשתתפים.
- ◆ נמצא שינוי בידע לגבי הסכנות שבשימוש בסמים, שינוי ביחס לשימוש בסמים ובאלכוהול, שיפור בתקשורת בין בני נוער להוריהם ושיפור במוקד השליטה הפנימי (שליטה עצמית) של בני הנוער.

3. רווחה (נוער)

- ◆ התכנית מסיכון לסיכוי סובלת מקשיים ביישום, ולכן מתקשה להשיג את מטרותיה. אולם, קיימים הבדלים במידת ההצלחה ורמת שביעות הרצון בין היישובים השונים.
- ◆ תכניות כמו תל"ם בדרך כלל מקדמות את המשתתפים ותורמות להם במישורים שונים. על-פי הממצאים נראה שהתכניות מעצימות, אך מספר המשתתפים בהן מצומצם, ולכן השפעתן פחות מורגשת כאשר בודקים את התקדמות כלל אוכלוסיית עולי אתיופיה.
- ◆ מן המחקר להערכת התכנית הפוך על הפוך ניתן ללמוד שיש רמה גבוהה של שביעות רצון והתקבל דיווח חיובי מן המשתתפים על תרומת התכנית. אולם, יש לזכור כי מספר הפונים ממוצא אתיופי יחסית קטן וכי בדוחות הקיימים לא ניתן להפריד בין המידע לגבי נוער ממוצא אתיופי שפנו למרכז לבין שאר המשתתפים.
- ◆ בתכנית סיכויים נרשמה שביעות רצון גבוהה של המשתתפים. המחקר המאוחר יותר משנת 2008 מעיד על השגת יעדי התכנית, ובראשם - היעד המרכזי של הפסקת העבריינות או הפחתת ממדיה בקרב המשתתפים. על-פי הממצאים, מספר העברות שביצעו משתתפי התכנית הצטמצם באופן משמעותי בתום התכנית. יחד עם זאת, לא נבדקה השפעת התכנית על עבריינות חוזרת בפרספקטיבה של זמן, כלומר, מספר שנים מתום התכנית.
- ◆ חוגי הסיירות של החברה להגנת הטבע תרמו להסתגלות בקרב המשתתפים באמצעות חיזוק הקשר לחברה הישראלית ולמסורת האתיופית ושיפור ברמת התמיכה החברתית מנוער שאינו יוצא אתיופיה.

4. חינוך

- ◆ מחקר ההערכה על תכנית אתגרים, המכינה ילדים לכיתה א', מצביע על שיפור בכל התחומים שנמדדו. ההתקדמות הרבה ביותר הייתה בתחום רכישת השפה. כמו כן, דווח על שביעות רצון רבה מהתכנית.

- ◆ שתי התכניות המרכזיות בתחום החינוך שעליהן יש מחקר הערכה הן אופק לבגרות ו-ENP. מן הממצאים לגבי תכניות אלה ניתן ללמוד שסיוע וליווי אינטנסיביים מביאים להשגת המטרות. נמצא שיפור בהישגי התלמידים ממוצא אתיופי בציונים, בזכאות לבגרות רגילה ובזכאות לבגרות איכותית.

5. תעסוקה

- ◆ תרומתו של מרכז הייעוץ והליווי העסקי מט"י נתניה ניכרת בנושאים כמו ליווי, ייעוץ, חונכות והכנת תכנית עסקית. עם זאת, רואיינו מספר קטן בלבד של יזמים (15).
- ◆ במחקר לגבי תכנית אשת חיל נמצא שאחוז ההשמה בעבודה נע בין 30% ל-80% מהמשתתפות בקבוצות השונות. כמו כן, חל שינוי מהותי בתפיסת הנשים לגבי יציאה לעבודה.
- ◆ ברשת חממות נמצא שיעור גבוה יחסית של השמות (65%-75%). התכנית מסייעת בחיזוק האמונה העצמית ובקבלת האחריות. כ-45% מהאנשים שהושמו בעבודה עובדים במקצועות שלמדו בתכנית.
- ◆ אחוז גבוה מהפונים למוקדים לסיוע בנושא תעסוקה הביעו שביעות רצון מהעזרה שניתנה להם.

5.3 מידע על תוצאות חיוביות ממחקרי הערכה

בסך הכל, התכניות שבהן נמצאו תוצאות חיוביות ממחקרי הערכה הן: מרכזי הקליטה, מוקדי הקליטה, פעילות הסברה בנושא איידס, תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול, תל"מ, אתגרים, מסיכון לסיכוי, סיכויים (במחקר שנערך בשנת 2008), תכנית רב-תרבותית של החברה להגנת הטבע, הפוך על הפוך, אופק לבגרות, תכנית SPACE ותכנית עתידים, אשת חיל, מט"י נתניה ורשת חממות.

6. תוצאות התכניות על-פי המידע המנהלי ועל-פי המידע המחקרי במשולב

לוח ג': ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות

מספר תכניות	
31	כלל התכניות
15	תכניות שעבורן נערך מחקר הערכה עם דיווח על תוצאות
18	תכניות שיש להן מערכת מידע מנהלית הכוללת תוצאות לגבי האוכלוסייה האתיופית
7	מתוכן, מדווחות למשרד הראשי
15	תכניות שעבורן יש תוצאות חיוביות כלשהן ממחקר הערכה
3	תכניות שעבורן יש תוצאות חיוביות כלשהן ממערכת המידע המנהלית*
16	תכניות שעבורן קיים מידע על תוצאות חיוביות כלשהן ממקור כלשהו
23	תכניות שעבורן קיים מידע ממקור כלשהו על תוצאות
17	מתוכן, תכניות עבורן המידע מדווח בצורה כלשהי למשרד לקליטת העלייה

*בכולן קיים גם מחקר

לוח ג' דלעיל מסכם את התמונה העולה מתוצאות התכניות, מתוך מידע שהתקבל מהמערכות המנהליות ומהמחקרים. נראה כי בכמחצית התכניות יש דיווח על תוצאות חיוביות.

דברי תודה

אנו מבקשים להודות לארז חלפון, מנכ"ל המשרד לקליטת העלייה, לרחל גינדין, מנהלת אגף תכנון ומחקר, ולכל מנהלי האגפים והשירותים במשרד.

תודה לעובדי מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל שסייעו בידינו באיסוף המידע על המגמות באוכלוסייה האתיופית: אברהם וולדה-צדיק, וצ'יסלב קונסטנטינוב, שמואל באר, פאולה כאהן-סטרבצ'ינסקי, יהודית קינג ורות ברוך-קוברסקי.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
6	2. מערך המחקר
7	3. תכניות כלליות
8	3.1 מרכזי קליטה
12	3.2 מוקדי קליטה ביישובי הקבע
17	3.3 שיקום שכונות חברתי
19	4. תכניות בתחום הבריאות
20	4.1 הסברה ארצית בנושא איידס
22	4.2 מניעת שימוש בסמים ובאלכוהול להורים ולילדים
27	5. תכניות בתחום הרווחה
28	5.1 תל"מ
32	5.2 מסיכון לסיכוי
41	5.3 סיכויים
47	5.4 תכניות יישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון : מח"ט נווה יעקב
49	5.5 מגדלור
51	5.6 יזמים צעירים בישראל
53	5.7 החברה להגנת הטבע – תכנית רב-תרבותית
56	5.8 הפוך על הפוך - מרכזי מידע וייעוץ לנוער
62	5.9 מגזין ארצי במסגרת תכנית הטלוויזיה "דרך העיניים שלנו"
63	5.10 זינוק בעלייה
65	6. תכניות בתחום החינוך
66	6.1 אתגרים
68	6.2 אופק לבגרות
74	6.3 פלי"א
75	6.4 פרויקט לאומי ENP (Ethiopian National Project) - מידע כללי
87	7. תכניות ללימודים אקדמיים
89	7.1 קדמא ב'
92	7.2 מכינה קדם-אקדמית ומכינת קדם-הנדסאים
94	7.3 אקדמיה
96	8. תכניות בתחום התעסוקה והיזמות
97	8.1 אשת חיל
102	8.2 ייעוץ וליווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מתוך הקהילה
105	8.3 רשת חממות תעסוקתיות
110	9. תכניות בתחום הדיור
110	9.1 מענק משכנתאות למשפחות עולים מאתיופיה
115	ביבליוגרפיה

רשימת לוחות

תמצית מחקר

- ii לוח א': סיכום מצב המידע
- iv לוח ב': מידע על תוצאות בתכניות שלגביהן דווח על מערכת מידע מנהלית
- ix לוח ג': ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות

תכניות כלליות

- 2 לוח 1: רשימת התכניות של המשרד לקליטת העלייה לפי תחומים
- 4 לוח 2: מקורות המידע הקיימים בתכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור יוצאי אתיופיה, שנבחנו במסגרת המחקר
- 10 לוח 3: מרכזי הקליטה - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות של עולים השוהים במרכז הקליטה
- 11 לוח 4: מרכזי הקליטה - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות של עולים שעזבו את מרכז הקליטה
- 14 לוח 5: התפלגות סיבת הפניות למוקדי הקליטה בשנת 2004
- 14 לוח 6: התפלגות סיבת הפניות למוקדי הקליטה בשנת 2006
- 15 לוח 7: טיפול המוקד בנושאי תעסוקה בשנת 2004 ובשנת 2006
- 16 לוח 8: המוקד באשדוד - מדדי יישום ומדדי הצלחה

תכניות בתחום הבריאות

- 21 לוח 9: התכנית הלאומית למניעת איידס- מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 21 לוח 10: התכנית הלאומית למניעת איידס- מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 24 לוח 11: תכנית התערבות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 24 לוח 12: תכנית התערבות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי הצלחה – תוצאות בהתאם למטרות
- 26 לוח 13: תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 27 לוח 14: תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול- מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

תכניות בתחום הרווחה

- 30 לוח 15: תכנית תל"מ- מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 31 לוח 16: תכנית תל"מ - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 36 לוח 17: מסיכון לסיכוי (שלב א') - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 36 לוח 18: מסיכון לסיכוי (שלב א') - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 38 לוח 19: מסיכון לסיכוי (שלב ב' - נצרת ואשקלון) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

- 38 לוח 20 : מסיכון לסיכוי (שלב ב' - נצרת ואשקלון) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 40 לוח 21 : מסיכון לסיכוי (שלב ב' - חדרה) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 40 לוח 22 : מסיכון לסיכוי (שלב ב' - חדרה) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 44 לוח 23 : תכנית סיכויים (מחקר מעצב) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 44 לוח 24 : תכנית סיכויים (מחקר מעצב) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 46 לוח 25 : תכנית "סיכויים" - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 46 לוח 26 : תכנית "סיכויים" - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 55 לוח 27 : החברה להגנת הטבע - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 61 לוח 28 : הפוך על הפוך - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 61 לוח 29 : הפוך על הפוך - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

תכניות בתחום החינוך

- 67 לוח 30 : אתגרים - מדדי יישום למעקב אחר השלבים ביישום העבודה
- 68 לוח 31 : אתגרים - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 71 לוח 32 : אופק לבגרות - זכאים לבגרות מבין משתתפי התכנית, לפי שנה
- 71 לוח 33 : אופק לבגרות - השפעת סיוע לימודי על שיעורי הזכאות לבגרות בקרב מסיימי 12 שנות לימוד, בשנים 2004/2005
- 74 לוח 34 : אופק לבגרות - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 78 לוח 35 : מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 78 לוח 36 : SPACE - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות (לפי הערכת האחראי)
- 81 לוח 37 : ממוצע שיעורי ההצלחה במבחני הבגרות בבתי ספר עם תכנית הסיוע בלימודים ובבתי ספר דומים ללא התכנית, ההפרש בין שיעורי ההצלחה והגידול בשיעורי ההצלחה
- 84 לוח 38 : תכנית עתידים - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 84 לוח 39 : תכנית עתידים - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 86 לוח 40 : מרכזי איתור וטיפול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

תכניות ללימודים אקדמיים

- 88 לוח 41 : סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד לפי מין
- 88 לוח 42 : סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד, לפי מצב משפחתי
- 88 לוח 43 : סטודנטים יוצאי אתיופיה במינהל הסטודנטים במהלך חמש שנות לימוד, לפי ותק
- 89 לוח 44 : סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד, לפי השלב בלימודים, כולל מכינות
- 89 לוח 45 : התפלגות לפי מוסדות על-פי מסלולי לימוד, של סטודנטים יוצאי אתיופיה, במהלך חמש שנים

- 91 לוח 46 : נתונים לגבי משתתפי התכנית קדמ"א ב' משנת 2003 ועד 2007
- 91 לוח 47 : הישגים בבחינות במחזורים השונים במספר מקצועות

תכניות בתחום התעסוקה והיזמות

- 101 לוח 48 : אשת חיל - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה
- 101 לוח 49 : אשת חיל- מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות
- 104 לוח 50 : העסקים של יוצאי אתיופיה שנפתחו בסיוע התכנית בין השנים 1992-2006
- 104 לוח 51 : מטרות הפנייה למט"י
- 105 לוח 52 : סוגי השירותים שקיבלו בעלי העסקים
- 105 לוח 53 : התפלגות תשובות המרואיינים לשאלה - האם לסיוע הייתה תרומה
- 109 לוח 54 : רש"ת - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

תכניות בתחום הדיור

- 112 לוח 55 : התפלגות מקבלי המשכנתאות ממוצא אתיופי, לפי שנת העלייה ולפי שנת קבלת המשכנתא
- 113 לוח 56 : אזורים סטטיסטיים ביישובים עירוניים שבהם האוכלוסייה האתיופית מהווה 19% ומעלה מכלל אוכלוסיית האזור, סוף 2005
- 114 לוח 57 : התפלגות היישובים עם אזורים סטטיסטיים בהם מעל 19% מהאוכלוסייה הם עולי אתיופיה, לפי אשכולות

רשימת תרשימים

- 79..... תרשים 1א' : התרחבות התכנית SPACE - מספר בתי ספר
- 79..... תרשים 1ב' : התרחבות התכנית SPACE - מספר ערים
- 79..... תרשים 1ג' : התרחבות התכנית SPACE - מספר תלמידים
- 80..... תרשים 2 : ממוצע תלמידים ישראלים ממוצא אתיופי שעברו את מבחני הבגרות במתמטיקה ובאנגלית^א - בבתי ספר עם/בלי תכנית הסיוע בלימודים (באחוזים)
- 81..... תרשים 3 : ממוצע התלמידים הישראלים ממוצא אתיופי הזכאים לבגרות בסיסית ולבגרות העומדת בדרישות הקבלה לאוניברסיטאות - בבתי ספר עם/בלי תכנית הסיוע בלימודים (באחוזים)
- 86..... תרשים 4 : שביעות רצון בני הנוער מהמרכזים בתחומים שונים (באחוזים)
- 87..... תרשים 5 : הערכת בני הנוער את תרומת המרכזים בנושאים שונים (באחוזים)
- 99..... תרשים 6 : סטטוס תעסוקתי של נשים פעילות* בשנתיים שקדמו להשתתפות בתכנית
- 100..... תרשים 7 : סטטוס תעסוקתי של נשים פעילות* נכון ליום הוצאת הדוח (11 ביולי 2007) (באחוזים)
- 108..... תרשים 8 : הסטטוס התעסוקתי של משתתפים פעילים בתכנית, בשנה וחצי שקדמה לתכנית

1. מבוא

מדינת ישראל מעוניינת לשפר את תהליך קליטתם של העולים מאתיופיה, כדי להקל על השתלבותם בארץ ולקדם את תחושת השייכות שלהם לחברה הישראלית. באחריות המשרד לקליטת העלייה פועלים תכניות ופרויקטים רבים המיועדים לעולי אתיופיה, חלקם הותאמו ישירות לצורכי אוכלוסייה זו ואחרים מיועדים לכלל העולים.

מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל התבקש בידי מנכ"ל המשרד לערוך סקירה של תכניות אלו ולבחון את העשייה בהן תוך דגש על תוצאותיהן. במסגרת הסקירה נערך מיפוי של כלל התכניות מהן נהנים עולי אתיופיה, בניסיון לבדוק את המידע על מידת האפקטיביות של התכניות והאם הן אכן מסייעות להשתלבותם של העולים בתחומי החיים השונים. ממצאי הסקירה אמורים לחזק את הבסיס לתכנון מושכל להמשך הקצאת המשאבים וההשקעה באוכלוסייה זו.

דוח זה סוקר את תחומי הפעילות השונים של המשרד, תוך התייחסות לתכניות השונות השייכות לכל תחום. התחומים שבהם נעסוק הם: בריאות, רווחה, חינוך, השכלה גבוהה, תעסוקה ויזמות ודיוור.

בדוח הנוכחי מוקדש לכל תכנית פרק המחולק לכמה סעיפים, שהעיקריים שבהם:

- ◆ תיאור התכנית מתוך השאלון שמולא בידי האחראי על התכנית וריאיון מנהל אגף
- ◆ מידע מינהלי
- ◆ מידע מתוך מחקר הערכה, הכולל מדדי ההצלחה לבחינת התכנית.

סקירה מקוצרת וסקירת המגמות והדפוסים לגבי כלל יוצאי אתיופיה החיים בישראל במספר תחומים, יתפרסמו בשני דוחות נפרדים.

כאמור, המשרד לקליטת העלייה עוסק בתחומים רבים ומגוונים, והאחריות עליהם מחולקת בין אגפים רבים. בלוח 1 מובאת רשימה של הפרויקטים לעולי אתיופיה של המשרד לקליטת העלייה, לפי תחומים ולפי האגף האחראי.

לוח 1: רשימת התכניות של המשרד לקליטת העלייה לפי תחומים

תחום	התכנית	האחראי על התכנית
1. כללי	1. מרכזי קליטה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
	2. מוקדים - מרכז מידע ברמת השכונה/היישוב	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
	3. שיקום שכונות	אגף דיור
2. בריאות	4. פעילות הסברה ארצית במרכזי הקליטה ויישובי הקבע בנושא איידס ומחלות זיהומיות	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
	5. תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול להורים וילדים	אגף רווחה
3. תרבות	6. בהלצ'ין – פרויקט לשימור, תיעוד והפצת מורשת יהודי אתיופיה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
4. רווחה - נוער	7. תל"מ – שילוב צעירים אחרי שירות צבאי/שירות לאומי בתנועה הקיבוצית	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
	8. מסיכון לסיכוי – מיועד לנוער עולה בסיכון	אגף רווחה
	9. סיכויים – ליווי נוער עולה עובר חוק	אגף רווחה
	10. תכניות ישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון - מח"ט נווה יעקב	אגף רווחה
	11. מגדלור – מרכז נוער בשכונת ויצמן-הרצל בקריית מלאכי: איתור נוער במצוקה והנגשת השירותים	אגף רווחה
	12. יזמים צעירים- תכנית לעידוד יזמות עסקית בקרב נוער	אגף רווחה
	13. תכנית רב תרבותית עם החברה להגנת הטבע	אגף רווחה
	14. הפוך על הפוך	אגף רווחה
- אלימות במשפחה	15. מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה	אגף רווחה
	16. מגזין ארצי המשודר במסגרת תכנית הטלוויזיה "דרך העיניים שלנו" להעלאת המודעות לבעיית האלימות במשפחה ומופק בחברת הפקה של בני העדה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה ואגף רווחה

תחום	התכנית	האחראי על התכנית
- אחר	17. זינוק בעלייה	אגף לתפקידים מיוחדים
5. חינוך	18. אתגרים-הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה ובדיקת פרמטרים של מוכנות לכיתה א' 19. אופק לבגרות-הכנה לבגרות לכיתות יי-י"ב 20. פלא 21. צל"ש-צורת למידה שונה 22. קייטנות קיץ ללימודים חווייתיים 23. קדמא א' - לימודים עד 10 שנות לימוד 24. פרויקט לאומי ENP - פעילות בנושאים חינוך, קהילה ונוער. במכון: SPACE תגבור לימודי ומרכזי איתור וטיפול לנערים במצבי סיכון, עתידים)	הממונה על קליטת עולי אתיופיה אגף לקליטה בקהילה אגף לקליטה בקהילה אגף לקליטה בקהילה אגף לקליטה בקהילה הממונה על קליטת עולי אתיופיה הממונה על קליטת עולי אתיופיה ואגף רווחה
6. השכלה גבוהה	25. קדמא ב' - מכינה קדם-אקדמית או הכשרה מקצועית 26. מכינה קדם אקדמית + קדם הנדסאים 27. אקדמיה	מינהל הסטודנטים מינהל הסטודנטים מינהל הסטודנטים
7. תעסוקה ויזמות	28. אשת חיל - השמה וליווי בתעסוקה 29. ייעוץ וליווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מקרב העדה - מט"י נתניה 30. רשת - חממות תעסוקתיות	אגף תעסוקה אגף יזמות עסקית אגף תעסוקה
8. דיור	31. משכנתאות	אגף דיור

בלוח 2 אנו מצביעים על מקורות המידע שאיתרנו בסקירה זו ואשר מהווים הבסיס לניתוח של המידע הקיים. לגבי רוב התכניות מילאו האחראים עליהן שאלונים. כמו כן, ניתן לראות האם עומדים לרשות התכנית מחקר הערכה ו/או מידע מנהלי אשר יכולים לספק מידע לצורך הערכת תוצאותיה. ניתן לראות שישנן תכניות שלגביהן לא עמדו לרשותנו חומרים כלל, ולכן, הן לא נכללות בדוח.

לוח 2: מקורות המידע הקיימים בתכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור יוצאי אתיופיה, שנבחנו במסגרת המחקר¹

מספר סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מנהלי	הערות
1	מרכזי קליטה	אין	דוח ביניים של מחקר הערכה שנערך בסוכנות (2007)		
2	מוקדים	יש	מחקר חלקי על אשדוד שנערך במכון ברוקדייל (2004)	יש	דוחות המסכמים את עבודת המוקדים בשנת 2004 ובשנת 2006
3	שיקום שכונות חברתי	יש		יש - רק על פעילויות	תיאור תכניות שיקום שכונות בתחום קליטת העלייה בשנת 2006
4	פעילות הסברה ארצית על איידס ומחלות זיהומיות	אין	מחקר הערכה שנערך במכון ברוקדייל (2002)		
5	תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול להורים ולילדים	אין	מחקר הערכה בשבע ערים שביצעה חברת מוח 10 (2006)	יש	דוח מסכם של רכזת התכנית משנת 2006
6	בהלצ'ין - שימור, תיעוד והפצת מורשת יהודי אתיופיה	אין			
7	תל"מ - שילוב צעירים בעבודה, ולימודים בשילוב מגורים בקיבוץ	אין	מחקר הערכה שערכו מרטינס-הופמן (2006)		תיאור התכנית
8	מסיכון לסיכוי - נוער עולה בסיכון	יש (חדרה)	מחקרי הערכה שבוצעו במכון ברוקדייל: * שלב א' (2005) * שלב ב' (2006)	יש - לא ממוחשב	
9	סיכויים - ליווי נוער עולה עובר חוק	יש	* מחקר הערכה שבוצע במכון לחקר הטיפוח בחינוך (2005) * מחקר הערכה שבוצע באוניברסיטה העברית (2008)	יש - לא ממוחשב	
10	מח"ט נווה יעקב (תכנית יישובית כוללת בדגש על נוער בסיכון)	יש			יש רשימת משתתפים
11	מגדלור - מרכז נוער שכונתי	יש		יש	

מספר סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מנהלי	הערות
12	יזמים צעירים	יש		יש	תיאור התכנית והעלויות
13	תכנית רב-תרבותית של החברה להגנת הטבע	אין	הערכה במסגרת עבודה סמינריונית שהוגשה לבית הספר לחינוך באוניברסיטת בר-אילן (2004)		מסמך המסכם את הפעילות
14	הפוך על הפוך	יש	מחקר הערכה שבוצע במכון ברוקדייל (2002)	יש	דוח סיכום פעילות ינואר-יוני 2007, ללא פילוח לפי ארץ מוצא
15	מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה	אין			
16	מגוון ארצי - אלימות במשפחה	יש			
17	זינוק בעלייה	יש	החל מחקר ב-2008 וימשך כשלוש שנים	יש	חוברת פרסומית המתארת את התכנית
18	אתגרים - הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה	אין	מחקר הערכה של הסוכנות		
19	אופק לבגרות - הכנה לבגרות לכיתות יי"ב	יש	מחקר הערכה של ברנקו-וייס משנת 2006	יש	* לוחות של אחוזי הזכאות לתעודת בגרות בקרב בוגרי אופק בשנים תשס"ה ותשס"ו * מסמך המתאר את התכנית * נתונים מ-ENP
20	פלא - פעילות למידה אחרת לתלמידי זי-י"ב	יש		יש	שאלון נוסף מולא במשרד החינוך על התכנית
21	צלי"ש - צורת למידה שונה	אין			
22	קייטנות קיץ	אין			
23	קדמא א'	אין			
24	פרויקט לאומי ENP	אין	מחקר הערכה שבוצע במכון ברוקדייל: * דוח ביניים (2005) * דוח מלא (2007)	יש	
25	קדמא ב' - מכינה קדם אקדמית, או הכשרה מקצועית	יש		יש	תיאור מצב התכנית נכון ליולי 2007

מספר סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מנהלי	הערות
26	מכינות (קדם-אקדמית וקדם-הנדסאים)	יש		יש	דוחות סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים שנתיים
27	אקדמיה	יש		יש	דוחות סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים שנתיים
28	אשת חיל - השמה וליווי בתעסוקה	יש	מחקר הערכה שבוצע במכון משתנים (2001)	יש	
29	ייעוץ וליווי עסקי - מט"י נתניה	יש	מחקר הערכה שבוצע בדיאלוג-דאטה (2001)	יש	* טבלת עסקים בבעלות יוצאי אתיופיה 1992-2007 * חוברת המתארת את עבודת מט"י
30	רשת חממות תעסוקתיות	יש	מחקר הערכה שבוצע המוסד לביטוח לאומי (2006)	יש	תיאור התכנית
31	משכנתאות	יש		יש	* מסמך המתאר את תנאי המשכנתאות המוגדלות לעולי אתיופיה * דוח למ"ס על התפלגות אוכלוסיית עולי אתיופיה לפי אזור סטטיסטי לשנת 2005

¹ התכניות המוצגות הן תכניות שלגביהן לא הצלחנו לקבל מידע מהמשרד לקליטת העלייה.

2. מערך המחקר

העבודה הנוכחית בוצעה במספר שלבים ונעשה בה שימוש בכלים שונים:

1. איתור התכניות הרלוונטיות של המשרד לקליטת העלייה. התכניות שאותרו חולקו לשמונה תחומים: (א) תכניות כלליות (כמו מוקדים); (ב) בריאות; (ג) תרבות; (ד) רווחה; (ה) חינוך; (ו) השכלה גבוהה; (ז) תעסוקה ויזמות; (ח) דיור.
2. ראיונות עם מנהלי האגפים במשרד לקליטת העלייה.
3. הכנת שאלון למילוי עצמי של המנהלים או המפעילים של התכניות (שאלון נפרד לכל תכנית שבאחריותם). השאלון כולל את תאור התכנית, מטרות התכנית, תקופת ההפעלה, שותפים, מדדי יישום ותוצאה שאלות לגבי קיום מערכות מידע מנהליות, מחקרים מיוחדים ועוד.
4. בחינת קיומן של מערכות מידע מנהליות לתכניות השונות ותרומתן האפשרית למדידת תוצאות.
5. איתור מחקרים שבוצעו על התכניות ובחינת הממצאים לגבי המידע על היישום ועל התוצאות.

6. ניתוח המידע לגבי כל תכנית מתוך השאלון, המידע המנהלי ודוחות המחקר עם דגש על תוצאות ותוצאות ביניים.

7. בחינת מידע סטטיסטי ארצי: ניתוח מגמות כלליות מתוך מקורות מידע שונים כמו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומערכות מידע של משרדי ממשלה כגון משרד החינוך (לגבי ציוני הבגרות). נעשה שימוש בנתונים שמפרסמים הגורמים השונים וגם בעיבודים מיוחדים של נתונים שהתקבלו ממקורות שונים וטרם פורסמו (ויראו אור בדוח נפרד).

8. הצעת קווים מנחים לאסטרטגיה של העמקת השימוש במידע ופיתוחו (פורסם בדוח נפרד: חביב, הלבן-אילת ושץ, 2009).

3. תכניות כלליות

בפרק זה אנו דנים בשלוש תכניות כלליות המספקות מסגרת למגוון צרכים ותחומים שונים. תחילה, נסכם את מקורות המידע שיש לגבי כל תכנית, ובהמשך, ננתח כל תכנית בנפרד בהתאם למידע הקיים.

כפי שניתן לראות בלוח, שאלון מולא עבור שתי תכניות מתוך השלוש - שיקום שכונות ומוקדים. לשתי תכניות יש דוחות הערכה: לגבי מרכזי הקליטה קיים דוח ביניים שיצא ב-2007 מתוך מחקר רחב יותר העוסק בכלל העולים במרכזי הקליטה ולגבי המוקדים יש מחקר הערכה על עבודתו של המוקד באשדוד. לתכנית המוקדים יש מידע מנהלי לגבי השנים 2004 ו-2006.

התכניות ומקורות המידע בתחום התכניות הכלליות

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
		√	דוח ביניים - מחקר הערכה של הסוכנות משנת 2007		מרכזי קליטה
דוחות המסכמים את עבודת המוקדים בשנת 2004 ובשנת 2006	√	√	מחקר חלקי רק על העיר אשדוד של מכון ברוקדייל	√	מוקדים
1. מסמך המתאר את תכניות שיקום שכונות בתחום קליטת עלייה בשנת 2006 2. מידע רק על פעילויות	√	√		√	שיקום שכונות חברתי

3.1 מרכזי קליטה

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
	דוח ביניים - מחקר הערכה של הסוכנות משנת 2007	✓		

3.1.1 תיאור התכנית

- ◆ המרכזים קולטים את העולים עם הגעתם ארצה ומשמשים להם כבית ראשון. הם מיועדים לספק לעולים מקום חם, אוהב ומוגן, שבו יוכלו לעשות את צעדיהם הראשונים בארץ, תוך כדי הסתגלות הדרגתית ומודרכת לחיים במדינת ישראל.
- ◆ מרבית מרכזי הקליטה כוללים אולפן לעברית שבו יכול העולה לרכוש את שפת היום-יום ולהקל על קליטתו בארץ. בנוסף, מתקיימות במרכזי הקליטה מגוון של הרצאות והדרכות בנושאים שונים, החל בתעסוקה ודיור, דרך אפשרויות הלימודים בארץ וכלה בהבנת האקטואליה הישראלית על כל היבטיה (www.jewishagency.org).

3.1.2 מידע מתוך מחקר הערכה

בשנת 2006 הוחל בביצוע מחקר הערכה על המרכזים. המחקר הוזמן על-ידי המחלקה לקליטה ועלייה בסוכנות היהודית. דוח הביניים יצא במארכ 2007.

שם דוח המחקר: מרכזי הקליטה ליוצאי אתיופיה – דוח ביניים למחקר הערכה
דוח הביניים הנו חלק ממחקר רחב יותר העוסק בכלל העולים במרכזי הקליטה.

מחברי הדוח: קרן קופיעץ ונעמה בר-און, מכון משתנים

מטרות ההערכה

1. לימוד המתרחש במרכזי הקליטה השונים
2. זיהוי הישגים לטווח הקצר ולטווח הארוך
3. בניית כלי סגור לצורך המשך הערכה עתידית על-ידי המפעילים

היבטי ההערכה

1. השוואות בין מתכונות שונות של קליטה לצורך הפקת לקחים
2. ניתוח רטרוספקטיבי: עולים שסיימו את שהותם במרכזי הקליטה לעומת עולים הנמצאים במרכזים בזמן ביצוע הערכה
3. יצירת כלי הערכה לשימוש עתידי ובניית מסגרת ממוחשבת לניתוחו
4. ניתוח ממצאי המחקר והמלצות בהתאם

אוכלוסיית היעד: עולי אתיופיה הגרים במרכזי הקליטה ועולי אתיופיה שסיימו את שהותם במרכזי הקליטה. המחקר הוא חלק ממחקר רחב יותר שכלל את כל קבוצות העולים במרכזי הקליטה. על סמך המחקר הרחב, נכללו בדיווח על הממצאים השוואות לקבוצות עולים אחרות.

מתודולוגיה

1. ראיונות עומק עם אנשי המטה בסוכנות היהודית בדרום, במרכז ובצפון ועם מומחים בתחום.
  2. תצפיות משתתפות בפעילויות שנערכו במרכזים השונים, כגון: סדנאות, פעילויות תרבות ופנאי, הרצאות, סיורים, טיולים וליווי ימי קליטה.
  3. שאלונים מובנים לגורמים שונים:
    - א. שאלון לעובדי מרכזי הקליטה - 122 עובדים בתפקידים שונים מ-26 מרכזי קליטה מילאו את השאלונים.
    - ב. שאלון לדיירי מרכזי הקליטה שעלו מאתיופיה - 137 דיירים מתשעה מרכזי קליטה, מרביתם רואיינו בריאיון אישי בידי מעריכה יוצאת העדה. המשיבים נבחרו באופן אקראי, תוך ניסיון לשמור על ייצוג נכון של הדיירים מבחינת זמן השהות במרכז, גיל, מין ומצב משפחתי.
    - ג. שאלון לעולים יוצאי אתיופיה שסיימו את שהותם במרכז הקליטה בחמש השנים האחרונות - 111 משיבים רואיינו בריאיון אישי בידי מראיינים דוברי אמהרית. המשיבים נדגמו באופן מבוקר תוך שמירה על ייצוג נכון מבחינת זמן השהות במרכז הקליטה, גיל, מצב משפחתי, מקום המגורים, מין והזמן שחלף מעזיבת מרכז הקליטה.
- מרכזי הקליטה מופעלים על-ידי הסוכנות היהודית ובאמצעות תקציביה במתקנים השייכים לסוכנות. לעומת זאת, את אתרי הקליטה מפעילה הסוכנות באתרים שכורים במימון הסוכנות, הממשלה וכספי תרומות. בהערכה זו המונח "מרכזי הקליטה" מתייחס למרכזים משני הסוגים.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

הערכה זו היא שילוב של הערכה מעצבת, הערכת תהליכים והערכת תוצרים. שאלוני הערכה בדקו מספר נושאים: רקע ההגעה לארץ, מערכי תמיכה בישראל, תכניות לעתיד לגבי מגורים ומימושן, לימודים ותעסוקה, הציפיות ממרכז הקליטה לעומת העשייה בפועל, קשרים עם ישראלים ותיקים, ידע בעברית ושימוש בעברית, השתתפות בפעולות המרכז ומידת שביעות הרצון מהן ודימויים לגבי ישראל לפני שהגיעו אליה ולאחר מכן. "בוגרי המרכזים" נשאלו לגבי מידת התרומה של המרכז להשתלבותם בתחומים שונים.

ממצאים נבחרים

לוחות 3-4 מסכמים את מדדי ההצלחה על-פי ממצאי המחקר. לוח 3 מתייחס לעולים השוהים במרכזי הקליטה, ואילו לוח 4 מתייחס לעולים שעזבו את מרכזי הקליטה. הקריטריונים להערכה כוללים את שביעות הרצון של השוהים במרכזי הקליטה והערכה לגבי המידה שבה רכשו את המיומנויות הדרושות להשתלבותם בארץ. בעוד שההערכה אינה אחידה לגבי תרומת מרכזי הקליטה בהכנת העולים לחיים בארץ, הרי שרובם (השוהים והעוזבים) שבעי רצון מעצם שהותם במרכזי הקליטה בתחילת דרכם בארץ.

לוח 3: מרכזי הקליטה - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות של עולים השוהים במרכזי הקליטה

המדדים	הממצאים
שביעות רצון כללית של העולים מהשהות במרכזי הקליטה, בזמן שהייתם במרכז	בסולם של 1-5 (5 מסמל שביעות רצון גבוהה) ממוצע הציונים מהערכת עולי אתיופיה הוא 3.6, מעט גבוה מהממוצע שהתקבל מהערכת עולים מארצות מוצא אחרות (3.5).
השתתפות בפעילויות שמציע המרכז	93% מהמשיבים במרכזי הקליטה ציינו שהם משתתפים בפעילות כלשהי המוצעת להם. הם השתתפו בעיקר בפעילות לימודית, אבל רק 35% השתתפו בלימודי יהדות ואולפן.
מוכנות לחיים בישראל - טיפול בבעיות בריאות	משיבים יוצאי אתיופיה מסכימים במידה רבה שידעו לאן לפנות במקרה של בעיה רפואית. בסולם של 1-3 התקבל ממוצע של 2.4. 85% מהמשיבים דיווחו שיפנו לקופת החולים.
מוכנות לחיים בישראל - פתרון בעיות בתחום תחזוקת הבית	משיבים יוצאי אתיופיה מסכימים במידה בינונית שידעו לאן לפנות במקרה של תקלה במכשיר. בסולם של 1-3 התקבל ממוצע של 2.1. 53% מהמשיבים דיווחו שיפנו לאיש מקצוע.
מוכנות לחיים בישראל - טיפול בנושא תעסוקה	משיבים יוצאי אתיופיה מסכימים במידה בינונית שידעו לאן לפנות במקרה שיצטרכו לחפש עבודה. בסולם של 1-3 התקבל ממוצע של 1.96. 77% מהמשיבים דיווחו שיפנו ללשכת העבודה.
רכישת מקצוע	ל-65% מהמשיבים אין מקצוע. 76% מהמשיבים המתגוררים במרכזי קליטה טוענים שיש לשפר את עבודת מרכזי הקליטה ברמה של הכרת סוגי עבודה בארץ.

לוח 4: מרכזי הקליטה - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות של עולים שעזבו את מרכז הקליטה

הממצאים	המדדים
בסולם של 1-5 (5 מסמל שביעות רצון גבוהה) ממוצע הציונים של עולי אתיופיה הוא 4.4, ממוצע גבוה בזה שבקרב עולים מארצות מוצא אחרות (4.0).	שביעות רצון כללית
41% מיוצאי אתיופיה חושבים שהמרכז תרם לנושא זה, בהשוואה ל-19% ממסיימי מרכזי קליטה שעלו ממדינות אחרות.	תרומת השהות במרכז לידע על התרבות הישראלית
20% מיוצאי אתיופיה ו-20% ממסיימי מרכזי קליטה שעלו ממדינות אחרות חושבים שהמרכז תרם לנושא זה.	תרומת השהות במרכז ללימוד השפה העברית
בסולם של 1-5 התקבל ממוצע של 4.3, כאשר מדובר בילדים, ממוצע של 3.0 לגבי המשיבים עצמם, ממוצע של 2.8 לגבי בני הזוג של המשיבים וממוצע 2.2, כאשר מדובר בהורי המשיבים.	מידת התרומה של המרכזים לקבוצות גיל שונות
87% מהמשיבים יוצאי מרכזי הקליטה מתגוררים בדירה שרכשו.	מעבר לדיור קבע בתום השהות במרכזי הקליטה
78% מהמשיבים טוענים כי הכנסתם אינה מספיקה למחייתם.	הכנסה מספקת למחייה בתום השהות במרכזי הקליטה
62% מהמשיבים אינם עובדים. 71% מהמשיבים המתגוררים במרכזי קליטה טוענים שיש לשפר את ההכנה לעולם העבודה במסגרת מרכזי הקליטה.	מקום עבודה לאחר עזיבת מרכזי הקליטה
היכולת השפתית ביציאה ממרכזי הקליטה היא ברמה בסיסית.	יכולת שפתית
74% מהעולים שעזבו את מרכזי הקליטה פונים אליהם לאחר סיום השהות בבקשת סיוע בתחומים שונים.	קשר בין מרכזי הקליטה לבין עולים יוצאי אתיופיה שסיימו את שהותם במרכז

3.1.3 סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- במחקר יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ועל שביעות רצון. נעשה בו ניסיון משמעותי להתמודד עם בחינת תוצאות השהות במרכזי הקליטה, תוך התמקדות בנקודת המבט של עולי אתיופיה עצמם. לצורך המחקר נדגמו עולים המתגוררים במרכזים ועולים שעזבו את המרכזים. הקריטריונים להערכה כוללים את מידת ההשתתפות של עולי אתיופיה בתוך המרכזים ובפעילויות שונות ואת שביעות הרצון הכללית שלהם מהשהות במרכז. נוסף על כך, המחקר מתמקד במידה שבה עולי אתיופיה רוכשים ידע ומיומנויות הקשורים להשתלבות בקהילה, כגון ידע לאן לפנות בבעיות שונות, והערכה כללית של אלה שכבר עזבו לגבי תרומת המרכז במספר תחומי חיים, כגון ידע על התרבות הישראלית ולמידת השפה העברית. כמו כן, נבדקו נושאים כגון: מידת ההשתלבות בחברה, בעלות על דירה, הכנסה מספקת למחיה, שילוב בתעסוקה ויכולת שפתית.

◆ הממצאים אינם אחידים: רוב המשיבים אינם רואים תרומה בתחומים השונים ותוצאות השילוב בקהילה מצביעים על קשיים רבים בכל התחומים. לעומת זאת, העולים מביעים שביעות רצון גבוהה מעצם שהותם במרכז קליטה כשלב ראשון בקליטתם. גם אלו שעדיין שוהים במרכזים מביעים שביעות רצון לא-מבוטלת.

◆ במחקר נערכה השוואה בין מרכזי הקליטה שבאחריות הסוכנות לבין אתרי הקליטה שמפעילים גורמים אחרים. לפי עולי אתיופיה, נראה כי המרכזים של הסוכנות מוצלחים יותר. הם מכינים טוב יותר לעצמאות ומתייחסים לנושא התעסוקה באופן מקיף יותר.

עורכי המחקר מסכמים את מחקרים בדברים אלה: "הראנו סדרה גדולה של נתונים שמציגה את הקשיים שמלווים את קליטת העולים מאתיופיה, וזאת, למרות יחס טוב שהעולים חשים שהם מקבלים במרכזים, והניסיונות הרבים לסייע להם. נמצא כי מרכזי ואתרי הקליטה מצליחים להגיע למטרתם, במידה כזו ואחרת, ואכן, מקנים כלים להתמודדות של העולים עם בעיות מידיות, בהיכרות בסיסית עם מוסדות ממשלתיים, ובעיקר עם מערכת הבריאות. אולם, נראה כי העולים מאתיופיה עדיין רחוקים מהשתלבות אמיתית בחברה הישראלית. אנו חשים שבמסגרת תפיסת העולם הקיימת, נעשה המרב."

דוח המחקר מסתיים בהמלצות לגבי שינויים משמעותיים בעבודת מרכזי הקליטה ובהתנהלות הסוכנות, משרדי הממשלה והרשויות המקומיות במסגרת מאמצי הקליטה של עולי אתיופיה.

3.2 מוקדי קליטה ביישובי הקבע

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
✓	מחקר חלקי של מכון ברוקדייל על העיר אשדוד	✓	✓	דוחות המסכמים את עבודת המוקדים בשנת 2004 ובשנת 2008

3.2.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי על התכנית מתוך השאלון והריאיון

- ◆ תכנית מוקדי הקליטה מופעלת בעשרים יישובים ומיועדת לכל תושבי השכונה או העיר שהם יוצאי אתיופיה.
- ◆ המוקדים השונים מפעילים תכניות רבות בתחומים שונים, בהתאם להערכת המצב באזור שבו הם פועלים ולצורכי האוכלוסייה הרלוונטית. התכניות מקיפות את כל תחומי החיים, החל מכישורי חיים בסיסיים וכלה בקורסים מקצועיים שונים. המוקד עוסק בנושאי חברה וקהילה, בריאות, תעסוקה רווחה, העשרה ועוד.
- ◆ מטרות התכנית:

- שילוב העולים ביישובי הקבע
- שילוב בני הקהילה בתעסוקה

- מתן מענה הולם לצרכים שונים בשפת העולים
- שילוב בני נוער בתכניות עירוניות
- הכוונת עולים לצריכת שירותים הניתנים ברשויות
- ◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.
- ◆ התכנית פועלת החל משנת 2000.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה הם:
  - הרשויות ביישובים השונים
  - המשרד לקליטת העלייה
  - ◆ עלות התכנית בש"ח בשנת 2007:
    - עלות כוללת: 15-20 מיליוני ש"ח
    - עלות המשרד לקליטת העלייה: 10 מיליוני ש"ח
- ◆ התכנית פועלת בעשרים יישובים בהם מתגוררים כ-88,000 יוצאי אתיופיה היכולים ליהנות משירותי המוקדים ומהווים 80% מכלל אוכלוסיית יוצאי אתיופיה בארץ.
- ◆ מדדי ההצלחה של התכנית בהתאם למטרותיה:
  - מספר ההשמות
  - מספר המשתתפים בתכניות השונות ומידת התמדתם
  - מספר ההכשרות המקצועיות
  - מספר הפונים לקבלת שירות מטעמים שונים
- ◆ גורמים המסייעים להפעלת התכנית: הרשויות וגופים שונים המצטרפים אליהן מסייעים בהפעלת התכנית ומגדילים את היקף העשייה והפעילות. לפי הערכת מנהל המוקדים הארצי, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה בהתבסס על הדיווח מהשטח לגבי שביעות רצונם של בני הקהילה מהשירות שהם מקבלים ועל מספר השותפים לעשייה בכל השנים. ייחוד התכנית קשור במספר גורמים:
  - בני הקהילה זוכים לאוזן קשבת בכל התחומים בשפת האם
  - התערבות פרטנית של העובד במתן שירות וליווי לעולה
  - השמה בעבודה

3.2.2 מידע מנהלי

למוקדים יש מערכת מידע מנהלית אחידה ברמת המוקד, אך המערכת איננה ממוחשבת. אין מערכת מחשוב כללית האוספת מידע באופן אחיד על הפעילויות השונות המתקיימות במוקדים. אולם, כל מוקד מעביר למשרד בכל שנה את ריכוז התכניות, הסדנאות ופעילויות נוספות אשר התקיימו באחריותו במהלך תקופה זו והמידע מסוכם ומוקלד. דיווח זה כולל את כל הפניות למוקדים, את היקף הפעילויות ואת התכניות המופעלות, וכן, את מטרת התכנית, אוכלוסיית היעד, מספר המשתתפים והעלות.

לגבי תוצאות, במסגרת המוקד הבודד נרשם היקף ההשמות בעבודה שהמוקד היה אחראי עליהן. מתוך דיווח שנתי זה מופקת במשרד לקליטת העלייה חוברת המסכמת את עבודת המוקדים בראייה ארצית (נתונים ארציים מהשנים 2004 ו-2006 מובאים בהמשך).

כמו כן, לגבי כל תכנית נאסף מידע על המשתתפים בתחילת התכנית. בתום חלק גדול מהתכניות, המוקד מעביר שאלון משוב בקרב המשתתפים, כדי לבדוק את מצבם בתום הפעילות. בדרך כלל נשאר מידע זה ברמת השדה ומשמש ללימוד עצמי בלבד של המוקד בנוגע לטיב התכנית ולמידת השפעתה על משתתפיה.

המחלקה לקליטת עולי אתיופיה במשרד לקליטת העלייה הפיקה שתי חוברות המסכמות את עבודת מוקדי הקליטה בשנת 2004 ובשנת 2006. להלן מוצגים נתונים נבחרים מחוברות אלה, תוך השוואה בין שתי השנים.

בשנת 2004 פעלו 18 מוקדי קליטה ביישובים שבהם התגוררו 75% מאוכלוסיית יוצאי אתיופיה. בשנת 2006 פעלו 20 מוקדי קליטה ביישובים שבהם התגוררו 80% מאוכלוסיית עולי אתיופיה. מספר הפניות למוקד בשנת 2004 עמד על 10,700, ואילו, בשנת 2006 מדווח על מספר גדול בהרבה של פניות - 47,756. הדוחות מפרטים את הסיבות לפנייה (לוחות 6, 5). השוואה בין הדוחות מצביעה על שינוי במסגרת הדיווח בין השנים, ולכן, לא ניתן להשוות בין דפוסי הפנייה ולבחון את הגידול בפניות. ייתכן שחלק מהגידול בין השנים נובע מהשינויים בשיטות הדיווח.

לוח 5: התפלגות סיבת הפניות למוקדי הקליטה בשנת 2004

סיבת הפנייה	מספר הפניות	אחוז הפניות
סה"כ	10,700	100.0
תעסוקה והשתלמויות	5,000	47.0
ביטוח לאומי	1,000	9.3
דיוור	700	6.5
חינוך	1,000	9.3
סיוע משפטי	600	6.0
רווחה ושונות	2,400	21.9

לוח 6: התפלגות סיבת הפניות למוקדי הקליטה בשנת 2006

סיבת הפנייה	מספר הפניות	אחוז הפניות
סה"כ	47,756	100.0
תעסוקה והשתלמויות	8,487	18.0
ביטוח לאומי, סיוע משפטי, איחוד משפחות, מילוי טפסים, סכסוך משפחתי, בעיות דיוור, ביקורי בית, שונות	18,114	38.0
חינוך	4,405	9.0
קהילה, חגים ומועדים, ביקורים ופניות לגורמי רווחה	11,101	23.0
טיפול בנוער	5,649	12.0
סה"כ	47,756	100.0

מעבר לכלל הפניות, הדוחות כוללים נתונים על הפעילות בנושאים ספציפיים. כדוגמה אנו מביאים את הדיווח בתחום של תעסוקה (לוח 7).

לוח 7: טיפול המוקד בנושאי תעסוקה בשנת 2004 ובשנת 2006* (במספרים מוחלטים)

מספר המקרים בשנת 2006	מספר המקרים בשנת 2004	
8,487	5,000	סה"כ הפניות בנושא תעסוקה והשתלמויות
2,660	1,364	סה"כ השמות בפועל
369	-	סה"כ השמות חוזרות
883	608	מספר העוברים/עברו הכשרה
664	-	מספר המפגשים של רכז תעסוקה עם מעסיקים
79	-	מספר הוועדות שהתקיימו במוקדים בנושא תעסוקה

* ינואר - דצמבר 2004; ינואר - דצמבר 2006

3.2.3 מידע מתוך מחקר הערכה

בשנת 2004 נערך מחקר הערכה על מוקדי הקליטה שהתמקד בעיר אשדוד. מטרת ההערכה היו:

1. לבדוק שינויים בתחומי חיים מרכזיים שחלו מאז מפקד 2002, בעקבות ההרעה שחלה במצב התעסוקה במשק הישראלי והשינוי בחוק הבטחת הכנסה.
2. להעריך את פעילות מוקד הקליטה על-ידי הכרת העולים אותו, שימוש בו ואת שביעות הרצון ממנו.

להלן תיאור הדוח ותוצאותיו.

שם דוח המחקר: מחקר הערכה על מוקדי קליטה – מעקב אחר עולי אתיופיה באשדוד: השוואה בין שנת 2004 לשנת 2002

מחברי הדוח: יהודית קינג ואסף שרון, מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2004 (פורסם בשנת 2007).

אוכלוסיית היעד: עולי אתיופיה המתגוררים ברבעים ג', ו' ו-ח' באשדוד והשתתפו במפקד 2002.

מתודולוגיה

נבנו שלושה מדגמים:

1. משפחות דו-הוריות עם ילדים עד גיל 18 - דגימה על-פי הפרופורציות שלהן במפקד
2. משפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 18 - דגימה על-פי הפרופורציות שלהן במפקד
3. רווקים בני 20-30 - נדגמו כ-20% מהפרטים

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

מטרת מוקד הקליטה היא לבסס לעצמו מקום נכבד בחיי האוכלוסייה האתיופית על-מנת להוות כתובת למתן מידע וטיפול במגוון רחב של נושאים. מוקד הקליטה באשדוד מטפל בפניות הקשורות

בנושאים הבאים: מציאת עבודה, תרגום מסמכים, הכשרה מקצועית, ייעוץ משפטי, מידע בנושא חינוך, הנחות בתשלומים, עזרה בלימודים לילדים, לימודי עברית, סידור ילדים במסגרות, זכויות ואיחוד משפחות. המרכז מסייע בשני רבדים: מתן מידע נחוץ בכל אחד מהתחומים המוזכרים; סיוע בפתרון הבעיות על-ידי הפניה לגורמים אחרים או על-ידי השתתפות בתכניות שהמוקד בעצמו ארגן.

ממצאים נבחרים

בלוח 8 מוצגים ממצאים לגבי שני מדדי יישום של התכנית וממצאים לגבי תוצאות עבודת המוקד באשדוד בהתאם למטרות שהציב לעצמו. מלוח 8 ניתן ללמוד כי רוב עולי אתיופיה באשדוד מכירים את המוקד ושבעי רצון מהיחס שקיבלו בו (כ-90%). שביעות הרצון של הפונים מהמידע שקיבלו אף היא גבוהה ועומדת על 80%.

לוח 8: המוקד באשדוד – מדדי יישום ומדדי הצלחה

המדדים	הממצאים
מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה	
שיעור המכירים את המוקד	92% דיווחו שמכירים.
שביעות רצון מיחס הצוות במוקד	90% ומעלה שבעי רצון.
מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות	
שיעור הפניות למוקד	כ-40% פנו למוקד.
שביעות רצון הפונים מהמידע שקיבלו במוקד	מעל 80% שבעי רצון.
שיעור המדווחים כי קיבלו פתרון לבעייתם בנושאים השונים	57% מהגברים לעומת 40% מהנשים קיבלו פתרון.
שיעור ההשתתפות בפעילות המוקד	כ-40% מהמשפחות דיווחו שהשתתפו בתכנית אחת לפחות.
שיעור ההשתתפות באירועים תרבותיים שאורגנו במוקד	כ-25% מהמשפחות דיווחו על השתתפות.

3.2.4 סיכום מחקר הערכה

- ◆ המחקר בוחן את מידת הקשר בין אוכלוסיית השכונה לבין המוקד. בד בבד הוא מבוסס על סקר מעקב שהתבצע בשנים 2002 ו-2004 על האוכלוסייה ביישוב שנועד לעמוד על התקדמותם בפועל ולבחון האם יש קשר בין תחומי ההתקדמות לעבודת המוקד. המחקר מפתח מספר מדדים לקשר עם המוקד, כגון: אחוז הפניות, שביעות הרצון של הפונים, דיווח על קבלת פתרון והשתתפות בפעילויות ואירועים שהמוקד מארגן.
- ◆ נראה כי המוקד הצליח לשמש כתובת למתן מידע וטיפול במגוון רחב של נושאים, ביניהם בולט במיוחד נושא התעסוקה. הפונים חשו שקיבלו יחס טוב ומידע נחוץ ואחוז משמעותי מאוד חשו שגם קיבלו פתרון לבעייתם.
- ◆ בחינת ההתאמה בין היקף הפניות אל המוקד ונושאייהן לבין תחומים שבהם נתוני המחקר מצביעה על שיפור בהשוואה לנתוני מפקד 2002, והיא מלמדת על תרומתו של המוקד לשיפור

במצב העולים. עיקר השיפור בא לידי ביטוי במיומנויות שונות בעברית, בהשתתפות בקורסים מקצועיים ובתעסוקה.

◆ במחקר יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ועל שביעות רצון. המחקר נותן מסגרת לבחינת התוצאות שאפשר יהיה להשתמש בה בעתיד.

3.3 שיקום שכונות חברתי

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√	√	1. מסמך המתאר את תכניות שיקום שכונות בתחום קליטת העלייה בשנת 2006 2. מידע רק על פעילויות

פרויקט שיקום שכונות הנו פרויקט רב-תחומי הנותן מענה למגוון רחב של צרכים; השכונה כולה היא הגורם המטופל. לפיכך, חלק מהתכניות נותנות מענה לאוכלוסיות שונות, ולא בהכרח לעולי אתיופיה. הפרויקט כולל 81 תכניות שונות הפועלות ב-41 שכונות ב-27 יישובים שונים. סקירה זו תעסוק בפרויקט כמכלול ולא תפרט את שלל התכניות השונות על קהלי היעד שלהן.

3.3.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית על התכנית

◆ תכנית שיקום שכונות חברתי מופעלת ב-41 שכונות שבהן יש צורך לקדם מגוון של תחומים על מנת לסייע לאוכלוסייה המתגוררת בהן, ואלו הם:

- **בניית קהילה** - איתור ושילוב נציגי עולים כנציגי תושבים בוועדות ההיגוי השכונתיות, פיתוח מנהיגות עולים והכשרתם לפעילות ציבורית, עידוד ופיתוח התנדבות עולים בקהילה, כולל התנדבות לשיטור קהילתי.
- **איכות הסביבה** - הגברת הידע והמודעות לאחריות ולתחזוקה על הרכוש המשותף, פעילות לאיכות החיים והסביבה, קידום ועדי בתים, תרבות הדיור.
- **שילוב בין-תרבותי** - פעולות להגברת ההיכרות ההדדית וההבנה הבין-תרבותית בין קבוצות שונות, ובעיקר בין עולים לבין ותיקים, כולל גישור בין-תרבותי.
- **מניעת נשירת נוער** - התמודדות מיוחדת ומותאמת תרבותית עם תופעת נשירת נוער עולה וגידול במספר המקרים של התנהגות לא נורמטיבית, כולל סמים.
- **בריאות** - הגברת המידע והמודעות לנושאי בריאות שונים בקרב עולי אתיופיה, וכן, בקרב עולי חבר העמים, כגון תזונה נכונה, פעילות גופנית, סוכרת ובריאות השן.
- **תעסוקה** - הגברת התיאום בין הפונים למעסיקים ופיתוח מענים לעולים בתחום התעסוקה. פיתוח מיומנות אישית מקצועית ושיתוף פעולה בתחום ההכשרה המקצועית.
- **הורות ומשפחה** - הדרכת הורים, קשר בין הורים לילדים, קשר בין בני זוג, תכנון משפחה ומניעת אלימות במשפחה.

- ◆ התכנית מיועדת לתושבי השכונות שנבחרו להשתתף בפרויקט, וכוללת עולים חדשים מארצות שונות ותושבים ותיקים.
- ◆ מטרת התכנית:
  - העצמת התושבים מבחינה חברתית וכלכלית
  - יצירת קהילה תומכת ומגובשת
  - הגברת הביטחון האישי של התושבים
  - קידום בריאות התושבים
- ◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.
- ◆ התכנית פועלת החל משנת 2006.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה הם:
  - משרדי ממשלה: משרד השיכון, משרד הרווחה, משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד התמ"ת, המשרד לקליטת העלייה
  - השלטון המקומי ביישובים השונים
  - גופים מהמגזר השלישי - בחלק מהשכונות
- ◆ תקציב התכנית בשנת 2006:
  - תקציב כולל: 67,600,000 ש"ח
  - תקציב המשרד לקליטת העלייה: 2,000,000 ש"ח
  - לצורך המשך הפעלת התכנית בשנים 2007-2008, יש כוונה להגדיל את תקציב המשרד לקליטת העלייה לארבעה מיליון ש"ח בשנה.
- ◆ בשכונות שבהן התכנית פועלת מתגוררים כ-600,000 תושבים, מתוכם כ-90,000 עולים. כ-1,100 יוצאי אתיופיה משתתפים בתכניות שונות כגון: השלמת השכלה לנשים אתיופיות, פעילות נוער, בריאות השן, שירותי גישור, סדנאות חיפוש עבודה והעצמת נוער והוריהם.
- ◆ מדדי ההצלחה של התכנית בהתאם למטרותיה:
  - שיפור התפקוד המשפחתי והמסוגלות ההורית
  - שיפור היכולת להשתלב בתעסוקה ולהגדיל את ההכנסה
  - חיזוק הישגי התלמידים, מניעת נשירה והתדרדרות הנוער
  - צמצום ממדי הפגיעה בשכונה
  - חיזוק הקשרים וגישור בין הקהילות האתניות השונות
  - גיבוש ועדי בתים, תוך שילוב עולים בוועדים
  - חיזוק קשרי האמון והעבודה בין ועדי הבתים לממסד
  - שינוי באורח החיים - הרגלי תזונה, ספורט ועוד

- ◆ שני גורמים עיקריים מסייעים להפעלת התכנית: שיתוף הפעולה בין כל הגורמים המעורבים וניסיון ארוך שנים של מנהלות פרויקט שיקום שכונות. לפי הערכת הממונה על הבינוי באגף דיוור של המשרד לקליטת העלייה, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה, וזאת, נוכח ההצלחות הנראות בשטח של תכניות שפעלו בשנים קודמות על-ידי גופים אחרים.
- ◆ ייחודה של התכנית בכך שהתושבים עצמם מציפים את החוסרים והקשיים, ובהתאם, מגבשים את סדר העדיפויות להפניית המשאבים. התיאום המלא בין השלטון המקומי, למשרד לקליטת העלייה ולמנהלת פרויקט שיקום שכונות, שמחציתה הם תושבים, אף היא תורמת להצלחה.

3.3.2 מידע מנהלי

בשלב זה קיים מידע לגבי השכונות המשתתפות, לגבי התכניות השונות הפועלות בהן ולגבי עלות הפעלת התכנית ביישוב.

4. תכניות בתחום הבריאות

בפרק זה נדון בשתי תכניות: תכנית ההסברה הארצית בנושא איידס ומחלות זיהומיות ותכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול בקרב בני נוער והוריהם.

הלוח הבא מסכם את מקורות המידע שיש לגבי כל תכנית, כפי שניתן לראות, לאף אחת מהתכניות לא מולא שאלון, אולם לשתיהן יש מחקר הערכה ולתכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול קיים גם דוח מסכם שביצעה רכזת התכנית. כמו כן, קיים מידע מנהלי על תוצאות, אך הוא אינו ממוחשב. בהמשך ננתח כל תכנית בנפרד בהתאם למידע הקיים.

תכניות בנושא בריאות אשר באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
		√	מחקר הערכה של מכון ברוקדייל משנת 2002		הסברה ארצית בנושא איידס ומחלות זיהומיות
√	√	√	1. דוח הערכה מסכם בשבע ערים של חברת מוח 10 משנת 2006 2. דוח מסכם פנימי של רכזת התכנית משנת 2006		תכנית התערבות רגישת-תרבות למניעת השימוש באלכוהול ובסמים

4.1 הסברה ארצית בנושא איידס

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
	מחקר הערכה של מכון ברוקדייל משנת 2002	✓		

4.1.1 תיאור התכנית

לתכנית זו הוגדרו שתי מטרות:

1. מניעת התפשטות מחלת האיידס על-ידי שינוי גישות ועמדות, קידום התנהגות מינית בטוחה והגברת השימוש בקונדום כאמצעי למניעת המחלה.
2. מניעת הדבקה של בני זוג בנגיף.

4.1.2 מידע מתוך מחקר הערכה

מקור המידע המרכזי על תכנית זו הוא מחקר הערכה שנערך בין אוקטובר 2001 למארס 2002 על-ידי מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. בפרק זה מובאים תיאור המחקר וממצאיו.

שם דוח המחקר: התכנית הלאומית למניעת איידס בקרב האוכלוסייה האתיופית – הערכת ההסברה בקבוצות

מחברי הדוח: ברוך רוזן, רונית מצליח, אביגיל דובני ורוני שטרקשל. מרכז סמוקלר לחקר מדיניות הבריאות במאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל ובית הספר לבריאות הציבור באוניברסיטה העברית

מטרת ההערכה: לבחון את פעולתן של קבוצות ההסברה והשפעתן על-ידי בדיקת הידע, העמדות וכוונות ההתנהגות של משתתפי התכנית בנוגע לאיידס, בשתי נקודות זמן - לפני התכנית ומיד לאחריה.

אוכלוסיית היעד: 1. כלל האוכלוסייה האתיופית; 2. הנשאים והחולים באיידס.

מתודולוגיה: שאלון מובנה שמולא בריאיון פנים אל פנים במפגש הראשון ובמפגש האחרון. המראיינים היו סטודנטים יוצאי אתיופיה, והם ראינו את בני מינם.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

במסגרת התכנית הופעלו קבוצות הסברה לחינוך ולבריאות:

- ◆ כל קבוצה כללה 15 משתתפים בני אותו גיל ואותו מין.
- ◆ לכל קבוצה היו חמישה מפגשים בני 2-4 שעות.
- ◆ הפעילות התקיימה בעברית או באמהרית בהנחיית בני העדה האתיופית שעברו הכשרה של משרד הבריאות.

- ◆ ההסברה נערכה בכל רחבי הארץ - ביישובי הקבע, במרכזי הקליטה, באתרי קרוואנים, במתנ"סים, במועדוני עולים, בצבא ובמכינות קדם-אקדמיות.

ממצאים נבחרים

לוח 9 מציג שלושה מדדי יישום לתכנית ובלוח 10 יוצגו מספר מדדים הבודקים את תוצאות ההסברה בקבוצות יחסית למטרות שהוגדרו מראש. הממצאים מצביעים על שיפור ברמת הידע לגבי מחלת האיידס, שיפור בעמדות לגבי המחלה, וכן, גם לגבי כוונות ההתנהגות. אולם, לא נערכה בדיקה נוספת של הנושאים הללו לאחר תקופה מסוימת מסיום הקורס.

לוח 9: התכנית הלאומית למניעת איידס - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
הפעלת קבוצות בנושא איידס ומיניות	נכון לסיום כתיבת הדוח, עדיין נפתחות קבוצות.
סיום מספר המפגשים המתוכנן	בקבוצות שנבדקו לא דווח על קבוצות שלא קיימו את כל המפגשים.
ההסברה תבוצע בכל רחבי הארץ, בכל מקום בו מתגוררת אוכלוסייה אתיופית	ההסברה בוצעה ביישובים שונים, אך לא ברור אם כיסתה את כל היישובים עם אוכלוסיית יוצאי אתיופיה.

לוח 10: התכנית הלאומית למניעת איידס - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שינוי ממוצע התשובות הנכונות בשאלות הידע	שיפור של 16 נקודות אחוז לאחר סיום קבוצת ההסברה.
שינוי ממוצע התשובות הרצויות בשאלות על עמדות	שיפור של 7 נקודות אחוז לאחר סיום קבוצת ההסברה.
שינוי ממוצע התשובות הרצויות בשאלות על כוונות התנהגות	שיפור של 11 נקודות אחוז לאחר סיום קבוצת ההסברה.
עלייה בכמות בדיקות הדם לגילוי הנגיף	ניתן לבדוק בנתוני משרד הבריאות.
ירידת כמות הנדבקים במחלה	ניתן לבדוק בנתוני משרד הבריאות.
שינוי גישות ועמדות	רצוי למדוד שוב כשנה לאחר סיום פעילות הקבוצה, כדי ללמוד על הפנמה עמוקה של עמדות.
שינוי התנהגות בעקבות ההסברה	רצוי למדוד שוב כשנה לאחר סיום פעילות הקבוצה, כדי ללמוד על שינוי בפועל, ולא רק על כוונות לשינוי.

4.1.3 סיכום מחקר הערכה

- ◆ במסגרת מחקר הערכה רואיינו מדגם של משתתפים בתכנית, לפני ההשתתפות ומיד בסופה. המחקר בחן ידע, עמדות וכוונות התנהגות של המרואיינים, מהם ניתן ללמוד לגבי תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון.

- ◆ נמצא שהתכנית הצליחה להשיג השתתפות מלאה. כמו כן, נמצאו שיפורים משמעותיים בנושא הידע, בעמדות ובכוונות התנהגות. למשל, נמצא שיפור של 16 נקודות אחוז בממוצע התשובות הנכונות בשאלון הידע לאחר סיום קבוצת ההסברה. כמו כן, נמצא שיפור של שבע נקודות אחוז בממוצע התשובות הרצויות בשאלות על עמדות בתום פעילות ההסברה.
- ◆ פותחה מערכת מאוד מסודרת של מדדים שאפשר להשתמש בהם גם בעתיד, אך אין ספק שהמחקר היה מוגבל בהיקפו ושרצוי היה להמשיך לבדוק את השינויים לאחר תקופה מסוימת מסיום הקורס. על אף השיפור במדדים השונים, הממצאים מצביעים גם על הצורך בהמשך ההתערבות, כדי לחזק את השגת מטרות התכנית.
- ◆ יש לבדוק בנתוני משרד הבריאות אם אכן הושגה מטרת-העל. ואכן, ניתן להצביע על מגמת ירידה בשיעור ההידבקות בקרב האוכלוסייה האתיופית בשנים שבהן התקיימה פעילות ההסברה.

4.2 מניעת שימוש בסמים ובאלכוהול להורים ולילדים

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
	1. דוח הערכה מסכם בשבע ערים של חברת מוח 10 משנת 2006 2. דוח מסכם למבדק פנימי של רכזת התכנית משנת 2006	✓	✓	✓

בהיעדר מידע מהאחראים על התכנית, אנו מציגים מידע הקיים רק בדוחות המחקר. קיימים שני דוחות על התכנית: דוח מחקר חיצוני שנעשה על-ידי חברת מוח 10 בע"מ ומבדק פנימי שנעשה על-ידי רכזת התכנית.

4.2.1 תיאור התכנית

מטרות התכנית (כפי שהוגדרו במחקרים)

1. הקטנת הסיכון וצמצום השימוש באלכוהול ובסמים בשלוש רמות:
  - א. מניעה ראשונית - מתן ידע בנושא חומרים פסיכואקטיביים והשפעותיהם
  - ב. מניעה שניונית - מתן כלי התמודדות לבני נוער שכבר צרכו סמים ו/או אלכוהול מספר פעמים
  - ג. מניעה שלישונית - איתור ואבחון בני נוער שפיתחו תלות בסמים ו/או באלכוהול והפנייתם לטיפול המתאים
2. איתור בני נוער בסיכון ויצירת רצף טיפולי במסגרת חינוכית-טיפולית

3. חיזוק מוקד השליטה הפנימית - עידוד חשיבה עצמאית, דיבור וחשיפה אישית בקבוצה, חיזוק הדימוי העצמי ותחושת המסוגלות ביכולת לבחור ולעמוד בפני לחצים, לקיחת אחריות אישית וחיזוק הקשר עם ההורים

4. העצמת מעמד ההורים יחסית לילדיהם והחזרת האחריות על התנהגות בני הנוער לידיהם

תיאור התכנית

- ◆ התכנית כללה 15 מפגשים קבוצתיים המיועדים רק לבני הנוער, שבעה מפגשים קבוצתיים להורים ושלושה מפגשים משותפים לבני נוער ולהורים. המפגשים נערכו פעם בשבוע, וכל מפגש נמשך כשעתיים. כל קבוצה כללה 10-15 משתתפים בשתי קבוצות גיל: 12-14, 15-17.
- ◆ התכנית פעלה בקרב קבוצות קיימות במסגרות שונות בקהילה כמו מתנ"סים.
- ◆ הקבוצה שימשה כלי מרכזי אשר סייע בקידום תהליכי שינוי אישיים.
- ◆ ההנחיה נעשתה על-ידי שני מנחים: אחד מהם יוצא אתיופיה המתגורר ביישוב ואחד מתחום הטיפול בהתמכרויות.
- ◆ התכנית הופעלה בחודשים פברואר-יולי 2006 בחמישה יישובים בארץ.

אוכלוסיית היעד של התכנית: בני נוער יוצאי אתיופיה המתגוררים בבית הוריהם וזקוקים למניעה ראשונית ושניונית והוריהם.

תקציב התכנית: התכנית תוקצבה על-ידי המשרד לקליטת העלייה והרשות למלחמה בסמים.

4.2.2 מידע מנהלי מתוך המבדק הפנימי

לתכנית יש מערכת מידע, ורכזת התכנית הכינה דוח מסכם לשנת 2006 על סמך המידע ממערכת זו. המערכת מספקת מידע שוטף על היקף הקבוצות, המפגשים והמשתתפים. בנוסף, קיימת מערכת של שאלוני משוב שממלא כל משתתף בסיום התכנית - אחד לבני הנוער ואחר להורים. המנחים של הקבוצות כותבים דוח איכותני על הקבוצה. מערכת זו אינה ממוחשבת והמידע אינו מדווח באופן שוטף, אך לעתים הוא משמש לניתוחים מיוחדים.

4.2.3 מידע מתוך המבדק הפנימי

שם הדוח: תכנית התערבות רגישת תרבות למניעת השימוש לרעה באלכוהול ובסמים לבני נוער יוצאי אתיופיה ולהוריהם, 2006

מחברת הדוח: עו"ס ליאורה שחר, רכזת התכנית

מטרות המבדק הפנימי

1. לבחון את מידת הצלחתה של התכנית והאם היא משיגה את מטרותיה
2. לזהות דרכים לשיפור התכנית על-מנת שתשיג את התוצאות הרצויות

מתודולוגיה

1. שאלון משוב שמילא כל משתתף בסיום התכנית - שאלון אחד לבני הנוער ושאלון אחר להורים
2. דוח מסכם בכל קבוצה שכתבו המנחים, ובו תיאור התהליך, הקשיים המיוחדים, התוצרים המרכזיים ומסקנות/המלצות

ממצאים נבחרים

בלוח 11 ניתן לראות כי המשתתפים (הנערים וההורים) הביעו שביעות רצון רבה מהמפגשים. הממצאים בלוח 12 מצביעים על שיפור ברמת הידע לגבי הסכנות שבשימוש בסמים ובאלכוהול ועל שינוי היחס בנוגע לסמים. כמעט כל ההורים דיווחו על שיפור הקשר עם הילדים שהשתתפו. כמו כן, מרבית בני הנוער דיווחו על חיזוק משמעותי של מוקד השליטה הפנימי.

לוח 11: תכנית התערבות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
שביעות רצון מהמפגשים	90.5% מההורים שבעי רצון מהתכנית (דרגה 4 או 5 בסולם מ-1 עד 5);
94.2% מבני הנוער היו ממליצים לחברים להשתתף.	

לוח 12: תכנית התערבות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שיפור רמת הידע לגבי סכנות השימוש לרעה בסמים	78.9% מבני הנוער ענו שקיבלו מידע חדש בנושא (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
שיפור רמת הידע לגבי סכנות השימוש לרעה באלכוהול	69.3% מבני הנוער ענו שקיבלו מידע חדש בנושא (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
שינוי היחס בנוגע לסמים	69.2% מבני הנוער מעידים כי השתנה יחסם לסמים (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
שינוי היחס בנוגע לאלכוהול	61.6% מבני הנוער ו-85.7% מההורים מעידים כי השתנה יחסם לאלכוהול (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
שיפור דרכי תקשורת בין בני הנוער להוריהם	53.9% מבני הנוער חושבים כי השתתפות ההורים תרמה לקשר עם הוריהם ו-90.5% מההורים מעידים כי שיפרו את הקשר עם הילדים שהשתתפו (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
חיזוק מוקד השליטה הפנימי	בין 59.6% ל-71.2% מבני הנוער מעידים על חיזוק מוקד השליטה הפנימי בשלושה מדדים המתייחסים לנושא (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
צמצום/הפחתה בצריכת סמים / אלכוהול	אין ממצאים בדוח.
חיזוק העמדות השוללות צריכת סמים / אלכוהול	אין ממצאים בדוח.

4.2.4 סיכום המבדק הפנימי

מסקירת המבדק הפנימי עולה כי

- ◆ המבדק הפנימי נערך בידי רכזת התכנית. המבדק התבסס על שאלוני משוב שמולאו בסוף התכנית, אחד לבני נוער והשני להוריהם. כמו כן, נכתב דוח מסכם על תהליך היישום על-פי הדוחות של המנחים, שכלל גם את תפיסותיהם לגבי התוצרים והמלצותיהם לעתיד.
- ◆ הדוח כולל תוצאות סובייקטיביות והתייחסות לשביעות הרצון.
- ◆ על-פי הממצאים, כ-70% מהנערים/נערות ציינו שמידע חדש בנושא אלכוהול תרם להם מאוד, ו-79% ציינו שמידע חדש בנושא הסמים תרם להם מאוד (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5). כמו כן, 62% דיווחו שהידע החדש שינה את התייחסותם לאלכוהול, ו-69% דיווחו כך לגבי סמים (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
- ◆ רוב המשתתפים הביעו שביעות רצון מהתכנית: 94% מבני הנוער היו ממליצים לחברים נוספים להשתתף; 90% מההורים נהנו מהפעילות והיו שבעי רצון מהמפגשים.
- ◆ נראה שהתכנית השיגה את מטרתה השלישית - חיזוק מוקד השליטה הפנימי על-ידי דיבור וחשיפה בקבוצה, חיזוק הקשר עם ההורים וההבנה כי יש אפשרות בחירה. נושאים אלו נבדקו בשאלוני המשוב, ולפי התפלגות התשובות, נראה כי יש לתכנית תרומה בנושא זה. וכך, 67% מבני הנוער ציינו ששיפרו את היכולת לעמוד בלחץ קבוצתי ו-90% מההורים דיווחו כי שיפרו את הקשר שלהם עם הילדים שהשתתפו (דרגות 4-5 בסולם בין 1-5).
- ◆ ההורים מעריכים יותר את תרומת התכנית מאשר בני הנוער, זאת, לפי הציונים שנתנו בשאלון לנושאים השונים עליהם נשאלו.
- ◆ הדוח לא התייחס למטרות שהוגדרו כמניעה שניונית ושלישונית ולנושא הרצף הטיפולי.
- ◆ לגבי מטרת-העל - צמצום השימוש בסמים ו/או באלכוהול - לא נשאלה על כך שאלה בשאלון בתום התכנית, וגם לא דווח על כוונה לבחון זאת בטווח הרחוק יותר, כדי לדעת אם מטרה זו הושגה או לא.

4.2.5 מידע מתוך מחקר הערכה

שם הדוח: תכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער עולים והוריהם – דוח הערכה מסכם בשבע ערים, מארס 2006

מחברי הדוח: ד"ר זהבה שש וצביקה לבנה, חברת מוח 10 בע"מ

אחראיים על המחקר: ד"ר רחל בר המבורגר - הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול; שרה כהן - המחלקה לשירותי רווחה, המשרד לקליטת העלייה

מטרת הערכה: לבדוק את האפקטיביות של התכנית

אוכלוסיית היעד: בני נוער עולים (יוצאי אתיופיה, חבר המדינות וקווקז) והוריהם

מתודולוגיה

המחקר נערך בשבע ערים שבהן התקיימו סדנאות למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער: עפולה, חיפה, אור עקיבא, יבנה, גדרה, באר שבע ודימונה. ההערכה נעשתה על חמש קבוצות ואינה כוללת את באר שבע ועפולה. הקבוצות ביבנה ובגדרה היו מיועדות ליוצאי אתיופיה.

במחקר ההערכה נעשה שימוש במספר כלי המחקר:

- ◆ ראיונות עומק עם בעלי תפקידים מרכזיים בכל אחת מהסדנאות
- ◆ תצפיות בסדנאות
- ◆ תצפיות בישיבות לתכנון הסדנאות ולסיכומן
- ◆ השתתפות בישיבת ועדת ההיגוי של ועדת המניעה המשותפת לרשות למלחמה בסמים ולמשרד לקליטת העלייה
- ◆ שאלוני "לפני-אחרי" למשתתפים: רוב השאלונים מולאו בריאיון אישי עם המשתתף בידי מראיין הדובר את שפתו.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

כל יישוב הגיש תכנית שכללה טיפול קבוצתי עם דגש על התכנים הייחודיים שלו ועל המטרות המשותפות שקבעה ועדת המניעה:

1. סדנאות למניעת שימוש בסמים בקרב בני הנוער
2. סדנאות להורים בשפתם העוסקות בערכים, עמדות, ידע בנושא סמים וכלים לטיפול בבעיה

ממצאים נבחרים

בלוחות 13-14 יובאו ממצאים לגבי אופן הביצוע ומידת ההצלחה של הפעילויות בהתאם למטרות.

לוח 13: תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
מספר המשתתפים בסדנאות	מספר נמוך יחסית וחוסר יציבות במספר המשתתפים, במיוחד ביבנה ובגדרה, שם התקיימו סדנאות לנוער יוצא אתיופיה.
התכנים בסדנאות	לא הייתה התייחסות מספקת וישירה לנושאי סמים ואלכוהול מחשש להבריח משתתפים. לא היה עיסוק בנושא המרכזי שלשמו נפתחה הסדנה.

הממצאים בלוח 14 מתבססים על השאלונים. בסך הכול מולאו שאלונים מעטים: 42 שאלונים לפני התכנית ו-29 לאחריה. עקב כך, לא ניתן להתייחס אליהם כאל מדגם מייצג.

השאלונים מולאו רק בשלוש ערים, ובהן לא היו יוצאי אתיופיה בין משתתפי הקבוצות. להלן הממצאים העיקריים מהשאלונים.

לוח 14: תכנית למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול- מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
ערנות ומודעות ההורים לנושא צריכת סמים ואלכוהול בקרב ילדיהם	בסוף הסדנאות הודו ההורים שרמת הביטחון שלהם לגבי מידת השימוש בחומרים ממכרים בקרב ילדיהם נמוכה יותר.
זיהוי סמים, עזרים וסימנים מחשידים לשימוש	משתתפי הסדנאות דיווחו כי הם מסוגלים לזהות טוב יותר בתום הסדנה.
כישורי הורות והתמודדות עם בעיות גיל ההתבגרות	לפי משתתפי הסדנאות אין שינוי בתחום זה.

4.2.6 סיכום מחקר הערכה

מסקירת מחקר ההערכה עולות מספר נקודות לגבי התנהלות התכנית בקבוצות המיועדות לעולי אתיופיה:

♦ **ביבנה** התקיימו שתי סדנאות. בשתיהן היה מספר משתתפים קטן. המחקר היה קטוע ולא הושלם עקב אי-שיתוף פעולה של המשתתפים. למרות זאת, ניתן לומר כי

- הסדנה ברמות ויצמן הייתה יציבה ויעילה יותר מהסדנה בנאות שז"ר
- בשתי הקבוצות עסקו במניעת שימוש בסמים במידה מועטה
- משתתפי שתי הקבוצות לא היו מודעים למטרות הסדנה

♦ **בגדרה** התקיימה סדנה אחת. רק חמישה משתתפים השתתפו באופן קבוע, ולעתים נוספו משתתפים לא קבועים. בגדרה לא שיתפו פעולה עם המחקר והקשו על ביצועו (לא הגיעו לפגישות, לא אפשרו צפייה בתהליכים, ניסו לקבוע את תוכני המחקר ואת השאלות ועוד). ארגון הסדנה היה לקוי, הקשר נותק, ולכן, לא ברור כיצד הסתיימה הסדנה, מה היו תוכניה ומה הייתה מידת האפקטיביות שלה.

♦ המחקר התבסס על ראיונות עם בעלי תפקידים, תצפיות וגם שאלון למשתתפים לפני ואחרי התכנית. המחקר נתקל בבעיות יישום, ובסופו של דבר רואיינו משתתפים מעטים והייתה נשירה משמעותית של מספר המרואיינים בין הקורס מועדי הראיונות. כמו כן, השאלונים לא מולאו במקומות בהם השתתפו עולי אתיופיה, ולכן, אינם רלוונטיים לאוכלוסייה זו. באופן כללי, הממצאים מצביעים על יישום מאוד חלקי ולקוי של הסדנאות עצמן. מהמחקר לא התקבל מידע על תוצאות, אך יש מידע לגבי היישום במקומות שבהם השתתפו יוצאי אתיופיה.

5. תכניות בתחום הרווחה

תחום הרווחה כולל את מספר התכניות הרב ביותר - 11 במספר. בפרק זה נעסוק בעשר תכניות בלבד, מכיוון שלגבי התכנית מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה אין מקורות מידע כלל. בתחילת הפרק אנו מסכמים את מקורות המידע שיש לגבי כל תכנית ובהמשך ננתח כל תכנית בנפרד בהתאם למידע הקיים. כפי שניתן לראות, מתוך עשר תכניות מולא שאלון עבור שמונה, על חמש תכניות נעשו מחקרי הערכה ומחקר נוסף על התכנית זינוק בעלייה החל בשנת 2008. מידע מנהלי קיים בשש תכניות, בחלקן, המידע חלקי.

תכניות בנושא רווחה באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
	√	√	√		תל"מ
√ - לא ממוחשב		√	1. שלב אי 2. שלב ב' - נצרת ואשקלון 3. שלב ב' - חדרה	שאלון לגבי התכנית בחדרה בשכונת בית אליעזר המופעל בידי עמותת נירים	מסיכון לסיכוי
√ - לא ממוחשב		√	√	√	סיכויים
יש רשימת משותפים		√		√	תכניות יישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון - מח"ט נווה יעקב
√		√		√	מגדלור
√	√	√		√	יזמים צעירים - עידוד יזמות עסקית בקרב נוער
	√	√	√		החברה להגנת הטבע-תכנית רב-תרבותית
√	√	√	√	√	הפוך על הפוך
		√		√	מגזין ארצי
√	√		החל מחקר ב-2008	√	זינוק בעלייה

5.1 תל"מ

מקורות המידע

מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון
	√	√	√	

לתכנית זו לא מולא שאלון, המידע שיש בידנו מתבסס על מחקר הערכה על התכנית ועל מסמך המתאר את מטרותיה.

5.1.1 תיאור התכנית

מתוך המסמך "תכנית תל"מ – תכנית קליטה לשנת 2007-2008"¹:

תכנית תל"מ (תעסוקה, לימודים, מגורים) משותפת למשרד לקליטת העלייה ולתנועה הקיבוצית ומיועדת לבני העדה האתיופית אשר סיימו שירות צבאי או שירות לאומי, ולא עמדו בבחינות הבגרות. המטרה העיקרית של התכנית היא לחזק את יכולתם של המשתתפים להשתלב כאנשים עצמאיים בחברה הישראלית. התכנית נמשכת 12-15 חודשים, ובמהלכה המשתתפים גרים בקיבוצים ועובדים בשכר באחד מענפי המשק. המשתתפים חייבים ללמוד יום בשבוע אחר הצהריים במסגרת השלמת בגרויות או קורס מקצועי. במהלך התכנית מתקיימות פעילויות נוספות, כמו טיולים להכרת הארץ ומפגשי כישורי חיים. המשתתפים מקבלים ייעוץ והכוונה מהיועצת הלימודית של התכנית וליווי מתמיד של המקשרת המהווה אוזן קשבת ואשת הקשר עם מנהלי התכנית, עם מנהלי הענפים ועם מנהלי המוסדות בקיבוץ.

העלות המתוכננת למשתתף ל-12 חודשים עומדת על 15,558 ש"ח על כל רכיבי התכנית - מגורים, כלכלה, לימודים ופעילויות העשרה. בשנת 2007-2008 ישתתפו בתכנית 55 חניכים.

מתוך המחקר עולה כי לתכנית שלושה ממדים: תעסוקה, לימודים ומגורים בקיבוץ. התכנית נמשכת כשנה עד שנה וחצי, במהלכן המשתתפים מתנסים בעבודה בשכר בקיבוץ, לומדים (השלמת בגרויות, לימוד מקצוע) וחיים בקיבוץ. ה"מקשרים" הם מעין מדריכים חברתיים המהווים החוליה המקשרת בין הנהלת הפרויקט, הקיבוץ המארח והמשתתפים. שילוב ממדים אלו אמור ליצור חוויה חיובית ומעצימה, אשר תספק נקודת זינוק טובה יותר לחיים הבוגרים של המשתתפים. התכנית מיועדת לצעירים אשר נולדו באתיופיה, שירתו בצבא או בשירות לאומי, לא הצליחו בלימודים (מקסימום תשע יחידות לימוד בבגרות) ואינם בעלי עבר פלילי. על המועמדים לעבור ועדת קבלה בה יושבים נציג של המשרד לקליטת העלייה ונציג של תל"מ. יש אפשרות לחרוג מקריטריונים אלו לגבי 10% מהמתקבלים לתכנית.

5.1.2 מידע מתוך מחקר ההערכה

שם הדוח: תכנית תל"מ - מחקר הערכה דוח מסכם

מחבר הדוח: ד"ר יעקב אזרחי, מרטנס-הופמן יועצים לניהול בע"מ, אוגוסט 2006

מטרת ההערכה

1. זיהוי נקודות חוזק וחולשה בהפעלת התכנית
2. הערכת תרומת התכנית למשתתפים בטווח הקצר והבינוני

מתודולוגיה

♦ **מחקר איכותני:** ראיונות עם בעלי תפקידים ממובילי הפרויקט, ראיונות עם משתתפי התכנית וראיונות עם בעלי תפקידים בשלושה קיבוצים שנדגמו.

¹ נשלח ממנהל תכנית תל"מ למשנה למנכ"ל המשרד לקליטת העלייה בתאריך 29.8.2007

♦ **מחקר כמותי:** סקר בקרב משתתפי התכנית ובוגריה. בקרב בוגרי התכנית נדגמו 95 איש בדגימה שיטתית בשכבות, מתוך רשימה של 585 בוגרים. המדגם אמור ליצג הן את שנת הכניסה לתכנית והן את הקיבוצים השונים בהם בוצעה. המדגם נמצא מייצג מבחינת מאפייני הקיבוצים, מבחינת שנת כניסה קיים ייצוג חסר לבוגרי שנת 2000 ומבחינת שנת עלייה קיים ייצוג חסר לבוגרים שעלו בשנים 1990-1988. שאלון אנונימי שכלל שאלות פתוחות וסגורות מולא בידי 45 משתתפים. השאלונים נאספו בידי חוקרות מנוסות.

ממצאים נבחרים

בלוח 15 ניתן לראות כי המרואיינים (המשתתפים בתכנית ובוגריה) מצביעים על שביעות רצון גבוהה משלושת רכיבי התכנית.

לוח 15: תכנית תל"מ- מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
משתתפי התכנית משתלבים במסלול לימודי במהלך התכנית	5% דיווחו שאינם לומדים כלל; 20% מדווחים שלא יקבלו תעודה רשמית בתום הלימודים. בקרב הבוגרים - 54% לא קיבלו תעודה.
משתתפי התכנית עובדים במהלך התכנית	כולם עובדים.
המשתתפים שבעי רצון מהתעסוקה	89% מהמשתתפים דיווחו שהם מרוצים מאוד או די מרוצים.
המשתתפים שבעי רצון מהלימודים	91% מהלומדים דיווחו שהם מרוצים מאוד או די מרוצים.
שביעות רצון מהחיים בקיבוץ של המשתתפים	93% מהמשתתפים דיווחו על שביעות רצון גבוהה באופן כללי.
שביעות רצון הבוגרים מהתעסוקה בקיבוץ	91.4% מהבוגרים דיווחו שהיו מרוצים או די מרוצים.
שביעות רצון הבוגרים מהלימודים בקיבוץ	76% דיווחו שהיו מרוצים מאוד או די מרוצים. 26% חושבים שיש לשפר את תחום הלימודים מבחינת הכוונה, תכניות לימוד המתאימות לשעות העבודה, הקורסים המקצועיים והגיוון.
שביעות רצון הבוגרים מהחיים בקיבוץ	94% דיווחו שהיו מרוצים באופן כללי.
כלי בקרה ומעקב	אין כלים המאפשרים לקבל תמונת מצב עדכנית על מצב ומספר הלומדים.

הנתונים בלוח 16 מראים כי המשתתפים חשים שהתכנית תרמה להם במישורים שונים וכי רובם (91%) היו ממליצים לאחרים להשתתף בתכנית.

לוח 16: תכנית תל"מ - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
מספר החניכים שנרשמו ללימודים בתום התכנית	49% מהבוגרים לומדים/למדו לתואר ראשון/הנדסאי. 77% השלימו/משלימים או שיפרו/משפרים בגרויות.
קבלת תעודה בסיום הלימודים	49% לומדים/למדו מקצוע הומאני כמו סיעוד; 9% לומדים מקצוע טכני כמו חשמלאות; 16% לומדים/למדו מחשבים.
אחוז הבוגרים המועסקים כיום	79% דיווחו שיקבלו תעודה (בגרות, בגרות משופרת, רישיון נהיגה או תעודה מטעם משרד ממשלתי).
אחוז הבוגרים הלומדים/סיימו לימודים	73% עובדים היום, אך מרבית העבודות אינן מקצועיות.
תרומת התכנית מבחינת שינויים שחלו במשתתפים בעקבות התכנית על-פי דיווח המשתתפים	25% לומדים כיום; 18% למדו בעבר; 57% לא למדו מאז סיום התכנית.
תרומת התכנית בשילוב בחברה הישראלית מבחינה חברתית, לימודית ותעסוקתית	55% דיווחו על עצמאות רבה יותר; 10% דיווחו על לקיחת אחריות; 10% דיווחו על הרחבת אופקים ו-10% דיווחו על שינוי נקודת המבט על החיים; 15% דיווחו שלא חל שינוי ממש.
תרומת התכנית בהתוויית כיוון לעתיד לדעת המשתתפים	39% לדעת 39% מהמשתתפים התכנית תרמה.
חיים בקיבוץ	17% לדעת 17% מהמשתתפים התכנית תרמה.
תרומת התכנית באופן כללי	נתפסת על-ידי המשתתפים והבוגרים כחוויה חיובית ותורמת. משתתפי התכנית מעריכים כי התכנית תורמת לצעירים יוצאי אתיופיה להשתלב מבחינה חברתית, לימודית ותעסוקתית ומתווה כיוון נורמטיבי.
המלצת הבוגרים לאחרים להשתתף בתל"מ	91% מהבוגרים ימליצו במידה רבה מאוד או במידה רבה.

5.1.3 סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- ◆ המחקר כלל ראיונות עם מדגם של משתתפים ושל בוגרים ואפשר מעקב אחר שביעות רצון המשתתפים ואחר התוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות בתחום החינוך והתעסוקה.
- ◆ המרואיניים מצביעים על שביעות רצון מהתכנית ותחושה שהיא תרמה להם במישורים שונים. כ-85% דיווחו על שינוי בעצמאות, באחריות או בהשקפת עולמם. רובם היו ממליצים לאחרים להשתתף.

- ♦ ההערכה מספקת מסגרת מושגית הבוחנת את התכנית לפי השילוב בפועל של העולים בהמשך לימודים ותעסוקה לפי התרומה למיומנויות הרבות. היא גם בוחנת את התרומה לפי עיסוקי העולים, ההשכלה שרכשו, תחושת התרומה שחשים המשתתפים ושביעות רצונם מהתכנית.
- ♦ נראה כי התכנית משיגה את מטרתה להוות חוויה חיובית ומעצימה, אשר תספק נקודת זינוק טובה יותר לחיים הבוגרים של המשתתפים.

עורכי המחקר מסכמים את מחקרם בדברים אלה:

"משתתפי תל"מ תופסים את השילוב בין ממדי התעסוקה, הלימודים והמגורים בקיבוץ כהיבט המשמעותי והתורם ביותר בתכנית. להערכתם, התכנית תורמת לצעירים יוצאי אתיופיה, באמצעות שילובם בחברה הישראלית מבחינה חברתית, לימודית ותעסוקתית. בנוסף, התכנית מטפלת בצעירים בשלב של פרשת דרכים בחייהם ומתווה להם כיוון נורמטיבי.

ברמת הפרט, התכנית מקנה לצעיר עצמאות וכישורים חברתיים שונים, כגון לקיחת אחריות, הסתגלות למסגרת, הרחבת אופקים וכדומה. גם בראיונות העומק הצטיירה תכנית תל"מ כחוויה חיובית ומספקת. עם זאת, משתתפים אשר לא המשיכו להתגורר בקיבוץ לאחר תום הפרויקט (כמסגרת המשך), מדווחים על חששות וקשיים בעת ניסיונות ההשתלבות בחיי היום-יום הישראליים."

המחקר מסתיים בהמלצות לשיפורים ושינויים הנוגעים לתוכני התכנית ולדרכי הפעלתה.

5.2 מסיכון לסיכוי

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
שאלון לגבי התכנית בחדרה בשכונת בית אליעזר המופעל על-ידי עמותת נירים	1. שלב א' 2. שלב ב' – נצרת ואשקלון 3. שלב ב' - חדרה	√		√ - לא ממוחשב

5.2.1 תיאור התכנית

התכנית מסיכון לסיכוי מיועדת לשיפור הטיפול בנוער בסיכון. התכנית פעלה בעבר במספר מקומות, אך הופסקה. משנת 2007 היא פועלת בעיר חדרה בשתי שכונות. חלק מהסיבות להפסקה התכנית היו קשיים בביצוע שמנעו סיום של חלקים חשובים בתכנית.

התכנית מסיכון לסיכוי בחדרה נקראת "קבוצת אתגרים לנוער בסיכון", והיא פועלת בשתי שכונות בעיר - בית אליעזר ויוספטל. בקבוצה בשכונת בית אליעזר משתתפים כ-50 בני נוער ומתוכם 5-8 ממוצא אתיופי. יתר הנערים בקבוצה הם יוצאי ברית המועצות לשעבר וקווקז. בשכונת יוספטל הקבוצה כוללת כ-55 משתתפים ומתוכם כ-20 יוצאי אתיופיה. הקבוצה בשכונת יוספטל איננה ממומנת על-ידי המשרד לקליטת העלייה, ולכן השאלון מתייחס לקבוצה בשכונת בית אליעזר בלבד.

התכנית הפועלת היום בית אליעזר מתקיימת לראשונה עם עמותת נירים ונקראת "מיזם נירים בשכונות". התכנית מיועדת לילדים בסיכון בגיל בית ספר יסודי (כיתות ד'-ו'), אולם רוב המשתתפים בגיל חטיבת ביניים והתיכון. לתכנית לא מוגדר תאריך סיום. כל המשתתפים שותפים לפעילויות השונות ועם גיוסם, הקשר עם התכנית נמשך במסגרת של ליווי ותמיכה. ישנם נערים שיבחרו שלא להתגייס אך אם ירצו קשר עם עובדי התכנית, הם יקבלו ליווי וסיוע, למשל במציאת עבודה.

מדוח הפעילות לחודשים פברואר-מאי 2007 ניתן ללמוד על הפעילות עם בני הנוער במסגרת התכנית. בני הנוער השתתפו בסדנת טקטיקה צבאית (ירי, תרגילי פרט וקבוצה ועוד), טיולים, פעילויות ליליות, טיול אופניים בשטח, סדנאות מניעה (שימוש בסמים, אלכוהול) ומפגשים אישיים עם החניכים.

♦ מטרת התכנית :

- מניעת שוטטות ומתן אלטרנטיבה לרחוב
- העלאת הדימוי העצמי וחיזוק יכולות אישיות וחברתיות
- הענקת חוויה של מסוגלות והצלחה
- פיתוח כושר מנהיגות ואחריות
- חשיפה לערכים, הכוונה לפעילות חיובית
- גיוס לצה"ל

♦ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע, כרגע בחדרה

♦ התכנית במתכונתה הנוכחית בשיתוף עם עמותת "נירים" פועלת משנת 2007. הפעילות החלה בפברואר 2007.

♦ הגורמים השותפים לתכנית ואחראים לביצועה הם :

- המשרד לקליטת העלייה
- גיוינט ישראל
- העמותה לתנ"ס
- עמותת נירים
- הקרן לפיתוח חדרה
- מנהלי בתי הספר וחטיבת הביניים
- עובדי רווחה בתחום הנוער

♦ תקציב התכנית בש"ח בשנת 2007 :

- תקציב כולל : 236,000 ש"ח
- תקציב המשרד לקליטת העלייה : 100,000 ש"ח
- עלות למשתתף : 4,720 ש"ח

- ◆ ייחודה של התכנית הוא השילוב בין משתתפי התכנית, המוגדרים כנוער "קצה הרצף", לבין מדריכים איכותיים ומלאי מוטיבציה, אשר חולקים פעילויות שטח והישרדות, הדורשות ויוצרות שיתוף פעולה, מחויבות והזדהות של המשתתפים.
- ◆ מדדי הצלחה ותוצרים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה:
  - שיפור בציונים בבית הספר
  - שיפור המשמעת בבית הספר
  - אחוז גבוה של מתגייסים לצה"ל ליחידות קרביות ולשירות משמעותי
  - שיפור אחוז המסיימים את השירות הצבאי
  - שיפור אחוז המשתתפים בפעילות התכנית כולה, ובמיוחד במסע ההישרדות ובסדנאות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול
- ◆ הגורמים המסייעים ליישום מוצלח של התכנית הם הצוות המוביל של התכנית הכולל אנשי מקצוע, כגון: פסיכולוגים, יועצים ארגוניים ואנשי חינוך מיוחד.
- ◆ לפי הערכת מנהלת הקרן לפיתוח חדרה, התכנית עד כה משיגה את יעדיה במידה רבה, וזאת, בהתבסס על מדדים הניתנים למדידה כמו מידת ההשתתפות, וכן, לפי העניין שיש לערים נוספות בתכנית זו.

על-פי דוחות המחקר, מטרות התכנית הן לאתר בני נוער עולים בסיכון, להגדיר את הצרכים שלהם ולתת מענים שונים אשר יתרמו לקידום. מסיכון לסיכוי הנה תכנית גג שבמסגרתה פועלות תכניות ופעילויות שונות. שני שלישים מהתכניות הן תכניות ותיקות. בכל היישובים הוקמו מועדוני נוער שבהם מתקיימות רוב הפעילויות המובנות בתכנית מסיכון לסיכוי ופעילויות חברתיות/לימודיות נוספות. כשלושה רבעים מהתכניות משלבים עבודה פרטנית עם עבודה קבוצתית. רוב התכניות מופעלות פעם בשבוע או יותר. בכל תכנית עובדים בממוצע שלושה עובדים בשכר עם מערך של מתנדבים. רוב בני הנוער אותרו על-ידי גורמי טיפול, בעיקר בית הספר.

5.2.2 מידע מנהלי מתוך השאלון לאחראי על התכנית

המידע הנאסף על התכנית כולל תיעוד פעילויות, מספר משתתפים, התקדמות אישית וצוותית של המשתתפים, שיפור בלימודים, גיוס לצה"ל ומידע לגבי ליווי השירות של משתתפי התכנית. בתחילת התכנית נאסף מידע על המשתתפים, והוא מתעדכן אחת לשלושה חודשים. המידע מסוכם בדוחות תקופתיים שכותב מנהל מיזם נירים בשכונות.

מידע לגבי מדדי ההצלחה החל להימדד רק לקראת ינואר 2008. תחילה ניתן למדוד את שיפור הציונים בבית הספר. את אחוזי הגיוס לצבא עדיין מוקדם למדוד מפני שחלק מהמשתתפים מצטרפים לתכנית בגיל בית הספר היסודי, הרוב בגיל חטיבת הביניים והתיכון, והם עדיין לא הגיעו לגיל גיוס.

המידע כרגע איננו ממוחשב, אך בימים אלה מפתחים תהליך הערכה מסודר הכולל פיתוח מדדים ופיתוח מערכת ממוחשבת שבה ניתן יהיה להזין מידע ולהפיק דוחות.

5.2.3 מידע מתוך דוחות המחקר

המחקר על התכנית התבצע בשני שלבים בערים נצרת, אשקלון וחדרה, הראשון בשנת 2004/2005, והשני ב-2005. ישנו דוח של שלב א' ושני דוחות הערכה לשלב ב' (אחד מנצרת ואחד מאשקלון וחדרה).

שלב א'

שם המחקר: נוער עולה מסיכון לסיכוי

מחברי הדוח: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2004-2005

מטרת ההערכה: הערכת הפיילוט של התכנית בארבעה יישובים, כדי לבחון את דרכי ההפעלה ותרומת התכנית לבני נוער עולים המשתתפים בה, לקראת קבלת החלטה לגבי הרחבת התכנית ליישובים נוספים.

אוכלוסיית היעד: בני נוער עולים במצבי סיכון שונים בערים שנבחרו לפיילוט: אשקלון, חדרה, בית שמש ונצרת עלית (בפועל השתתפו גם בני נוער ישראלים ותיקים).

מתודולוגיה

אוכלוסיית המחקר כוללת שלוש קבוצות:

1. סקר בקרב כל בני הנוער המשתתפים בתכנית גילאי 12-18: שאלון למילוי עצמי הכולל מאפיינים סוציו-דמוגרפים, לימודיים, חברתיים, שליטה בעברית, התנהגויות סיכון, קשר עם שירותים, קשר עם משפחה. בסך הכול, מולאו 719 שאלונים בכל ארבע ערי הפיילוט.
2. סקר בקרב כל מפעילי התכניות והרכזים שפעלו לפחות שישה חודשים בעת איסוף הנתונים: איתור בני הנוער, מתן מענים, תכנון מול ביצוע, מאפייני הרכזים וצורכיהם. המידע נאסף בריאיון טלפוני לאחר שהשאלון נשלח למרואיין לצורך הכרתו והכנת החומר הדרוש. בסך הכול, נערכו 67 ראיונות, שנותחו הן כמותית והן איכותנית.
3. ריאיון חברי הוועדה הבין-משרדית, אנשי מקצוע ונותני שירותים ברמה היישובית כדי לקבל נקודת מבט רחבה על התכנית. בסך הכול, בוצעו 17 ראיונות עומק פנים אל פנים.

ממצאים נבחרים

לוח 17 מפרט את מדדי היישום של התכנית, ואילו לוח 18 עוסק בתוצאות התכנית יחסית למטרותיה. כפי שניתן לראות בלוח 17 התכנית נתקלה בקשיים ברמת היישום. למרות זאת, הנערים העריכו כי התכנית תרמה לשיפור מצבם החברתי והרגשי (לוח 18).

לוח 17: מסיכון לסיכוי (שלב א') - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
מינוי עובד לריכוז התכניות בכל רשות בהיקף של חצי משרה	לא יושם באף אחד מהיישובים.
פיתוח שיתופי פעולה בין השירותים השונים ובין השירותים לבני הנוער	נמצא שיתוף פעולה פורה בחדרה, בשלוש הערים האחרות נמצא שיתוף פעולה מועט.
בניית מאגר מידע עירוני על בני נוער עולים ביישוב	בחדרה נבנה מאגר מידע על בני נוער יוצאי אתיופיה במסגרת התכנית רשת ביטחון. בבית שמש נבנה מאגר, אך המחשב נגנב. באשקלון ונצרת לא נבנה מאגר.
תיאום הטיפול בין כל גורמי הטיפול ונותני השירותים	בכל היישובים אין תיאום טיפול.
היקף ההשתתפות בתכנית	נמצא פער גדול בין מספר הרשומים למספר הנוכחים בפועל.
המנהלת הארצית - גוף מפקח ומנחה את כלל העשייה במסגרת מסיכון לסיכוי	מתקיימים מפגשים קבועים, תיאום ושיתוף פעולה בין כל החברים. יש קשיים כמו: השתתפות לא סדירה בפגישות, קשיים בהעברת מידע ושיתוף פעולה בתוך השירותים, אין מספיק שיתוף פעולה עם המשטרה.
הכשרת כוח אדם לעבודה עם בני נוער ועולים בסיכון	לא נערכו הכשרות.
העברת כספים ליישובים המיועדים לתכנית	עיכוב בהעברת הכספים שיצר אי-ודאות לגבי עתיד התכנית.
עבודת הארגון המפעיל – עמותת ידידים	לא היה תיאום בין העמותה למנהלת הארצית, העמותה התקשתה לפתח מענים מתאימים לבני נוער עולה בסיכון.

לוח 18: מסיכון לסיכוי (שלב א') - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שיפור בתחום הלימודי	לפי 36% מהרכזים.
מניעת הדרדרות למצבי סיכון חמורים יותר	לפי 24% מהרכזים.
שיפור השליטה בעברית	לא פותחו מענים לשיפור השליטה בעברית. לפי הערכת הרכזים, התכנית לא תרמה לנושא זה.
מניעת נשירה מבית הספר	רק 4% ממשתתפי התכנית הם נושרים. התכנית לא תרמה לנושא זה.
חיזוק הקשר לישראל	מעט מהרכזים רואים בכך תרומה של התכנית.
שיפור בשילוב החברתי	לפי 37% מהרכזים.
שיפור בתחום הרגשי והעלאת הדימוי העצמי	לפי 36% מהרכזים.
פיתוח כישורים אישיים	לפי 23% מהרכזים.
לתכנית תרומה כמקום שבו יש אוזן קשבת ואפשרות להתייעץ	לפי 44% מהרכזים.
התכנית תורמת כמקום לשהייה בשעות הפנאי במסגרת פעילות העשרה	לפי 41% מהרכזים.

סיכום

סקירת המחקר מראה כי התכנית סובלת מקשיים רבים ברמת היישום, ומכאן מתקשה להשיג חלק מהתוצאות הרצויות בהתאם למטרות שהוגדרו מראש.

שלב ב'

שם הדוח: ממצאים עיקריים משלב ב' - נצרת ואשקלון

מחברי הדוח: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2005-2006

מטרת ההערכה: הערכת תרומת התכנית ביישובים נצרת ואשקלון לבני הנוער הלוקחים בה חלק.

אוכלוסיית יעד: בני נוער בסיכון, עולים וותיקים, בערים נצרת ואשקלון. בשלב ב' עסקה התכנית בנצרת בשתי פעילויות: בית נענע ומדריכי מסדרון; ובאשקלון - בשתי פעילויות: מועדוני נוער (אקסודוס ואתגר) וקבוצת חונכות (סל"ע וחוי"ה).

מתודולוגיה

1. שאלון למילוי עצמי לנערים המשתתפים לגבי הנושאים האלה: מאפייני המשתתפים, דפוסי השתתפות, הערכת תרומת התכנית ושביעות רצון. בסך הכול, מולאו 109 שאלונים בנצרת ו-208 באשקלון.
2. ראיונות עם הרכזת היישובית, עם אנשי מפתח ביישוב ועם רכזי מעדונים ותכניות - שישה בנצרת ושמונה באשקלון. באשקלון נערכו שישה ראיונות עם בני נוער שנשרו מהפעילות לגבי הקשר בין השירותים, דרכי הפעולה, הצרכים, הקשיים ודרכי ההתמודדות.
3. קבוצות מיקוד של בני נוער - שתיים בנצרת ושתיים באשקלון.

ממצאים נבחרים

על אף הקשיים ביישום (לוח 19), בני הנוער מדווחים על שביעות רצון כללית מהתכנית ועל תרומתה למספר נושאים, כולל הרגשת הביטחון העצמי שלהם (לוח 20).

לוח 19: מסיכון לסיכוי (שלב ב' - נצרת ואשקלון) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
מספר פעמים בשבוע בהן השתתפו בפעילות	בנצרת - 47% השתתפו שלוש פעמים או יותר. באשקלון - 43% השתתפו שלוש פעמים או יותר.
מספר השעות הממוצע בשבוע של השתתפות בפעילות	בנצרת - 5.45 שעות בממוצע. באשקלון - 6.17 שעות בממוצע.
שיעור ההשתתפות	כ-16% לא הגיעו אף שהיו אמורים להגיע.
הכשרה לצוות	בשתי הערים דווח על מחסור בהכשרת צוות.
תקציב	דיווח על קשיים תקציביים שגרמו לביטול חלק מהפעילויות ועל אלתורים כדי להתמודד עם המחסור.
גיוס ואיתור בני נוער	אין כמעט גיוס ואיתור בגלל קשיים תקציביים ובעיות מרחב פיזי.
שיתוף פעולה בין שירותים	באשקלון - שיתוף פעולה חלקי. בנצרת - קשר סביר.
צוות העובדים	אין צוות עובדים קבוע.

לוח 20: מסיכון לסיכוי (שלב ב' - נצרת ואשקלון) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שביעות רצון כללית של בני הנוער מהפעילות	בנצרת - 93% שבעי רצון במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 91% שבעי רצון במידה רבה או רבה מאוד.
תרומת הפעילות מבחינה רגשית לפי הערכת בני הנוער	בנצרת - 53% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 60%.
תרומת הפעילות לשעות הפנאי לפי הערכת בני הנוער	בנצרת - 95% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 97%.
תרומת הפעילות להכרת חברים חדשים לפי הערכת בני הנוער	בנצרת - 86% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 84%.
תרומת הפעילות להרגשת הביטחון העצמי לפי הערכת בני הנוער	בנצרת - 70% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 80%.
תרומת הפעילות בתחום הלימודי לפי הערכת בני הנוער	בנצרת - 20% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 41%.
תרומת הפעילות בתחום הלימודי לפי הערכת בני נוער עם קשיים לימודיים	בנצרת - 42% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד. באשקלון - 12%.

סיכום שלב ב' - נצרת ואשקלון

- ◆ שביעות הרצון של בני הנוער מהתכנית הייתה גבוהה. הם העריכו את התרומות השונות של התכנית באופן דיפרנציאלי: נתנו ציונים גבוהים לתרומה הרגשית והחברתית ולשיפור רמת הביטחון העצמי, אבל אחוז נמוך העריכו את התרומה בתחום הלימודי.
- ◆ בדומה לממצאי הערכת שלב א', נראה כי גם בהערכה זו נמצאו קשיים רבים ברמת היישום, הגוררים קשיים בהשגת התוצאות הרצויות כפי שהוגדרו בתחילת התכנית.

שם הדוח: ממצאים עיקריים משלב ב' - חדרה

מחבר הדוח: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2005

מטרת ההערכה: הערכת תרומת התכנית בחדרה לבני נוער הלוקחים בה חלק.

אוכלוסיית יעד: בני נוער בסיכון, עולים וותיקים, בעיר חדרה

מתודולוגיה

1. שאלון למילוי עצמי לנערים המשתתפים לגבי הנושאים האלה: מאפייני המשתתפים, דפוס השתתפות, הערכת תרומת התכנית ושביעות רצון. מולאו 217 שאלונים.
2. ראיונות עם הרכזת היישובית, עם אנשי המפתח ביישוב, עם רכזי המועדונים והתכניות; סך הכול 21 ראיונות. נערכו שישה ראיונות עם בני נוער שנשרו מהפעילות. הנושאים שלגביהם נשאלו: קשר בין השירותים, דרכי פעולה, צרכים, קשיים ודרכי התמודדות, וכן, הערכת פורום הרכזים.

ממצאים נבחרים

לוח 21 מפרט את מדדי היישום של התכנית, ואילו לוח 22 עוסק בתוצאות התכנית יחסית למטרותיה. בדומה לממצאי דוח שלב ב' - נצרת ואשקלון, גם דוח זה מתאר קשיים ביישום התכנית בחדרה, ולמרות זאת, 87% מהנערים דיווחו על שביעות רצון גבוהה למדי מהתכנית ועל תרומתה לנושאים שונים (לוח 22).

לוח 21: מסיכון לסיכוי (שלב ב' - חדרה) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
מספר פעמים בשבוע בהן השתתפו בפעילות	46% - השתתפו שלוש פעמים או יותר.
מספר השעות הממוצע בשבוע של השתתפות בפעילות	4.56 שעות.
מספר שעות ממוצע בשבוע של פעילות חופשית	6.35 שעות.
שיעור ההשתתפות	שליש מהמשתתפים לא הגיעו לפעילות במשך מספר שבועות או מספר חודשים.
הכשרה לצוות	צורך בהרחבת היקף ההשתלמויות.
תקציב	דיווח על קשיים תקציביים.
גיוס ואיתור בני נוער	47% מהמשתתפים הגיעו לפעילות בעקבות פעילות איתור או יישוג של המדריכים.
שיתוף פעולה בין שירותים	דווחו קשיים בקשר בגלל עומס, חוסר רצון לשתף פעולה, בעיות כספיות ועקב חוסר יכולות לטפל בבעיות.
צוות העובדים	יש צורך בהרחבת היקף כוח האדם.
מענה לבעיות וצרכים של בני נוער תושבי העיר	אין מענה בתחומים הבאים: מציאת עבודה, עזרה להורים בהתמודדות עם הילדים, אין התייחסות רצינית לנושא התמכרויות ותקיפה מינית, אין הכנה לשירות צבאי.

לוח 22: מסיכון לסיכוי (שלב ב' - חדרה) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שביעות רצון כללית של בני הנוער מהפעילות	87% שבעי רצון במידה רבה או רבה מאוד.
הפעילות תרמה מבחינה רגשית לפי הערכת בני הנוער	45% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד.
הפעילות תרמה לשעות הפנאי לפי הערכת בני הנוער	85% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד.
הפעילות תרמה להכרת חברים חדשים לפי הערכת בני הנוער	56% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד.
הפעילות תרמה להרגשת הביטחון העצמי לפי הערכת בני הנוער	74% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד.
הפעילות תרמה בתחום הלימודי לפי הערכת בני הנוער	35% מסכימים במידה רבה או רבה מאוד.
תגבור השפה העברית	53% צריכים עזרה בעברית ולא מקבלים אותה לפי רכוז התכנית.

5.2.4 סיכום מחקרי ההערכה

- ♦ התכנית עצמה עברה כמה שלבים ונתקלה בקשיי יישום רבים. תחילה היא הופעלה במספר ערים, וכיום רק בעיר אחת. הקשיים נבעו בחלקם מבעיות תקציב ובחלקם מהשאפתנות של התכנית לתת תשובה כוללת וליצור שיתוף פעולה רב-מערכתי.
- ♦ ההערכה יוצרת מסגרת מושגית רחבה למדידת תוצאות. יש מידע על תוצאות סובייקטיביות. שביעות הרצון של בני הנוער מהתכנית הייתה גבוהה. עם זאת, הם העריכו את התרומות השונות של התכנית באופן דיפרנציאלי: הם נתנו ציונים גבוהים לתרומה למצבם הרגשי והחברתי ולשיפור ברמת הביטחון העצמי. יחד עם זאת, אחוז נמוך הצביעו על תרומה בתחום הלימודי.

5.3 סיכויים

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√	√	√		√ - לא ממוחשב

5.3.1 תיאור התכנית והתייחסות הרכז

- ♦ התכנית סיכויים מיועדת לנוער עובר חוק, ותיקים ועולים.
- ♦ מטרות התכנית:
  - מניעת עבריינות חוזרת
  - הרחקת בני הנוער ממעגל הפשיעה ושילובם בקהילה באופן נורמטיבי
  - מתן מענים עירוניים, קהילתיים וממלכתיים ליצירת "רשת ביטחון" למניעת הדרדרותו של נוער עובר חוק
- ♦ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.
- ♦ התכנית פועלת מזה שלוש שנים, החל משנת 2004. התכנית פועלת בעשרה יישובים.
- ♦ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה:
  - המשרד לקליטת העלייה - אגף הרווחה
  - ארגון "ידידים" למען הנוער והחברה
  - משטרת ישראל - מחלקת הנוער
  - הקרן לילדים ולנוער בסיכון - המוסד לביטוח לאומי
- ♦ תקציב התכנית בש"ח בשנת 2007:
  - תקציב כולל: 1,300,000 ש"ח
  - תקציב המשרד לקליטת העלייה: 650,000 ש"ח

◆ מדדי הצלחה לבחינת התכנית והערכת האחראית את מידת ההצלחה והגורמים להצלחה :

- במהלך שנות פעולותיה השתתפו בתכנית כ-550 בני נוער, מתוכם כ-100 יוצאי אתיופיה. נתניה הוא היישוב היחידי שבו פועלת קבוצה שכולה מורכבת מבני נוער יוצאי אתיופיה. הקבוצות ביישובים האחרים מעורבות.
- המדד העיקרי שהוגדר לתכנית הוא מניעה/צמצום העבריינות בקרב המשתתפים. על-פי מנהלת התכנית, נערכה בשנת 2006 בדיקה פנימית מול שירות המבחן והמשטרה בקרב משתתפי התכנית, בעת שהיו פעילים בתכנית, ונמצא כי 89% מהמשתתפים לא ביצעו עבירה נוספת. לא נעשתה בדיקה בקרב מסיימי התכנית ולאחר שחלף זמן.
- על-פי הערכת מנהלת התכנית, הגורמים המשמעותיים במיוחד המסייעים ליישום מוצלח של התכנית הם: הגורמים השונים במשרד לקליטת העלייה, שירות המבחן לנוער וגורמים ישוביים שונים כמו מנהלי מתנ"סים ונציגי קידום נוער. ייחודה של התכנית הוא בשיטת העבודה המבוססת על התאמת תכנית אישית לכל נער או נערה בהתאם לצרכיו. מנהלת התכנית מעריכה כי התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה בהתבסס על הידע לגבי הנעשה בשטח והקשר המתמיד עם קציני המבחן.

5.3.2 מידע מנהלי מתוך השאלון לאחראיים

לגבי כל נער המצטרף לתכנית נערכת בדיקה שוטפת במסגרת שירות המבחן לנוער על מצבו הכללי ועל מצבו לאור העברה שבגינה הופנו לתכנית. המידע קיים ברמה פרטנית בלבד ואינו ממוחשב.

קיים דיווח רבעוני שוטף במסגרת התכנסות ועדת ההיגוי הארצית. הדוחות מתייחסים לכל רכיבי הפעלת התכנית: מספר המשתתפים, הגורם המפנה, עבודת החונכים ועוד. הדיווח כולל מידע בסיסי על בני הנוער (כתובת, טלפון, גורם מפנה) ומעקב חודשי אחר התקדמותם. המעקב נעשה בטפסים המיועדים לכך ואינו ממוחשב.

5.3.3 מידע מתוך מחקרי ההערכה

שם המחקר: מחקר מעצב תכנית סיכויים

מחברות הדוח: שלוח וייל ויעל גסטוירט, המכון לחקר הטיפוח בחינוך, האוניברסיטה העברית, אפריל-ספטמבר 2005

מטרת ההערכה: לספק תמונת מצב של התכנית על-ידי תיעוד מהלכי התכנית מתחילת דרכה ותיעוד מעגלי העבודה השונים החל ברמה הארצית וכלה ברמה המקומית. דוח זה משמש בסיס לשיפור התכנית בעתיד ולביצוע מחקר הערכה שיבדוק את הצלחת התכנית על-פי הקריטריון של רצידיביזם בקרב נערים שהשתתפו בה.

אוכלוסיית יעד: בני נוער עולים גילאי 12-18 שנחשדו בביצוע עבירות (אלימות, סמים ורכוש).

מתודולוגיה

התמקדות בשלושה יישובים :

- ◆ קריית ים - עם עמ"י (עובד מלווה יישובי) יליד הארץ ובני נוער עולים ממדינות שונות, אך בעיקר מקוקז
- ◆ נתניה - עם עמ"י וחניכים יוצאי אתיופיה
- ◆ ירושלים - עם עמ"י יוצא חבר העמים וחניכים עולים ממדינות שונות

נערך ניתוח איכותני מהמידע שנאסף בארבע דרכים :

1. **ראיונות** - נערכו כשלושים ראיונות עומק עם אנשי מפתח: רכזת ארצית, שלושה עמ"ים, קציני מבחן, שלושה נציגי המשרד לקליטת העלייה, שני נציגי משטרה, חמישה נציגי משרד הרווחה, תשעה חונכים, שישה בני נוער והורה של נער.
2. **קבוצת מיקוד** - קבוצת מיקוד אחת עם תשעה מבין עשרת העמ"ים הפועלים בתכנית, בהנחיית החוקרות.
3. **תצפיות** - שלוש תצפיות, אחת בישיבת צוות ההיגוי הארצית ושתיים בפעילויות שנערכו במועדונים.
4. **מסמכים** - נבדקו הדוחות הבאים: טופס היכרות - כרטיס נער, טופס בניית מסלול התקדמות אישי ודוחות מעקב חודשיים אחר התקדמות הנער ותיעוד המפגשים עימו.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

- ◆ התכנית כוללת: ריכוז משאבים, גיוס חונכים לליווי הנערים וסיוע לשירות המבחן בריכוז הנתונים, בתמיכה אישית ובמעקב אחר בני הנוער המשתתפים בתכנית.
- ◆ התכנית פועלת בעשרה יישובים. בכל יישוב פועל עמ"י המלווה את הנער והוריו בתיאום עם שירות המבחן על-ידי מתן תמיכה ומידע עד לקליטתם במערכת שירות המבחן ומסייע בשילוב הקטין באופן חיובי בקהילה.
- ◆ לכל נער או נערה נבנית תכנית התערבות אישית, תוך שימוש במסגרות המתאימות בקהילה בהן יוכלו להשתלב.
- ◆ העמ"י אחראי על גיוס וריכוז צוות סטודנטים החונכים את הנערים בתכנית.

ממצאים נבחרים

בלוח 23 ניתן לראות את מדדי היישום העוסקים באופן הפעלת התכנית ובלוח 24 מוצגים שלושה מדדי תוצאה, שהאחרון בהם, העוסק בשביעות רצון המשתתפים, יכול להיחשב גם כתוצאת ביניים ולהיכלל בלוח מדדי היישום.

לוח 23: תכנית סיכויים (מחקר מעצב) - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
תפקוד צוות ההיגוי הארצי	התיאום בין נציגי משרדי הממשלה לבין משטרת ישראל אינו מספיק מבוסס. על אף הקשיים והמורכבות, הצליח צוות ההיגוי לקדם את הפרויקט.
תפקוד צוות ההיגוי היישובי	התיאום בין הגורמים השונים אינו מספק.
תיעוד ודיווח	חסר מערך של טופסי דיווח בין הגורמים השונים, כמו בין קציני המבחן למשרד הרווחה. אין רישום פרוטוקולים באופן מסודר. אין מערכת ניטור וריכוז דיווחים.
פרסום התכנית	הפרסום אינו כולל אסיפות ההורים בבתי הספר, במתנ"סים, בבתי ידידים ועוד.
עבודת העמ"י (עובד מלווה יישובי)	מיון ובחירת העמ"ים היו מוצלחים. התפקיד מורכב ומספר השעות המוקצות אינו מספיק כדי שהעמ"ים יוכלו לבצע את מכלול הדרישות. העמ"ים הינם סטודנטים ולכן בדרך כלל אינם יכולים לעבוד בהיקף משרה גדול יותר.
עבודת החונכים	החונכים שגויסו ברובם מרשימים. מעורבות החונכים, לעתים אינה מאפשרת להם להבין לעומק את המסגרת שבה הם פועלים. תפקיד החונך אינו מוגדר, כמו כן, ההכשרה וההכוונה שהוא מקבל אינן מספקות.
פעילות עם ההורים	אין מספיק פעילות בתחום העצמת ההורים.

לוח 24: תכנית סיכויים (מחקר מעצב) - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
מניעת רצידיביזם	ניתן יהיה לבדוק בעתיד. בשנת הפעלת התכנית לא דווח על רצידיביזם.
קירוב הנער לקהילה הנורמטיבית	לפי תפיסת הנערים, הקשר עם נוער נורמטיבי והפעילות בתכנית סייעו להם בתחום זה.
שביעות רצון בני הנוער המשתתפים	הנערים שרואיינו דיווחו על שביעות רצון מהקשר עם העמ"י ועם החונך ומהפעילויות שבהן השתתפו.

סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- ◆ המחקר התמקד בבדיקה איכותנית של תהליכי היישום והמליץ על סדרת חיזוקים של התכנית.
- ◆ מטרתה המרכזית של התכנית היא למנוע עבריינות חוזרת בקרב בני נוער עולים, נושא זה יוכל להיבדק רק בחלוף זמן. בשלב זה אין מידע על תוצאות, אך כעת מתוכנן מחקר שאמור לבחון את התוצאות, ובמיוחד את צמצום הרצידיביזם.
- ◆ לפי דוח זה נראה שהתכנית בכיוון טוב, עם כי יש מה לשפר ברמת התכנון והיישום, כדי להשיג את המטרה שלשמה נוצרה.

עורכי המחקר מסכמים ואומרים: "מכל הנחקרים עולה תמונה של תכנית ראשונית ומרעננת, אשר מתפקדת ומצליחה לשרת נערים שעברו על החוק במידה זו או אחרת. כל הנערים הביעו סיפוק רב מהקשר עם החונך או העמ"י. רוב החונכים מצדם נהנו מהנערים. כמו כן, הנציגים הממשלתיים הביעו תמיכה בתכנית. לכל הדעות, התכנית הייתה מעניינת והיא מייצגת מודל של שיתוף פעולה ברמות שונות. בדוח זה כלולות המלצות לשיפור התכנית לאחר שנת פעילות, כאשר חלקן כבר יושמו."

המחקר מביא המלצות רבות, רובן באות לידי ביטוי בלוח של מדדי היישום למעקב.

שם המחקר: תכנית "סיכויים"

מחבר הדוח: ארנון אדלשטיין, המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, מאי 2008

מטרות ההערכה

ההערכה נועדה לבחון את מידת הצלחת פרויקט "סיכויים" בהגשמת היעדים שהוצבו לו, קרי: מניעת עבריינות חוזרת.

שאלות המחקר:

1. האם ובאיזו מידה הפחית הפרויקט את שיעורי העבריינות החוזרת?
2. האם ובאיזו מידה הפחית הפרויקט משמעותית את חומרת העברות?
3. באיזו מידה גורם הפרויקט לשילוב בני נוער שהיו מנותקים קודם לכן?
4. באיזו מידה גרם הפרויקט לביטול ו/או להפחתת השימוש בחומרים פסיכואקטיביים?
5. באיזו מידה השפיע הפרויקט על עמדות הנבדקים ביחס לדימויים העצמי ותפיסת עתיד חיובית.

שאלות המשנה:

1. מהם רכיבי התכנית אשר נמצאו משמעותיים במניעה ו/או הפחתה של עבריינות חוזרת, ואלו רכיבים לא נמצאו משמעותיים?
2. האם ובאיזו מידה יש קשר בין משך ההימצאות בתכנית לבין מדדי הצלחת התכנית?
3. האם ובאיזו מידה יש קשר בין גילו של המופנה לבין הצלחת התכנית?

אוכלוסיית יעד: בני נוער המשתתפים/השתתפו בתכנית סיכויים, רובם בני 16-18, ילידי ארצות חבר העמים.

מתודולוגיה

המחקר מוגדר כמחקר אמפירי כמותי-איכותני. המידע נאסף על-ידי שאלון לדיווח עצמי שכלל חלק כמותי עם שאלות סגורות, וחלק איכותני עם שאלות פתוחות בנושאים כגון: עמדות, תפיסות וחוויות.

במדגם נכללו 43 מרואיינים מיישובים בגודל שונה, בחלוקה גאוגרפית ארצית וביחס מתאים למספר יוצאי מדינות חבר העמים ביישובם.

ממצאים נבחרים

בלוח 25 מופיעים מספר מדדי יישום אשר בחנו את אופן הפעלת התכנית. מדדים אלו מעידים על הפעלה מוצלחת שסייעה בהשגת יעדי התכנית. בלוח 26 מובאים מדדי הצלחה המשקפים את מטרותיה העיקריות של התכנית. מדד שביעות הרצון המופיע בלוח 26 יכול להיחשב גם כמדד יישום, אם רואים בו תוצאת ביניים.

לוח 25: תכנית "סיכויים" - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
שיתוף פעולה בין רשויות לבין גופים	שיתוף פעולה מוצלח בין מערכת אכיפת החוק, המשפט, התקון, החינוך והקהילה.
צוות העובדים בתכנית	צוות טוב הממלא לחניכים חסכים משמעותיים מתוך כבוד, אנושיות ואכפתיות.
רכזת ארצית	פונקציה הכרחית שפעלה היטב בתיווך, תיאום ופיקוח על עבודת הרכזים והחונכים.
היקף התכנית	המרואיינים חושבים שיש מקום להגדיל את מספר השעות בתכנית ולהאריך את משך התכנית.
ליווי בוגרים	המרואיינים סבורים שיש צורך בליווי לאחר סיום התכנית.

לוח 26: תכנית "סיכויים" - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
ירידה משמעותית במספר בני הנוער שביצעו עברות	27 מרואיינים דיווחו על ביצוע עברות לפני התכנית, מתוכם רק שישה ביצעו עברות לאחריה.
הפחתת מספר החניכים הצורכים חומרים פסיכואקטיביים	מספר הצורכים לא הופחת, אך נמצא כי ככל שהחניכים שהו יותר זמן בתכנית, פחתה כמות השימוש בחומרים.
ניתוק ממערכת החינוך	90% מהמרואיינים משולבים במערכת החינוך לאחר התכנית, לעומת 75% בתחילתה.
ניתוק חברתי	רוב מוחלט של החניכים דיווחו שהתכנית גרמה להם להרגיש שיש מבוגרים שאכפת להם מהם.
תפיסת העתיד	מרבית הנבדקים ציינו שהם חשים אופטימיים ביחס לעתידם בעקבות התכנית.
קירוב הנער לקהילה הנורמטיבית	לפי תפיסת בני הנוער, הקשר עם מפעילי התכנית והפעילות בתכנית סייעו להם בתחום זה. למעלה ממחציתם הביעו חרטה ובושה על התנהגותם העבריינית.
עבריינות חוזרת בטווח הארוך (מספר שנים לאחר סיום התכנית)	נושא זה לא נבדק במסגרת המחקר.
שביעות רצון בני הנוער המשתתפים	מרבית החניכים ציינו שהיו ממליצים מאוד או ממליצים לחבריהם על התכנית.

סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- ♦ המחקר בודק איכותנית וכמותית מספר מדדי יישום, ובעיקר מדדי הצלחה של התכנית.
- ♦ בטווח הקצר מסיום התכנית נראה שהתכנית משיגה את מטרותיה באופן משמעותי.
- ♦ משתתפי התכנית הביעו שביעות רצון רבה מהתכנית והשפעתה עליהם.

עורכי המחקר מסכמים: "ממצאי המחקר שלפנינו מראים בצורה חד-משמעית הצלחה משמעותית של התכנית. מדדי ההצלחה הוגדרו כביטול ו/או הפחתה של התנהגות עבריינית; ביטול או הפחתה של שימוש בחומרים פסיכואקטיביים (למרות שהדבר לא הוגדר כאחת המטרות של התכנית); הגדלת השילוב של בני הנוער במסגרות פורמליות ובלתי-פורמליות בשעות היום; שינוי עמדות בקרב בני הנוער בתכנית ועוד. על-פי הנתונים שנאספו והוצגו, הרי שניתן לראות שיעדי התכנית הושגו בצורה מוצלחת מאוד."

המחקר מסתיים בהצלחות רבות, בעיקר לגבי יישום התכנית והרחבתה. כמו כן, הכותב ממליץ לחקור בעתיד את יעילות התכנית בעזרת מדגם גדול יותר ובטווח הארוך יותר.

5.3.4 סיכום מחקרי הערכה

- ♦ המחקר המעצב עוסק בעיקר במדדי יישום, בעוד שהמחקר השני עוסק בעיקר במדדי הצלחה.
- ♦ בכל אחד מהמחקרים נבחרה מתודולוגיה שונה: באחד נערכו ראיונות עם צוות העובדים בתפקידים שונים, נערכה קבוצת מיקוד, נערכו תצפיות ונבדקו מסמכים. במחקר השני נעשה שימוש רק בשאלון דיווח עצמי של החניכים.
- ♦ שני המחקרים לא עוסקים בהשפעת התכנית לטווח הארוך על-ידי בדיקת עבריינות חוזרת בקרב בוגרים ותיקים של התכנית.

5.4 תכניות יישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון: מח"ט נווה יעקב

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ראיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√		יש רשימת משתתפים

5.4.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

מח"ט הנו מוקד חברתי-טיפול לנוער עולה בשכונת נווה יעקב בירושלים. התכנית מיועדת לבני נוער יוצאי אתיופיה גילאי 13-20 הנמצאים במצבי סיכון ומצוקה. התכנית עוסקת בגישור בין המשפחות למוסדות החינוך ולגורמים שכונתיים ועירוניים המטפלים בבני הנוער הנמצאים בסיכון.

בני הנוער המשתתפים נהנים מסיוע לימודי, מחונכות אישית של מתנדבים ומעבודה קבוצתית בנושאים כמו מנהיגות, התבגרות ומורשת יהדות אתיופיה. המטופלים בתכנית משולבים בפעילויות נורמטיביות במועדון הנוער במנהל הקהילתי בשכונה.

התכנית נהנית משיתוף פעולה עם כל הגורמים הפועלים בשכונה והמטופלים בבני נוער. התכנית פועלת במגזר החילוני, הדתי, ואף החרדי. בשנת 2006 אותרו לתכנית כ-140 בני נוער.

◆ מטרת התכנית:

- איתור ושילוב בני נוער עולים מאתיופיה במסגרות בית-ספריות וחברתיות, כדי למנוע שוטטות, תוך יצירת בית חם התורם להעשרה ולהעצמה של בני הנוער
- העמקת העבודה עם בני הנוער ששולבו במסגרות אלה
- הרחבת מעגלי ההשפעה של הפרויקט בקהילה
- הרחבת שיתופי הפעולה שנוצרו בעקבות הפרויקט על מנת לפתח שירותים נוספים לנוער עולה בשכונה
- יצירת קשר עם הורים למתבגרים יוצאי אתיופיה, כדי להקל את התמודדותם עם המתבגרים

◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע - שכונת נווה יעקב בירושלים.

◆ התכנית פועלת מזה שלוש שנים, החל משנת 2004.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה:

- עמותת עלם
- המשרד לקליטת העלייה
- קידום נוער
- משרד הרווחה
- המינהל הקהילתי בירושלים
- קרן ירושלים

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

- תקציב כולל: 170,000 ש"ח
- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 115,000 ש"ח

◆ המדדים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה:

- הצלחת סדנאות ההורים - תמדד על-פי ההתמדה ועל-פי שינוי עמדות שייבדק בשיחות אישיות בתום הסדנאות.
- אחוז התלמידים הנמצאים במסגרת בית-ספרית - בתום הפרויקט ייבדק אחוז התלמידים הלומדים בבתי הספר מתוך אלה שאותרו וטופלו על-ידי המוקד.
- מעקב אחר המתנדבים והחונכים והתקדמותם לאור היעדים שהוצבו לחונכות.
- מספר בני הנוער המגיעים לתכנית - נבדק על-פי הנתונים הנאספים עם הגעתם ובמעקב.

♦ מספר גורמים מסייעים להצלחת התכנית : המשרד לקליטת העלייה המחויב לקהילת היעד, הורים לבני נוער המטופלים בתכנית היוזמים פעילויות נוספות (למשל, אם לאחד מבני הנוער המרכזת להקה), בני נוער בוגרי התכנית שהופכים למתנדבים ומסייעים לבני נוער אחרים והצוות החינוכי של המנהל הקהילתי בנווה יעקב.

♦ לפי הערכת ראש התחום הרב-תרבותי ותחום עבודת רחוב וניידות בעמותת עלם, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה. הערכה זו מבוססת על הגורמים הבאים :

- עלייה במספר בני הנוער בתכנית
- התנדבות של בוגרי התכנית במסגרת התכנית
- התנדבות מצד גורמים בקהילה
- שיתוף פורה של ההורים בתכנית
- צמצום הנשירה מלימודים
- הפחתת מצבי הניתוק והסיכון
- עבודה משותפת בין שירותי הנוער השונים

5.4.2 מידע מנהלי מתוך השאלון

מתבצע רישום של בני הנוער המגיעים אל התכנית ומעקב אחר בני הנוער המשולבים בתכניות השונות של מינהל החינוך. המידע משמש לבניית תכניות המותאמות לבני הנוער. במהלך הפרויקט, המידע מתעדכן מתוך שיחות משוב חודשיות עם התלמידים והחונכים, מפגשים דו-חודשיים עם ההורים ומעקב שוטף של הרכות אחר ההתקדמות בבית הספר.

המידע מרוכז בדוחות רבעוניים והדוח שנתי המגיעים למשרד הראשי, אך לא כמידע ממוחשב.

5.5 מגדלור

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
✓		✓		✓

5.5.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי על התכנית מתוך השאלון והריאיון

מרכז מגדלור הוא מרכז חברתי-טיפול-חינוכי לבני נוער עולים בקריית מלאכי.

התכנית מיועדת לבני נוער עולים בסיכון ובמצוקה גילאי 13-19. רוב בני הנוער הם יוצאי חבר המדינות העצמאיות ואתיופיה. בני הנוער הפעילים במגדלור נמצאים במצבי ניתוק שונים: שיטוט, ניתוק ממסגרות לימודים או תעסוקה, מעורבות במעשים פליליים או חשופים לניצול. בנוסף, פעילים במגדלור גם בני נוער בעלי מאפיינים נורמטיביים, המהווים השפעה חיובית על שאר בני הנוער.

הטיפול בבני הנוער נעשה באמצעות אמנות וספורט, באופן המאפשר לרתום אותם, את חבריהם ואת משפחתם לאורח חיים בריא ולהישגיות. למשל, חברי קבוצת האתלטיקה של מגדלור זכו להישגים מרשימים באלופיות ישראל ובאירופה. בני הנוער המתאמנים זנחו התנהגויות אלימות ושימוש בחומרים ממכרים. הם הפנימו כי הצלחה באה בעקבות השקעה ומחויבות.

צוות המרכז מבצע גם עבודת רחוב בשעות הלילה פעמיים בשבוע, כדי לאתר בני נוער נוספים ולהזמין לבקר במרכז. לסיורים אלו מצטרפים נציגי הקהילה והורים לבני נוער. בני הנוער הפעילים בתכנית שותפים לשיפור חזות המבנה ולשמירתו.

◆ מטרת התכנית:

- איתור בני נוער במצוקה
  - פעילות למניעת שוטטות
  - יצירת קשר רגשי-טיפול עם בני הנוער
  - חיזוק הזהות והדימוי העצמי של בני הנוער
  - הכוונת בני הנוער למסגרות חינוכיות ותעסוקתיות
  - חיזוק הקשר בין בני הנוער להוריהם
  - פיתוח כישורים אישיים בתחומים ספורט ואומנות ליצירת אפשרויות להצלחה והצטיינות
- ◆ התכנית מבוצעת ביישוב קבע - קריית מלאכי.
- ◆ התכנית פועלת מזה ארבע שנים, החל משנת 2004.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה:
- עמותת עלם
  - המשרד לקליטת העלייה
  - גיוינט אשלים - מוטב יחדיו
  - הרשות המקומית קריית מלאכי
  - תומכי התכנית: חברת מגדל, קרן קלור פדרציית סיאטל
- ◆ תקציב התכנית בשנת 2007:
- תקציב כולל: 935,000 ש"ח
  - תקציב המשרד לקליטת העלייה: 200,000 ש"ח
- ◆ התכנית פועלת בקריית מלאכי החל משנת 2004. במרכז פועלים כיום 300 בני נוער במצבי סיכון ומצוקה.
- ◆ המדדים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה:
- מספר בני הנוער המגיעים לתכנית
  - השתתפות הורים בתכנית במסגרת קבוצות הורים שנפתחות במרכז

- ירידה באלומות בקרב המשתתפים
- הפחתת היקפי השוטטות
- עצירת הנשירה מבתי הספר והחזרת תלמידים למסגרות לימודיות
- שיתוף פעולה טוב בין הגורמים השונים (שירותי הנוער, הרשות המקומית) לבין המרכז
- ◆ מספר גורמים מסייעים להצלחת התכנית, ובראשם שיתוף הפעולה עם המשרד לקליטת העלייה שתורם גם לשיתופי פעולה טובים בין יתר הגורמים המעורבים. מעורבות פעילים ונציגים של קהילות העולים ושיתוף הפעולה עם התכנית "מוטב יחדיו".
- ◆ לפי הערכת ראש התחום הרב-תרבותי ותחום עבודת רחוב וניידות בעמותת עלם, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה מאוד. הערכה זו מבוססת על הגורמים הבאים:
  - עלייה במספר בני הנוער המשתתפים בתכנית. בתחילת הדרך השתתפו 120 בני נוער והיום פעילים בה כ-300 בני נוער.
  - בני הנוער מעידים שהם נהנים לבוא למרכז ורואים בו כתובת לשאלות ועזרה בקשיים.
  - חל גידול במספר קבוצות ההורים ותמיכת ההורים בפעילות המרכז.
  - מתרחבת התופעה של מעבר בני נוער ממטופלים במסגרת המרכז למתנדבים במרכז.
  - חל שיפור בעבודה המערכתית, מספר ההפניות מגורמי קהילה למגדלור עולה.

5.5.2 מידע מנהלי מתוך השאלון לאחראי

לתכנית יש מערכת רישום ותיעוד, אך היא אינה ממוחשבת. התיעוד נעשה בכמה צורות: יומן סיכום יום אשר מפרט את שמות הנערים שהגיעו למרכז, הפעילויות שהועברו ורישום אירועים מיוחדים. טפסי אינטייק עם אבחון ראשוני של הנערים, רקע, צרכים ודרכי טיפול. בנוסף, מוגשים דוחות רבעוניים ושנתיים למטה עלם ולשותפי התכנית.

מצב משתתפי התכנית נבדק שוב במהלך השתתפותם על-ידי משוב בעל פה של עובד הנוער המלווה. המידע משמש לפיתוח תכנית הטיפול. המידע מגיע גם למשרד הראשי, אך הוא אינו ממוחשב.

יש כוונה לבנות מאגר נתונים אישיים על בני הנוער המבקרים במגדלור שימשם כלי למעקב אחר בני הנוער ולהפקת נתונים ודוחות על הפעילות במרכז.

5.6 יזמים צעירים בישראל

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
✓		✓	✓	✓

ארגון יזמים צעירים בישראל הוא מלכ"ר המפעיל את תכנית "עושים עסקים" בקרב כ-4,000 בני נוער בני 14-17 מכל רחבי הארץ, לאו דווקא עולים חדשים. תכנית הלימודים היא התנסותית ומתנהלת על-פי חומרי הדרכה מובנים ונמשכת לאורך שנת לימודים מלאה.

במסגרת התכנית התלמידים מתנסים בהקמת חברה, גיוס הון, הכנת תכניות עסקיות, בניית אב-טיפוס וייצור סדרתי. דגש מיוחד ניתן למערך קבלת החלטות, איכות הניהול, עצמאות בעבודה, יצירתיות, קבלה וחלוקה של אחריות, עבודת צוות, יושרה, אתיקה ואמינות, יכולת פרזנטציה בכתב ובעל-פה בעברית ובאנגלית ובניית מערך תמיכה ושיתופי פעולה.²

5.6.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

יזמים צעירים הנה תכנית המיועדת לכלל בני הנוער בארץ ותיקים ועולים בני 14-17. הפעילות היא קבוצתית ונמשכת שנה. השאלון שממנו התקבל המידע התייחס לקבוצות המורכבות מבני נוער יוצאי אתיופיה בלבד. בשיתוף עם המשרד לקליטת העלייה נפתחו קבוצות המיועדות לעולי אתיופיה בלבד.

◆ מטרת התכנית:

- לימוד חדשנות, יצירתיות ויישום, משלב בניית החברה ועד סגירתה
  - הקמת חברה עסקית בחסות הארגון יזמים צעירים
  - הבנה של תהליך עסקי, שיווק ומכירות
  - היכרות עם הבנק
  - היכרות וחשיפה לעולם התעשייה והעסקים
  - השתתפות עקבית ופעילה
  - התקדמות בשלבי התכנית
  - השגת המטרות שהוגדרו לתכנית, כולל התוצר העסקי
- ◆ מטרת התכנית המופעלת בקרב עולים: לאפשר לבני נוער עולים המתקשים להתערות בארץ להשתתף בתכנית יזמים צעירים, וכך להקנות להם כישורים אשר יאפשרו להם להיות אזרחים תורמים בחברה הישראלית.
- ◆ התכנית מבוצעת בשלושה יישובי קבע: חיפה, חדרה ויבנה.
- ◆ התכנית החלה לפעול בשנת 2004-5 עם 25 משתתפים בשני יישובים. בשנת 2005-6 היא פעלה בשלושה יישובים עם 42 משתתפים, וכיום (2006-7), משתתפים בה 50 בני נוער והיא פועלת בחמישה יישובים.
- ◆ הגורמים השותפים לתכנית ואחראים לביצועה הם:
- המשרד לקליטת העלייה
  - עמותת טאספאצין

² מתוך: תיאור התכנית ששלח אורי ילוז, מנכ"ל יזמים צעירים, לשרה כהן, מנהלת תחום הרווחה, במשרד לקליטת עלייה ב-20.10.2006.

- קרן חדרה
- עיריית חדרה - גורמי רווחה
- עיריית חיפה
- ◆ תקציב התכנית בש"ח עבור הקבוצות המורכבות מנוער יוצא אתיופיה בלבד :
  - תקציב כולל : 2,000,000 ש"ח
  - תקציב המשרד לקליטת העלייה : 1,000,000 ש"ח
  - עלות לקבוצה : 40,000 ש"ח

◆ התכנית בשנתה הראשונה פעלה עם 25 משתתפים בשני יישובים, בשנה השלישית עם 42 משתתפים בשלושה יישובים והיום משתתפים 50 בני נוער בחמישה יישובים.

על-פי הערכת מנכ"ל יזמים צעירים, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה בזכות העובדות הסוציאליות האזוריות, המשרד בירושלים והמדריכים בקבוצות השונות. הערכתו מבוססת על ההישגים הנבדקים בנקודות הבקרה לאורך התכנית ובתוצר העסקי בסוף התהליך. כל קבוצה מסיימת את השנה עם מוצר קבוצתי, כדוגמת הספר "המטבח האתיופיי" אשר נמכר היום בחנויות הספרים, או עם אב-טיפוס למוצר.

5.6.2 מידע מנהלי

לתכנית יש מערכת מידע שבמסגרתה נעשות הפעולות הבאות :

1. נאסף מידע על המשתתפים עם כניסתם לתכנית.
2. שלוש פעמים במהלך התכנית מולאו שאלונים ונאספו על-ידי מרכז היזמות בטכניון. המידע שנאסף אינו ממוחשב ואינו מסוכם בדוחות שוטפים בשלב זה.
3. פעמיים בשנה נשלחים דוחות תקופתיים לאגף הרווחה במשרד לקליטת העלייה. הדוח יוצא לראשונה שלושה חודשים לאחר תחילת הפעילות הקבוצתית ובפעם השנייה - בסוף השנה. הדוח כולל מידע על התהליך, תפקוד הקבוצות, מידת ההשתתפות ומידע על התוצר העסקי.

5.7 החברה להגנת הטבע – תכנית רב-תרבותית

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
	✓	✓	✓	

5.7.1 תיאור התכנית³

התכנית הרב-תרבותית לשילוב נוער בסיכון היא מיזם משותף למשרד לקליטת עלייה ולחברה להגנת הטבע. תוכני החברה להגנת הטבע, המקרבים אל הארץ, נופיה וההיסטוריה שלה, מתאימים במיוחד לנוער עולה ובונים אצלו תחושת שייכות לארץ ולמדינה. התכנים מועברים בצורה המשתפת את הנוער ומעצימה אותו.

במהלך שנת 2006 פעלו 13 קבוצות של נערים ונערות בני הקהילה האתיופית מאזור שורק.

◆ מטרת התכנית:

- להוות מסגרת תומכת, מאתגרת, חברתית ומחנכת עבור החניכים.
- שיפור היחסים בין הילדים להוריהם וחיזוק התא המשפחתי באופן שיביא להפחתת רמת הסיכון בקרב בני הנוער, על-ידי שיתוף פעולה עם הורי החניכים ונגישות גבוהה שלהם לתוכניה.

◆ מטרת התכנית על-פי מחקר ההערכה

- חיזוק הקשר בין בני הנוער המשתתפים לבין חברת ותרבות מוצאם
- חיזוק הקשר בין בני הנוער המשתתפים לחברה הישראלית ולתרבות הישראלית
- שיפור הדימוי העצמי של החניכים
- חיזוק הקשר בין החניכים להוריהם

◆ תיאור התכנית מתוך מחקר ההערכה

- בני נוער יוצאי אתיופיה מתוודעים לצדדים היפים בישראל בעקבות התאהבות בנופי הארץ, תוך שימור המורשת האתיופית וגיבוש מנהיגות צעירה לקהילה.
- לימוד המסורת היהודית האתיופית והנחלת רגשי כבוד למסורת זו, תוך שיתוף ההורים בפעילות, כולל ביקורי בית.

5.7.2 מידע מתוך מחקר הערכה

שם המחקר: התכנית הרב-תרבותית של החברה להגנת הטבע

המחקר נעשה במסגרת עבודה סמינריונית בהנחיית ד"ר אביגיל ינון, בבית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, בשנת הלימודים תשס"ב.

מטרת ההערכה

בדיקת השפעת חוגי הסיירות על רכיבי הסתגלות בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה. הרכיבים שנבדקו במחקר הם: תמיכה חברתית, זהות יהודית וזהות אתיופית. בדיקת רמת ההסתגלות של משתתפי הפרויקט בהשוואה לבני נוער יוצאי אתיופיה שאינם משתתפים בפרויקט.

³ מתוך מסמך המתאר את התכנית שנשלח ממשה שמא, מנהל מחלקת פיתוח משאבים בחברה להגנת הטבע לשרה כהן, מנהלת תחום רווחה במשרד לקליטת עלייה, 15.10.2006.

אוכלוסיית יעד: בני נוער אתיופים בני 10-18 באזורים בעלי אחוז גבוה של יוצאי אתיופיה.

מתודולוגיה

נערך מחקר כמותי בעזרת שלושה שאלונים אנונימיים. במקביל, על-מנת להעמיק את המידע שהתקבל בשאלונים, נערך מחקר איכותני באמצעות ארבעה ראיונות עומק עם ארבעה מבוגרי החוג.

במחקר השתתפו 78 נבדקים, מתוכם 39 חניכים בחוגי הסיירות ו-39 בני נוער מאותה שכונה שאינם משתתפים. הרוב המכריע (95%) לומדים בבתי ספר ממלכתיים, חיים בשכונות שבהן גרים גם ישראלים ותיקים והגיל שלהם נע בין 15 ל-18.

ממצאים נבחרים

לוח 27: החברה להגנת הטבע - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
חיזוק הקשר לחברה הישראלית	נמצא הבדל עם מובהקות שולית לגבי תרומת החוג לחיזוק הקשרים החברתיים והתרבותיים בין משתתפי החוג לחברה הישראלית ותרבותה (אם כי מניתוח ראיונות העומק עולה תחושה של קשר לחברה הישראלית).
חיזוק הקשר למסורת האתיופית	נמצא הבדל מובהק לגבי תרומת החוג לחיזוק הקשרים בין משתתפי החוג לחברת המוצא.
מידת התמיכה החברתית מנוער שאינו יוצא אתיופיה	נמצא הבדל מובהק לגבי תרומת החוג למידת התמיכה החברתית שמקבלים משתתפי החוג מבני כיתתם הוותיקים.
שיפור הדימוי העצמי	על-פי הציטוטים המובאים מראיונות העומק נראה כי חל שיפור בתחום זה.
רכישת ידע כללי וספציפי בידיעת הארץ	אין ממצאים בדוח.
הגברת המודעות לשמירת הטבע	אין ממצאים בדוח.

לוח 27 דלעיל מציג מספר מדדים הבודקים את הצלחת התכנית, תוך בדיקת התוצאות בהתאם למטרות שהוגדרו לה. במחקר לא דווח על פעילויות, ולכן לא מוצגים מדדי יישום. בלוח ניתן לראות כי התרומה העיקרית למשתתפי החוג הייתה בשני תחומים: חיזוק הקשר למסורת האתיופית ומידת התמיכה החברתית מנוער שאינו יוצא אתיופיה.

5.7.3 סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- ♦ המחקר השווה בין מדדי ההסתגלות של קבוצת משתתפים לבין מדדי ההסתגלות של קבוצה של בני נוער מאותה שכונה שלא השתתפו (כ-40 בכל קבוצה).
- ♦ מהמחקר התקבל מידע על תוצאות סובייקטיביות. לדוגמה, היה יתרון לבני נוער שהשתתפו מבחינת חיזוק הקשר לחברה הישראלית, חיזוק הקשר למסורת האתיופית וחיזוק התמיכה החברתית מנוער שאינו יוצא אתיופיה.

- ◆ מעבר להשוואה הכמותית בוצעו ראיונות עומק עם מספר משתתפים שאימתו את ממצאי המחקר.
- ◆ המחקר מעמיד מסגרת מושגית לבחינת תוצאות התכנית.

עורכי המחקר מסכמים ואומרים: "ניכר כי מטרות ויעדי חוגי הסיירות של החברה להגנת הטבע לנוער יוצאי אתיופיה אכן מושגים וכי הנוער המשתתף בחוגים מבטא רמת הסתגלות גבוהה מזו של נוער יוצא העדה שאינו משתתף בחוגים."

5.8 הפוך על הפוך - מרכזי מידע וייעוץ לנוער

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√	√	√	√	√

5.8.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

השאלון מולא לגבי כלל מרכזי הפוך על הפוך. לפי דוח הפעילות הממוחשב לתקופה ינואר-יוני 2007, רק 5.4% מהפונים היו יוצאי אתיופיה. (ייתכן שמדובר באחוז גדול יותר, שכן ב-30% מהמקרים נתון זה לגבי מוצא לא מולא). מאוחר יותר הגיעו נתונים מהמערכת הממוחשבת של התכנית המסכמים את הפעילות השנתית. במהלך שנת 2007 נערכו 38,170 התערבויות עם בני נוער, 5% מהם היו מתבגרים יוצאי אתיופיה.

"הפוך על הפוך" הנו מרכז מידע וייעוץ לנוער. המרכז, המעוצב כבית קפה, מציע למתבגרים אוזן קשבת, מידע, ייעוץ ותמיכה במגוון תחומים הקשורים לגיל ההתבגרות, כגון: לימודים, עבודה, גיוס לצה"ל, יחסים עם ההורים, מיניות ואהבה. המרכז מופעל בידי צוות מקצועי אשר מתמחה בעבודה עם בני נוער ובידי מתנדבים צעירים ומבוגרים שעוברים הכשרה במרכז. הצוות מפעיל שיטות התערבות מקצועיות ויצירתיות לאיתור צרכים, לאבחון ולהתאמת מענים לכל נער או נערה בתוך המרכז ומחוצה לו.

אוכלוסיית היעד המרכזית היא בני נוער גילאי 13-18. כמו כן, משרת המרכז גם הורים למתבגרים ועובדים עם מתבגרים הזקוקים לייעוץ ותמיכה בקשר עם ילדיהם המתבגרים או עם חניכיהם המתבגרים.

רשת מרכזי "הפוך על הפוך" מופעלת למען כלל בני הנוער. מאחר שהתכנית מופעלת במרחבי פעילות שונים - במרכזי המידע והייעוץ, ברחוב ובמערכת החינוך - עובדי התכנית ומתנדביה פוגשים בבני נוער השרויים במצבי תפקוד וסיכון שונים. השירות הניתן במרחבים השונים מותאם הן לבני נוער רגילים שאינם מפגינים מצבי ניתוק, אך מתמודדים עם קשיים האופייניים לגיל ההתבגרות וזקוקים לשירותי ייעוץ ותמיכה, והן לבני נוער השרויים במצבי משבר קשים או במצבי ניתוק ועזובה שונים.

המרכזים מטפלים בבני נוער מקבוצות תרבותיות שונות: עולי חבר המדינות ובכללם יוצאי קווקז, יוצאי אתיופיה ובני נוער ישראלים ותיקים, ובכללם בני נוער מקבוצות מיעוט תרבותיות. הצוות המקצועי במרכזים משלב בני נוער בעלי רקע שונה ובמצב רגשי שונה בפעילות דיפרנציאלית וכצוותי עבודה משותפים אשר מעצימים את בני הנוער ומחזקים את יכולתם להתמודד.

בני נוער ממעטים לפנות לשירותים מסייעים מסיבות שונות ומגוונות. אחת הסיבות המרכזיות לכך קשורה לחשש מתיוג שלילי. מרכזי המידע והייעוץ לנוער, המעוצבים כבתי קפה ופתוחים לכל, מסייעים להתמודד עם קושי זה ומצליחים להפחית את הסטיגמה. זאת, יחד עם הגישה החינוכית-טיפולית של התערבות בסביבה בלתי-פורמלית ואנשי מקצוע מיומנים היוצרים קשר מקבל בגובה העיניים, תורמים ליצירת גישה ייחודית ומתן מענה משמעותי של מידע, ייעוץ ותמיכה לבני נוער הזקוקים לכך. המסגרת הגמישה והנגישה מכוונת לתת מענים שונים ומגוונים לכל נער על-פי צרכיו ולבני נוער כקבוצה. התכנית מציעה לבני הנוער ליווי בהתלבטויות ובסיכונים גיל ההתבגרות ובמצבי משבר ומצוקה.

◆ מטרת התכנית:

- לקיים מרחב להידברות בעבור בני נוער, שבו יוכלו לקבל סיוע בבעיות חברתיות, רגשיות, אישיות, משפחתיות ובעיות אחרות המעסיקות אותם
- לספק מגוון רחב של שירותי מידע, ייעוץ, תמיכה והכוון לבני נוער במצבי הזדקקות, סיכון, מצוקה ומשבר שונים
- לחזק את פעולות ההתערבות והמניעה המתחילות במסגרות פורמאליות וממשיכות במרחבי הרחוב והבילוי של בני הנוער, במטרה למנוע את הידרדרותם של בני נוער למצבי סיכון ומצוקה
- לחזק מיומנויות תקשורת בין אישית, ולפתח יכולת הידברות, היוועצות וקיום דו-שיח מכבד בקרב בני הנוער הפונים
- להרחיב את נגישותם של גורמים שונים ושירותים מקצועיים בקהילה בעבור בני הנוער, באמצעות הפניה, תיווך ומתן מידע על שירותים
- לאתר צרכים בלתי-מסופקים של בני נוער, ולפעול לפיתוח מענים קהילתיים מתאימים

◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.

◆ התכנית פועלת מזה שמונה שנים, החל משנת 1999.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה הם:

- משרד החינוך
- המשרד לקליטת העלייה
- משרד הרווחה
- משרד הבריאות
- קרן סקט"א-רש"י
- הרשות הלאומית למלחמה בסמים

- הביטוח הלאומי
- עמותת עלם

בנוסף, לכל מרכז יש גורמי מימון יחודיים כמו הסוכנות היהודית או קרנות שונות.

◆ תקציב התכנית בש"ח בשנת 2007:

- תקציב כולל: 3,350,000 ש"ח

- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 520,000 ש"ח

◆ כיום פועלים 12 מרכזי "הפוך על הפוך" בערים: קריית שמונה, קריית ים, עכו, נצרת עלית, נתניה, כפר סבא, תל אביב, קריית גת, חולון, שדרות, אשדוד ועפולה.

עד סוף שנת הפעילות 2006 פעלו 15 מרכזים. המרכזים בבאר שבע, ברמלה ובמגדל העמק נסגרו בסוף דצמבר 2006.

◆ מדדים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה:

- מספר בני הנוער המקבלים שירות

- מגוון המענים הניתנים במסגרת התכנית (מידע וייעוץ, סדנאות מידע, פעילות מניעתית, התנדבות נוער ומבוגרים, פעילות קהילתית וסנגור, הפנייה לשירותים בקהילה ועוד)

- מידת ההצלחה של ההתערבויות השונות ברמה הפרטנית עבור כל נער ונערה וברמה הכוללת

◆ מספר גורמים מסייעים להצלחת התכנית, והם:

- תורת עבודה מגובשת וכתובה הן בצורת תיעוד עבודת השטח מאז תחילת התכנית והן בספר בשם "הפוך במילים" שיצא בשנת 2005 ומציג מסגרת חשיבתית ומושגית לפעילות בשטח ומעניק כלים פרקטיים ליישומה

- שותפויות מקצועיות בין גורמים שונים ברמה הארצית וברמה המקומית

- הדרכה וליווי מקצועי מטעם מטה עלם

- מערך מתנדבים רחב של בני נוער ובוגרים התורם רבות לפרויקט

◆ לפי הערכת רכזת ההדרכה ופיתוח מקצועי במטה מרכזי מידע וייעוץ התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה. הערכה זו מבוססת על הגורמים הבאים:

- מספר בני הנוער - במהלך 2006 נערכו במרכזים 33,441 התערבויות עם בני נוער, מהן 12,738 התערבויות עם נוער עולה. בשנת 2007 נעשו 38,170 התערבויות עם בני נוער, מתוכן כ-34% עם נוער עולה, מתוכם כ-5% היו בני נוער יוצאי אתיופיה. הפעילות הקבוצתית ופעילות סדנאות המניעה במרכזים ומחוצה להם הולכת ומתרחבת.

- הערכת ההתערבויות עם בני הנוער - ההתערבויות עם בני הנוער מתועדות ומעורכות באופן מתמיד. בדיקה זו ברמה הפרטנית וברמה הכוללת מעלות כי התערבויות אלו עולות בקנה אחד עם מטרות התכנית ומקדמות אותן. מדד נוסף להצלחה הוא הפניית יותר מ-600 בני נוער בשנה להמשך טיפול בשירותים בקהילה, בדרך כלל, לאחר תהליך עבודה על מוטיבציה לשינוי.

- פיתוח שוטף של תכניות חדשות ויחודיות על-פי הצרכים, והערכת גורמי הסיכון העולים כתוצאה מעבודת המרכזים, כגון: קבוצות בנושא מניעת התמכרויות, מניעת התעללות בבעלי חיים, הימנעות מוונדליזם. תכניות אלו מגובשות, נכתבות ומיושמות במרכזים נוספים.
- ◆ על מנת להגיע לבני נוער נוספים ישנן תכניות חדשות של יישוג, עבודת רחוב ועבודה לצד ניידות כתובת רחוב של עלם.
- ◆ על-פי דוח מחקר ההערכה, נראה כי המרכזים פועלים על-פי מספר עקרונות. ההערכה בחנה את המידה שבה מיושם כל אחד מהעקרונות הפעולה:
  - עיקרון רצף ההתערבות - המרכזים אמורים להשתלב במערך השירותים הקיימים לבני נוער בקהילה, כלומר, עליהם לספק מענים מתחום הייעוץ ומתן מידע שלא ניתנים בשירותים אחרים, אך לא לפעול במקומם.
  - עיקרון הנגישות - נגישות פיזית, ארגונית ורגשית.
  - עיקרון היישוג - שיווק הפעילות והפצת מידע לגבי פעילות המרכזים.
  - עיקרון ההשתתפות והמעורבות - שיתוף מתנדבים, בני נוער ובוגרים בעבודת המרכזים.
  - עיקרון הרגישות התרבותית - רגישות לצרכים תרבותיים של קבוצות בני נוער שונות.
  - עיקרון השותפויות - שותפות בין מגוון שירותים, איגום משאבים, ידע וגישות מקצועיות לטיפול בבני הנוער הפונים למרכזים.

5.8.2 מידע מנהלי

מן השאלונים עולה כי לתכנית הפוך על הפוך יש מערכת מידע מפותחת מאוד המודדת את מאפייני הפונים, תשומות, פעילויות ותוצאות הטיפול. המערכת ממוחשבת ומפיקה דוחות תקופתיים.

פעילות המרכזים מתועדת כבסיס להערכת השירות על-פי מגוון מדדים, ביניהם מספר בני הנוער המקבלים שירות, סוגי השירותים ומידת ההצלחה של ההתערבויות השונות. לצורך כך, נעשה שימוש במספר כלי תיעוד והערכה שפותחו במיוחד לשימוש המרכזים. כל המרכזים עושים שימוש בכלים האחידים הבאים באופן שוטף ויום-יומי: טפסים ושאלונים הממולאים על-ידי בני הנוער המגיעים ומקבלים שירות במרכז. השאלון מספק מידע על צורכיהם, כבסיס להתאמת התערבויות. בנוסף, כל התערבות מתועדת על-ידי הצוות באמצעות מגוון טפסים שפותחו לצורך התיעוד, ההערכה והמעקב. "אשף סיכום יום" הנה מערכת ממוחשבת, המהווה מערכת לניהול לקוחות ומסכמת את המידע שתועד עד כה באמצעות הטפסים. המערכת מתעדת את כלל הפעילויות המתרחשות במרכזים השונים ברמה הפרטנית והקבוצתית. המידע מרוכז ברמה המקומית והארצית ומשמש בסיס להערכה, מדידת התפוקות והעמידה ביעדים והמטרות (לגבי כל פנייה ולגבי פעילות הכוללת של המרכז). נערך גם מעקב אחר הפעילות באופן שוטף באמצעות דוחות סיכום יום ודוחות שבועיים שמנפיקה המערכת. דוחות סיכום פעילות מוגשים בכל רבעון למטה עלם ולשותפים השונים לצורך מעקב והערכת הפעילות וכבסיס לשיפור ופיתוח פעילות המרכז. המערכת מופעלת על-ידי עמותת עלם, שהוא הגוף שאחראי על התכנית ועל המשך פיתוחה. המערכת פותחה בעקבות המחקר המעמיק שבוצע על התכנית. למשרד לקליטת העלייה מוגשים הדוחות, אבל ללא פילוח לפי ארץ מוצא והמבצעים טוענים שיש קושי לעשות

את ההפרדה הזאת. בדוחות אלו, לא מדווחים על תוצאות, אבל יש פירוט רב של הסיבות לפנייה ושל אופי המענים.

5.8.3 מידע מתוך דוח ההערכה

שם הדוח: הערכה של מרכזי מידע וייעוץ לבני נוער "הפוך על הפוך"

מחברי הדוח: המרכז לילדים ולנוער – מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל והמרכז הבין תחומי ללימודי ילדים ונוער - בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב, יוני 2002

מטרות ההערכה

- ◆ לעמוד על תהליך הסתגלותם של המרכזים לעבודה שוטפת לאחר חבלי ההקמה ולבדוק את למידת הלקח מתוך מכשולי ההקמה ויישומה בעבודה היום-יומית של המרכזים
- ◆ לזהות שינויים שחלו בהיבטים השונים של הפעלת המרכזים ובמאפיינים של האוכלוסייה המגיעה למרכזים
- ◆ לבחון את תוצאות פעולת המרכזים ותרומתם מנקודת המבט של בני הנוער ואנשי המקצוע המעורבים במתן השירות

אוכלוסיית יעד: בני נוער (על-פי מחקר הערכה זה, 7% מהפונים למרכזים היו יוצאי אתיופיה)

מתודולוגיה

ההערכה התמקדה בשבעת המרכזים הראשונים שהוקמו ברשת הארצית בין סוף שנת 1998 לתחילת שנת 1999. הערכה כוללת בחינה מעמיקה של שלושה מרכזים מתוך השבעה, אשר נבחרו על-ידי הנהלת התכנית והם: נתניה, באר שבע וקריית ים.

המידע המוצג בדוח נאסף בחודשים יולי-ספטמבר 2000 באמצעות כלים כמותיים ואיכותניים ממגוון מקורות מידע. איסוף המידע כלל: שאלון למילוי עצמי לחברי ועדת ההיגוי הארצית, ראיונות עומק עם אנשי מפתח במנהלת הפרויקט, ראיונות עם מנהלות המרכזים ועם אנשי מפתח הקשורים לתכנון ולהפעלת המרכזים ברמה היישובית, ארבעה סוגי טופסי דיווח על הנערים הפונים, סקר טלפוני במדגם של 400 בני נוער מתוך 760 שפנו למרכזים במהלך 1999 ושלושה סוגי קבוצות מיקוד עם צוות המרכז, בני נוער ומתנדבים במרכזים שהמחקר התעמק בהם.

ממצאים נבחרים

בלוחות 28-29 יוצגו מספר מדדים של התכנית. בלוח 28 מוצגים מספר מדדי יישום העוסקים בפעילויות הנעשות במסגרת התכנית, כולל דרכי ההתערבות במרכזים. בלוח 29 מוצגים מספר מדדי תוצאה המצביעים על שביעות רצון גבוהה של בני הנוער מיחס העובדים, מיחס המתנדבים ומתרומת המרכזים, במיוחד מבחינת הנגישות הרגשית.

לוח 28: הפוך על הפוך - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
שילוב המרכזים במערך השירותים הקהילתיים	אין שילוב מלא ויש תלונות של נציגי שירותים שהמרכזים לא מפנים הלאה, למשל, לטיפול ארוך טווח.
חיזוק השותפות	התרחש תהליך של חיזוק השותפויות בהיבטים מסוימים ושיפור בתקשורת שבין השותפים, אך עדיין יש עדויות לניגודי אינטרסים בין השותפים.
פעילות היישוג והשיווק של המרכזים	רוב בני הנוער (59.7%) דיווחו ששמעו על המרכז מחבר, בשיטת "חבר מביא חבר", 15% דיווחו שהגיעו בעקבות פנייה של עובדי המרכז או הסברה.
מספר המבקרים במרכזים	760 מבקרים במהלך שנת 1999.
נושאים שעלו בפניות למרכז	פניות עקב מגוון רחב של נושאים השכיחים ביותר הם: יחסים עם חברים - 40%, יחסים עם ההורים - 29%, לימודים - 26%.
דרכי ההתערבות במרכזים	בעיקר קבלת מידע כללי על המרכז - 88%, ייעוץ/שיחה בגובה העיניים - 62%, קבלת מידע על נושא ספציפי - 26%, הפניה לגורמים טיפוליים בקהילה - 4% בלבד בפנייה ראשונה ו-10% בפנייה חוזרת.
עבודה עם בני נוער עולים	52% מהעולים שהגיעו למרכזים סבורים שיש צורך במפגשים מיוחדים בעבור בני נוער עולים, כמו מידע על החברה והנוער הישראליים, בעיות הסתגלות וקשיים בשפה.

לוח 29: הפוך על הפוך - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
מספר בני הנוער המגיעים פעם נוספת	9% דיווחו שלא חזרו. קיימת פנייה חוזרת וביקורים קבועים במרכזים.
הכרת מרכזי הפוך על הפוך ככתובת לבני נוער לשיתוף בבעיותיהם	אין ממצאים בדוח.
שביעות רצון בני הנוער מהמענים שהם מקבלים במרכז	מעל 90% מבני הנוער היו מרוצים או מרוצים מאוד מהשירותים שקיבלו במרכזים, למעט בנושא "הפניה לשירות אחר לצורך המשך טיפול" שלגביו 69% הביעו שביעות רצון רבה או רבה מאוד.
שביעות רצון בני הנוער מיחס העובדים במרכזים	96% מבני הנוער הסכימו במידה רבה או רבה מאוד שקיבלו יחס חיובי מהעובדים במרכזים.
שביעות רצון בני הנוער מיחס בני הנוער המתנדבים במרכזים	80% מבני הנוער הסכימו במידה רבה או רבה מאוד שקיבלו יחס חיובי מהמתנדבים במרכזים.
תרומת המרכזים לבני הנוער הפונים בנושא נגישות רגשית (5 מדדים)	95% מבני הנוער דיווחו על תרומה רבה או רבה מאוד.
תרומת המרכזים לבני הנוער הפונים בנושא של קבלת עזרה (9 מדדים)	65% מבני הנוער דיווחו על תרומה רבה או רבה מאוד.

5.8.4 סיכום מחקר הערכה

- ♦ המחקר כלל ראיונות עם כ-400 בני נוער שפנו למרכז ובדיקה לעומק של תהליך היישום.
- ♦ ממצאי המחקר מתייחסים לכלל המשתתפים ואין דיווח נפרד לגבי בני נוער אתיופיים.
- ♦ במסגרת המחקר נבנתה מסגרת מושגית למעקב אחר התוצאות.
- ♦ יש מידע על תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון: מהראיונות עלתה שביעות רצון גבוהה של הנוער מהמרכזים והרוב דיווחו על תרומה רבה או רבה מאוד מבחינת קבלת עזרה לבעיותיהם. פחות שביעות רצון הייתה מההפניה לשירותים אחרים, הדבר עקבי עם ממצאי בדיקת היישום העומדים על הצורך לחזק מאוד את הקשר עם גורמים מחוץ למרכזים.
- ♦ המחקר שימש בסיס לבניית מערכת מידע ממוחשבת שיכולה לשמש בסיס לשירותים אחרים. כמו כן, היה תהליך מסובך של הפקת לקחים בפרט בכל מה שקשור לקשר ולפניות לשירותים אחרים.

5.9 מגזין ארצי במסגרת תכנית הטלוויזיה "דרך העיניים שלנו"

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
✓		✓		

5.9.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

(השאלון לאחראי מולא באופן חלקי. לגבי שאלות רבות נרשם "לא רלוונטי").

המגזין הטלוויזיוני מופק על-ידי חברת הפקות בשם פסיל דן שבבעלות יוצא אתיופיה. כל העובדים הם יוצאי אתיופיה, למעט אחד. המגזין משודר בשפה האמהרית בליווי כתוביות בעברית ועוסק בעיקר בתכנים הקשורים לאלימות במשפחה. במסגרת המגזין שודרו כתבות בנושאים כגון השינוי בזוגיות בין אתיופיה לישראל ובעיות סוציו-אקונומיות, ונערכו דיונים בנושאים כמו בעיות כלכליות והשפעתן על התא המשפחתי. כמו כן, שודרו כתבות קצרות יותר על מקלט לנשים מוכות, על השירותים הקיימים לטיפול בנושאי אלימות ועוד. המגזין כולל גם פינות המסקרות אירועים כמו יום האישה, סיפורי אלימות ורצח בקרב בני העדה ועוד.

המגזין משודר משנת 2006 במסגרת התכנית "דרך העיניים שלנו" המיועדת לכלל האוכלוסייה האתיופית בארץ.

ייחודה של התכנית בכך שהיא מעלה את נושא האלימות בצורה גלויה ומהיבטים שונים ומגוונים.

יש כוונה להשתמש בכתבות שנעשו במסגרת התכנית כחומר להדרכה והסברה במסגרת תכניות טיפול המתמודדות עם בעיית האלימות.

◆ מטרות התכנית :

- העלאת המודעות לנושא אלימות במשפחה
- צמצום האלימות בקרב יוצאי אתיופיה
- לקיחת אחריות מצד הקהילה על נושא האלימות
- ◆ המשרד לקליטת העלייה מממן את התכנית ואחראי לביצועה.
- ◆ לדעת העובדת הסוציאלית מהמרכז לשלום המשפחה בעיריית נתניה, המגזין הארצי מצליח להשיג את מטרתו במידה רבה, וזאת, בזכות שיתוף הפעולה הן של הקהילה והן של אנשי המקצוע. נרשמו אחוזי צפייה גבוהים בתכנית.

5.10 זינוק בעלייה

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתארת התכנית	מידע מנהלי
√	החל מחקר ב-2008		√	√

התכנית זינוק בעלייה היא מודל התערבות לשילוב ולקידום עולים יוצאי קווקז ואתיופיה במרחב הקהילתי. התכנית מיועדת לעולים ובני משפחתם לקראת גיוס, במהלך השירות הצבאי ולקראת שחרור. ההכרה בחשיבות השירות בצבא ככרטיס כניסה לחברה הישראלית הכתיבה חלק ניכר מיעדי התכנית.

בחזית העשייה של התכנית עומד רכז צבא-קהילה שהוא איש שטח המתווך בין משתתפי התכנית לבין גורמי הצבא והרשות המקומית. בעבור החייל ומשפחתו, הרכז הוא כתובת זמינה ואמינה, וכך גם בעבור הצבא. הרכז צריך להיות בן הקהילה שבה הוא פועל; עליו להיות בעל השכלה אקדמית, אשר שירת שירות צבאי מלא בתפקיד נחשב. ההקפדה על נתונים אלו נובעת מההנחה כי הרכז משמש מודל לחיקוי.

התכנית פועלת בארבעה צירי התערבות מקבילים⁴:

1. הכנה לקראת גיוס – עבודה פרטנית שבמהלכה כל משתתף מקבל את הליווי ההולם את צרכיו. שלב זה מתקיים בשיתוף פעולה עם גורמים בצבא ועם גורמים ביישוב.
2. ליווי חיילים במהלך השירות – הרכז מלווה את החייל לאורך תקופת השירות בתמיכה ובסיוע, ובמקרה הצורך, כגורם מקשר עם הצבא או עם המשפחה.
3. היערכות לקראת שחרור – הרכז מלווה את החייל במעבר מהצבא אל האזרחות ומחברו לגורמים מקצועיים ביישוב מגוריו הנותנים מענה בתחומים השכלה, תעסוקה ומעורבות חברתית.
4. פיתוח מעגלי תמיכה בקהילה ועבודה עם ההורים – קיום מפגשים פרטניים וקבוצות הורים שמטרתם להעביר מידע לגבי הגיוס והשירות הצבאי.

⁴ מתוך: זינוק בעלייה; מודל צבא – קהילה. גיוינט ישראל (חוברת הסבר).

5.10.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

התכנית זינוק בעלייה מיועדת לצעירים יוצאי קווקז ואתיופיה והוריהם לפני השירות הצבאי ובמהלכו.

◆ מטרת התכנית:

- שיפור השילוב של עולים מקווקז ומאתיופיה בשירות הצבאי
- הגברת שיעורי הגיוס האיכותי של העולים מקהילות אלו
- הנגשת מידע באשר לשירות הצבאי להורי חיילים מקהילות קווקז ואתיופיה
- ליווי החיילים במהלך שירותם הצבאי
- הכנה מיטבית לאזרחות בוגרת לפני השחרור מהשירות הצבאי

◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.

◆ משך הפעילות: התכנית פועלת מזה ארבע שנים, החל משנת 2004.

◆ התכנית פעלה בשנים 2004-2007 בתשעה מוקדים בשמונה יישובים; שלושה מוקדים מטפלים ביוצאי אתיופיה. בשנים 2008-2010 התכנית תפעל ב-18 מוקדים; מתוכם, עשרה מטפלים ביוצאי אתיופיה.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראים לביצועה הם:

- צה"ל

- המשרד לקליטת העלייה

- משרד החינוך

- הרשויות המקומיות

◆ עלות התכנית בש"ח בשנת 2007:

- עלות כוללת: 3,604,426 ש"ח

- עלות המשרד לקליטת העלייה: אינו מממן

- עלות למשתתף: 500 ש"ח בממוצע

◆ במהלך השנים 2004-2007 השתתפו בתכנית 2,400 מלש"בים (מועמדים לשירות ביטחון, כלומר כל אלה שקיבלו צו גיוס ראשון) וחיילים, מתוכם כ-900 יוצאי אתיופיה. משנת 2008 ועד 2010 צפויים להשתתף 5,400 מלש"בים וחיילים, מתוכם כ-1,900 יוצאי אתיופיה.

◆ הוגדרו ארבעה מדדים להשגת מטרת התכנית:

- הגדלת שיעורי הגיוס של העולים (יימדד על-ידי הצבא)

- הנגשת הידע להורים במסגרת קבוצות ההורים

- העברת מידע למלש"בים במסגרת שיחות וכנסי מתגייסים

- שיפור השירות ובדיקת ההשתלבות בתפקידים איכותיים

לפי מנהל התכנית, כלל הגורמים השותפים בתכנית מחויבים למטרות התכנית ופועלים על מנת לספק מענה הולם לצרכים השונים, ובכך, מסייעים ליישומה המוצלח של התכנית. מנהל התכנית מעריך

שהתכנית משיגה את יעדיה במידה רבה, בהתבססו על דיווחי השותפים לתכנית כי היא מצליחה לחולל שינוי. בנוסף, ראשי רשויות מביעים רצון להפעיל את התכנית בעירם, וכך, גם גורמי הצבא המעורבים מכירים בערך התכנית. ייחודה של התכנית הוא בכך שהיא מספקת מענה כוללני לצרכים המורכבים של אוכלוסיית העולים.

5.10.2 מידע מנהלי

מתוך השאלון לאחראי על התכנית עולה כי בימים אלו נבנית מערכת ניהול ידע מתקדמת לליווי שוטף של התכנית שתשמש מאגר אחיד לכל המשתתפים והשותפים בתכנית. כיום, רכזי התכניות ביישובים מסכמים את פעילותם בדוח רבעוני ידני.

נאסף מידע על המועמדים לתכנית בראשיתה. בהמשך, נאסף מידע על הגיוס ועל איכות השירות. המידע ממוחשב באופן חלקי והמידע מהגורמים השונים טרם שולב למערכת אחת. המידע הקיים מוצג בפני ועדת ההיגוי.

בשנת 2008 החל מחקר הערכה על התכנית שצפוי להימשך כשלוש שנים.

6. תכניות בתחום החינוך

פרק זה יעסוק בארבע תכניות. לשלוש תכניות נוספות (צל"ש, קייטנות קיץ וקדמא א') לא נמצאו כלל מקורות מידע, ולכן אינם כלולים בסקירה זו.

כפי שניתן לראות, מולאו שאלונים לשתי תכניות ומידע מנהלי קיים בשלוש תכניות. לגבי התכניות אופק לבגרות ואתגרים נערך מחקר הערכה, ולגבי הפרויקט הלאומי נערכו מספר מחקרי הערכה העוסקים בתחומי העשייה השונים של הפרויקט. להלן סיכום מקורות המידע הקיימים לגבי כל תכנית.

תכניות בנושא חינוך באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
		✓	✓		אתגרים
✓	✓	✓	✓	✓	אופק לבגרות
✓		✓		✓	פלא
✓		✓	1. התכנית לסיוע לימודי SPACE 2. מרכזי איתור וטיפול לנערים במצבי סיכון 3. עתידים		פרויקט לאומי ENP

6.1 אתגרים

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
	✓	✓		

6.1.1 תיאור התכנית

מן המחקר עולה כי תכנית ההכנה לכיתה א' בשילוב "אתגרים" היא תכנית אינטגרטיבית המבקשת להכנת ילדי העולים יוצאי אתיופיה המתגוררים במרכזי הקליטה בישראל להשתלבות מיטבית בכיתה א'. התכנית מופעלת על-ידי הסוכנות זו השנה השלישית במתכונת משולבת⁵, במרבית מרכזי הקליטה הראשונית לעולי אתיופיה.

המושג "מוכנות לבית הספר" הוא מורכב. הוא מתייחס לתפקודו של הילד בגיל טרום בית הספר בתחומים שיכולים לתרום להסתגלות טובה לדרישות של המסגרת הלימודית הפורמאלית. הגישות המקובלות בנוגע למוכנות לבית הספר תופסות מוכנות כפסיפס של מיומנויות, יכולות וידע שניתן להקנותם באמצעות פעילות חינוכית מותאמת לצורכי התלמיד לעתיד.

מטרות התכנית:

- ◆ לאפשר התמודדות עם אתגרים לימודיים בתחומים שונים בקצב אישי, לילדים המשתתפים בתכנית
- ◆ לימוד תחומי דעת מגוונים בדרך חווייתית
- ◆ פיתוח יכולת החשיבה הקוגניטיבית והחשיבה היצירתית
- ◆ העשרתו והרחבתו של אוצר המילים והשימוש בביטויים
- ◆ חשיפת הילדים המשתתפים והוריהם לעולם המחשב ויישומי המחשב
- ◆ עידוד דיאלוג פורה בין הורים לילדיהם
- ◆ חשיפת הילדים למורשת האתיופית⁶

6.1.2 מידע מתוך מחקר הערכה

שם הדוח: מחקר הערכה של תכנית הכנה לכיתה א' בשילוב אתגרים – דוח סופי

מחברת הדוח: אורית בנדס-יעקב, מכון סאלד, מארס 2008

מטרות ההערכה

1. לבדוק עד כמה התכנית עומדת ביעדיה, כלומר, האם ילדי הגן המשתתפים בתכנית מפתחים מיומנויות המקלות על הכניסה לכיתה א'.
2. לספק משוב מהמעורבים בתכנית על חלקיה השונים (רכזי התרבות במרכז הקליטה, מפעילות הקבוצות ומדריכי תכנית אתגרים)

⁵ שילוב של הכנה לימודית במתכונת של כיתת לימוד עם תכנית הוראה באמצעות מחשב - "אתגרים"

⁶ מתוך מחקר הערכה של תכנית הכנה לכיתה א' בשילוב אתגרים, דוח סופי

מתודולוגיה

- ◆ מחקר איכותני - 14 ראיונות עם אנשי מפתח הקשורים בתכנית, רכזי התרבות, מפעילות הקבוצות ומדריך אתגרים. נערכו ביקורים בחמישה מרכזי קליטה, ובכל אחד מהם נערכה תצפית על פגישה אחת של ההכנה לכיתה א'.
- ◆ מחקר כמותי - לאור הראיונות והתצפיות גובשה סוללת השאלונים הבאה אשר שימשה את החוקרים ב-16 מרכזי קליטה:
  - שאלונים למפעילות על אודות הילדים לפני תחילת הפעילות - 249 ילדים
  - שאלונים למפעילות על אודות הילדים עם סיום הפעילות - 162 ילדים
  - שאלונים למפעילות - משוב על עבודתן
  - שאלונים לרכזי התרבות - משוב בסוף הפעילות
  - שאלונים למדריכי אתגרים - משוב בסוף הפעילות
  - שאלוני משפחות - 21 משפחות
  - בחינות פרטניות - נבחנו 78 ילדים
- ◆ עבודת השדה הסתיימה בספטמבר 2007. עיבוד הנתונים וכתובת דוח המחקר נעשו בחודשים אוקטובר-נובמבר 2007.

ממצאים נבחרים

בלוח 30 ניתן לראות דמיון בצד שונות באופן שבו בעלי התפקידים השונים רואים את יישום התכנית.

לוח 30: אתגרים - מדדי יישום למעקב אחר השלבים ביישום העבודה

המדד	סטטוס
גודל והטרוגניות הקבוצות	10 מתוך 16 מפעילות קבוצה דיווחו על קושי להתמודד עם קבוצות גדולות עקב בעיות משמעת.
	4 מתוך 10 מדריכי אתגרים רואים קושי בהטרוגניות של הקבוצה.
	8 מתוך 16 רכזי תרבות חושבים שמספר הילדים בקבוצה גדול מדי.
מקום פיזי	10 מתוך 16 מפעילות הקבוצות דיווחו על העדר מקום פיזי מתאים.
	4 מתוך 16 רכזי תרבות דיווחו על קושי במציאת מקום מתאים להעברת הפעילות.
שעות הפעילות	10 מתוך 16 מפעילות קבוצה חושבות ששעות הפעילות המאוחרות מקשות על הילדים להישאר מרוכזים.
	8 מתוך 16 רכזי תרבות חושבים שיש מחסור בשעות פעילות.
חומרי הלימוד	4 מתוך 10 מדריכי אתגרים חושבים שחומרי הלימוד והתוכנות אינם מתאימים לחלק מהילדים.
כוח הוראה מתאים	4 מתוך 16 רכזי התרבות דיווחו על קושי במציאת כוח הוראה מתאים.
ציוד	8 מתוך 16 רכזי תרבות חושבים שהמחשבים מיושנים ומועטים.
זיקה בין שני חלקי התכנית	רכזי הקליטה ציינו לטובה את החפיפה בין שני חלקי התכנית.
בקרה ומעקב אחר הפעילות	אין בקרה אחידה ושיטתית ונראה כי הנתונים שבידי רכזי התרבות אינם שלמים.

בלוח 31 ניתן לראות כי נמצא שיפור בכל המדדים שנבדקו. ההתקדמות הרבה ביותר הייתה בתחום רכישת השפה.

לוח 31: אתגרים - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
תחום ידיעת השפה	ממוצע 2.81 לממוצע 3.55 מתוך 5.
תחום הקריאה והכתיבה	ממוצע 2.84 לממוצע 3.49 מתוך 5.
תחום מיומנויות החשבון	ממוצע 3.35 לממוצע 4.05 מתוך 5.
תחום מיומנויות הבסיס	ממוצע 3.68 לממוצע 3.99 מתוך 5.
מבחנים פרטניים ל-78 ילדים	נמצאו תוצאות פחות טובות מאלו שדווחו בידי מְפַעֵלוֹת הקבוצות.
התחום ההתנהגותי	ממוצע 3.56 לממוצע 3.76 מתוך 5.
ההיבט התרבותי	נראה כי הוקדשה פחות תשומת לב לשילוב היבטים תרבותיים מעולמם של התלמידים.
מעורבות ההורים	מעורבות חלקית בלבד.

יש לציין שכל הגורמים המקצועיים המעורבים בתכנית חשים כי התכנית מוצלחת ותורמת באופן משמעותי להרחבת המוכנות לכיתה א' של מרבית המשתתפים.

סיכום מחקר הערכה

מסקירת מחקר ההערכה עולה כי

- ◆ המחקר כלל מדדים רבים שנבדקו באופן כמותי והראו שיפור בעל מובהקות סטטיסטית.
- ◆ המרואיינים - מפעילי התכנית ומשתתפיה - הביעו שביעות רצון מהתכנית.
- ◆ נראה כי התכנית משיגה את מטרתה להביא את משתתפיה לכיתה א' בנקודת פתיחה טובה יותר.

עורכי המחקר מסכמים בדברים אלה: "תכנית המוכנות לכיתה א' שמפעילה הסוכנות במרכזי הקליטה חשובה וחיונית. התכנית מאפשרת לתמוך בעבודת הגנים וליצור מוכרות וביטחון יחסיים בנסיבות אשר עלולות לעורר בהמשך ניכור ותחושת כישלון. הישגיה המעשיים של התכנית (יש לסייג זאת כמובן בהיותה רק אחד מן המשתנים המתווכים את ההתקדמות האישית) יפים. וגם אם הפרויקט אינו מביא את כלל משתתפיו לרמה האופטימאלית של 'יישור קו' עם תלמידים ישראלים היא ללא ספק מקלה על היקלטותם ותורמת באופן ניכר לפוטנציאל ההשתלבות המיטבית."

6.2 אופק לבגרות

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√	√	√	√	√

6.2.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

אופק לבגרות הנה תכנית המיועדת לתלמידי כיתות יז-י"ב ביישובי הקבע.

◆ מטרות התכנית:

- מטרת-העל - קידום הישגים במבחני הבגרות ושילוב חברתי של תלמידים יוצאי אתיופיה טיפוח כישורי הלמידה, החשיבה והמנהיגות העצמית
- שיפור הדימוי העצמי של התלמידים תוך בניית אמונם ביכולתם
- חיזוק ההורים והגברת מעורבותם למען ילדיהם בתהליך החינוכי

◆ התכנית החלה לפעול בשנת 2003 כפיילוט בשלושה יישובים עם 258 תלמידים יוצאי אתיופיה. בשנים שלאחר מכן פעלה התכנית בשישה עד שמונה יישובים והשתתפו בה כ-1,030 תלמידים יוצאי אתיופיה.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה:

- גיוינט ישראל
- מכון ברנקו-וייס
- מתנ"סים ורשויות מקומיות
- ◆ תקציב התכנית לשנת 2007:
  - תקציב כולל - 4,218,499 ש"ח
  - תקציב המשרד לקליטת העלייה - 1,440,000 ש"ח
  - עלות למשתתף - 3,835 ש"ח
- ◆ לתכנית הוגדרו מספר תוצרים:
  - שיפור ציוני בית הספר
  - העלאת מספר הניגשים לבחינות הבגרות
  - העלאת מספר הנבחנים בבחינות איכותיות
  - העלאת מספר הזכאים לבגרות ולבגרות איכותית
  - מעורבות של ההורים במערכת החינוך

◆ על-פי רכזת תחום חינוך באגף לקליטה בקהילה במשרד לקליטת העלייה, יתרונות התכנית היא בעבודה המקבילה בשלושה מישורים: הפדגוגי, החברתי וההורי. התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה, וזאת, בהתבסס על דיווחי בתי הספר על עלייה מתמדת בציונים, באחוזי הזכאות לתעודת בגרות, באחוזי הזכאים לתעודת בגרות איכותית, במעורבות ההורים בנעשה בבית הספר ובמצב הלימודים של ילדיהם.

◆ על-פי דוח מחקר הערכה, מטרות התכנית הן לקדם את השתלבות תלמידים יוצאי אתיופיה וקווקז בחטיבות העליונות ולסייע להם לעבור את בחינות הבגרות בהצלחה ולהגיע לבגרות איכותית, תוך התמקדות בשני היבטים:

1. הלימודי - גידול אחוז המסיימים עם בגרות ובגרות מיטבית, שיפור הציונים, הסללת תלמידים למספר יחידות גבוה יותר באנגלית ובמתמטיקה.
2. החברתי/אישי - הגברת מוטיבציה ללימודים, חיזוק תחושת המסוגלות, הרחבת תחושת השייכות וחיזוק תהליכי גיבוש זהות עצמית.

6.2.2 מידע מנהלי

לכל משתתף יש כרטיס תלמיד ממוחשב הכולל פרטים אישיים ומידע על רמת הלימודים, על המקצועות שבהם צריך תגבור ועל הציונים. מצב המשתתפים נבדק בנקודות זמן קבועות במהלך שנת הלימודים.

שלוש פעמים בשנה מופק דוח ביצוע ברמת היישוב המפרט את מספר משתתפי התכנית בבתי הספר השונים ביישוב, את מספר קבוצות הלמידה במקצועות השונים לפי בתי ספר ואת הפעילות החברתית והפעילויות עם ההורים.

פעם בשנה (בתום שנת לימודים) מופק דוח ארצי המסכם את אחוזי הזכאות לתעודת בגרות בקרב בוגרי התכנית. דוח זה כולל דיווח ברמה היישובית וברמה הארצית.

תחילה נבחן את תוצאות מבחני הבגרות (לוח 32). בדוח של שנת הלימודים תשס"ד (2004)⁷ מצוין כי 32% מבוגרי התכנית ממוצא אתיופי סיימו עם זכאות לתעודת בגרות, בהשוואה ל-48% בקרב כלל האוכלוסייה היהודית.

בדוח של שנת הלימודים תשס"ה (2005), התקבלו הנתונים הבאים לגבי בוגרי התכנית ממוצא אתיופי:

- ◆ 64.5% מבוגרי התכנית סיימו עם זכאות לתעודת בגרות
- ◆ מתוך הזכאים לתעודת בגרות, 57% זכאים לתעודת בגרות איכותית
- ◆ מתוך כלל הבוגרים המשתתפים, 35.5% זכאים לבגרות איכותית

הדוח מציין ש-40% מהבוגרים בשנת תשס"ה היו תלמידים שלא היו אמורים לגשת לבגרות כלל. כמו כן, רוב הבוגרים השתתפו בתכנית בממוצע למשך שנה וחצי, הנתונים מראים שככל שהשתתפות בתכנית מתחילה יותר מוקדם, כך אחוזי הבגרות גבוהים יותר. לדוגמה, בעיר רמלה שבה נמשכה התכנית שלוש שנים, נרשמו 86% זכאות.

בדוח המסכם של בוגרי שנת הלימודים תשס"ו (2006) אין התפלגות לפי ארץ מוצא, אולם על-פי כותב הדוח, התפלגו הנתונים באופן דומה בקרב המשתתפים האתיופים והבר"ק (בוכרים, רוסים, קווקזים). בדוח זה התקבלו הנתונים הבאים:

- ◆ 70% מבוגרי התכנית סיימו עם זכאות לתעודת בגרות
- ◆ מתוך הזכאים לתעודת בגרות, 54% זכאים לתעודת בגרות איכותית

⁷ דוח שנת הלימודים תשס"ד (2004), דוח שנת הלימודים תשס"ה (2005) והדוח המסכם של בוגרי שנת הלימודים תשס"ו (2006) הוכנו בידי עמרם אקלום מגיוניט-ישראל.

הנתונים לגבי שנת 2007 אשר הגיעו מהאגף לקליטה בקהילה במשרד לקליטת העלייה מצביעים על שיפור משמעותי באחוז הזכאים לבגרות איכותית מתוך כלל הזכאים.

לוח 32: אופק לבגרות - זכאים לבגרות מבין משתתפי התכנית, לפי שנה (באחוזים)

שנה	זכאים לבגרות	זכאים לבגרות איכותית מתוך הזכאים
תשס"ד (אתיופים)	32	-
תשס"ה (אתיופים)	65	57
תשס"ו * (כל המשתתפים)	70	54
תשס"ז ** (אתיופים)	***67	61

* אין התפלגות לפי מוצא בדוח של שנה זו, אולם כותב הדוח ציין כי הנתונים התפלגו באופן דומה בקרב כל משתתפי התכנית.

** הנתונים התקבלו ממסרט וורקו מהאגף לקליטה בקהילה במכתב מיום 5.3.2008.

***מסרט וורקו מהאגף לקליטה בקהילה מסרה כי אחוז הזכאים אינו כולל את תוצאות מועד חורף, נתון המעלה משמעותית את אחוז הזכאים.

לוח 33 מציג ממצאים מהפרויקט הלאומי (ENP) שהוצגו על-ידי מכון ברוקדייל בינואר 2007⁸.

לוח 33: אופק לבגרות - השפעת סיוע לימודי על שיעורי הזכאות לבגרות בקרב מסיימי 12 שנות לימוד, בשנים 2004/2005

הזכאים לבגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה	הזכאים לבגרות מכלל התלמידים	תלמידים אתיופים המשתתפים בתכנית אופק
36	58	58
20	42	42
51	61	61

6.2.3 מידע מתוך מחקר ההערכה

שם הדוח: תכנית אופק לבגרות לתלמידים יוצאי אתיופיה וקווקז בחטיבה העליונה בשבעה ישובים: סיכום שנת הלימודים תשס"ו

מחברי הדוח: מכון ברנקו-וייס, 2006.

מטרות ההערכה

- ◆ בדיקת הישגי התכנית יחסית ליעדים שהוצבו בתחילת שנת הלימודים וזיהוי האתגרים והתחומים שיש לחזק לקראת שנת הלימודים הבאה.
- ◆ בניית תשתית של מידע למעקב אחר הישגי התכנית בשנים הבאות.

אוכלוסיית היעד: כ-1,400 תלמידים יוצאי אתיופיה וקווקז הלומדים בחטיבות העליונות בשבעה יישובים: באר שבע, קריית גת, קריית מלאכי, שדרות, עפולה, חדרה וקריית ים.

⁸ הממצאים הוצגו כחלק מהמצגת "Operation Promise".

מתודולוגיה

נאספו נתונים לגבי ההישגים הלימודיים של המשתתפים ונערכה השוואה בינם לבין הישגים של בני הנוער באותו יישוב ולהישגים בקרב כלל האוכלוסייה. בוצעה מדידה כמותית של רכיב האָמון האישי בתכנית על-ידי סולם למדידת התקדמות בבחינת ההרגלים, המסוגלות והפרואקטיביות (ייזום). נערכה גם הערכה איכותנית של רכיב זה על-ידי מעריך חיצוני, אך היא איננה חלק מדוח זה.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

תהליך הפעלת התכנית כלל מספר שלבים :

1. מיפוי התלמידים ופילוח אוכלוסיית היעד לתכנית - תלמידי י"ב שיש חשש שלא יהיו זכאים לתעודת בגרות, תלמידים בכיתות י"י-י"א בעלי סיכוי לשפר את איכות התעודה, תלמידים שנכשלו במבחני הבגרות בקיץ 2005, תלמידים שיש חשש שייכשלו בבחינות 2006 ותלמידים בעלי הישגים בינוניים עם פוטנציאל לשיפור ההישגים בחורף 2006.
2. בניית תכנית עבודה לימודית פרטנית דינמית - התכנית נבנתה בתחילת השנה ובמידת הצורך שונתה בהתאם לצורכי התלמיד.
3. ליווי אישי ולימודי וחברתי בידי מנחי נוער מטעם ברנקו-וייס - כל מנחה נוער מלווה כ-90 תלמידים במרכז הלמידה תוך מעקב ובקרה אחר ציוניהם, התאמת מערכת השעות לצרכים האישיים ומתן ליווי אישי לבני נוער נבחרים כמסגרת אימון המתקיים אחת לשבועיים במשך כשעתיים. כמו כן, יש פעילות קבוצתית בתהליך סדנאי בהתאם לצורכי הקבוצה כמו שייכות וזהות.
4. עבודה עם צוותי ההוראה בליווי והדרכה.
5. מעקב פרטני דינמי אחר תלמידים בעלי סיכון או סיכוי לימודי.
6. מיקוד במקצוע האנגלית שזוהה כבעייתית.
7. הרחבת שיתוף הפעולה עם גורמים מרכזיים ברשות המקומית.
8. מינוי מנחה עירוני המלווה את מנחי הנוער ואת הגופים הרלוונטיים.

ממצאים נבחרים

בלוח 34 מובא סיכום של ממצאי המחקר של מכון ברנקו-וייס לגבי הישגי הבגרות של משתתפי התכנית, בהשוואה לכלל האוכלוסייה היהודית ובהשוואה לכלל עולי אתיופיה. על-פי ממצאי המחקר, ההישגים בקרב המשתתפים ממוצא אתיופי דומים להישגים בכלל האוכלוסייה.

לוח 34: אופק לבגרות - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שיפור הציונים במהלך השנה באנגלית ובמתמטיקה בקרב משתתפי התכנית	בשני המקצועות חל שיפור משמעותי במוצע ציוני המשתתפים.
זכאות לתעודת בגרות של המשתתפים ממוצא אתיופי	74% זכאים לתעודת בגרות. מתוכם - 35% זכאים לתעודה בסיסית ו-39% זכאים לתעודה איכותית העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות.
הפניית תלמידים למסלולים עם מספר גבוה יותר של יחידות לימוד במקצועות נבחרים	מתמטיקה - 27% מהמשתתפים לומדים 4-5 יחידות. אנגלית - 61% לומדים 4-5 יחידות.
השוואה לכלל האוכלוסייה	
זכאות לבגרות	74% מבוגרי התכנית, לעומת 57% מכלל האוכלוסייה.
זכאות לבגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות	39% מבוגרי התכנית, לעומת 48% מכלל האוכלוסייה.
השוואה לכלל אוכלוסייה ממוצא אתיופי	
זכאות לבגרות	74% מבוגרי התכנית, לעומת 41% מכלל האוכלוסייה האתיופית.
זכאות לבגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות	39% מבוגרי התכנית, לעומת 19% מכלל האוכלוסייה האתיופית.

6.2.4 סיכום המידע

- ◆ דוח המחקר מדווח על הזכאות לבגרות של משתתפי התכנית ממוצא אתיופי בהשוואה לכלל האוכלוסייה ובהשוואה לכלל האוכלוסייה האתיופית. ניתן לראות שהישגי המשתתפים בתכנית עולים על אלו של כלל יוצאי אתיופיה ואפילו על אלו של כלל האוכלוסייה מבחינת אחוז הזכאות. מבחינת שיעורי הזכאות לבגרות איכותית, הם עולים על השיעורים בקרב כלל יוצאי אתיופיה ומתקרבים לאלו של כלל האוכלוסייה. ניתן יהיה לקבל מסקנות מעמיקות יותר לגבי השפעת התכנית לאחר בדיקה שתיערך במסגרת המחקר הכללי על ENP.
- ◆ נמצאו תוצאות דומות בדוח של ברנקו-וייס ובדוח של הגיונט. מעניין לציין שהתוצאות של יוצאי אתיופיה ושל יוצאי בריה"מ לשעבר הנן דומות.
- ◆ נראה כי התכנית הצליחה להשיג כמה מהיעדים שהציבה לעצמה: שיפור הישגי התלמידים שבא לידי ביטוי בשיפור רמת הציונים; גידול בשיעור הזכאים לתעודת בגרות ושיפור באיכות תעודת הבגרות; גידול בשיעור הזכאים לתעודת בגרות איכותית ועוד.
- ◆ המטרות בתחום האישי, כדוגמת תחושת השייכות וגיבוש זהות אישית, לא נבדקו בדוח זה.
- ◆ על התכנית יש מידע רב מהמערכת המנהלית, אך לא בוצע מחקר הערכה חיצוני ספציפי לתכנית. במסגרת המחקר הנערך על ה-ENP תהיה התייחסות גם למשתתפי תכנית זו בקרב כלל הנוער האתיופי.

6.3 פל"א

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√		√

6.3.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

פל"א - פעילות למידה אחרת - הנה תכנית המיועדת לתלמידים יוצאי אתיופיה, קווקז, בוכרה ומדינות אמריקה הלטינית. בתכנית משתתפים תלמידים בכיתות ז'-י"ב. השאלון מולא בחלקו בידי רכזת תחום חינוך במשרד לקליטת העלייה ובחלקו בידי נציגה ממשרד החינוך. החברה למתנ"סים זכתה במכרז להפעלת התכנית החל משנת 2007.

◆ מטרות התכנית:

- גישור על פערים לימודיים והבדלים תרבותיים
- צמצום היקפי נשירה גלויה וסמויה
- העלאת הדימוי העצמי של הילדים העולים והפחתת תחושת הניכור

◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.

◆ התכנית פועלת מזה חמש שנים, החל משנת 2003.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה:

- החברה למתנ"סים

- משרד החינוך

- המשרד לקליטת העלייה

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

- תקציב כולל: 800,000 ש"ח

- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 800,000 ש"ח

◆ התכנית פועלת מזה חמש שנים. בשנים 2003-2004 פעלה ב-18 יישובים עם 925 תלמידים ממוצא אתיופי, בשנים 2005-2006 פעלה ב-15 יישובים עם 670 משתתפים ממוצא אתיופי. בשנת 2007 התכנית פועלת ב-11 יישובים עם 480 תלמידים יוצאי אתיופיה.

לדעת ממלאות השאלון, התכנית משיגה את יעדיה ברמה סבירה. אמנם, ניתן מענה לאוכלוסייה שהוגדרה, אך עדיין קיימים קשיים ביישום בשטח ובהיקפו.

6.3.2 מידע מנהלי

לתכנית יש מערכת ממוחשבת העוקבת אחרי המשתתפים, הנוכחות, תחומי הלימוד והיבטים נוספים של הפעילות. על-פי השאלון, נאסף מידע על מצבם של משתתפי התכנית עם הצטרפותם לתכנית. מתוך

מידע זה נעשה מיפוי הצרכים. לא נאסף מידע נוסף במהלך התכנית או בסופה. לפיכך, אין מעקב אחר התקדמות המשתתפים.

בנוסף, לחברה למתנ"סים - מפעילת התכנית - יש מערכת ממוחשבת ובה מידע פרטני על התלמידים המשתתפים ומעקב אחר נוכחות התלמידים, תחומי הלימוד ועוד. דוחות שוטפים ותקופתיים מוגשים לצוות התפעולי, הכולל נציג של המשרד לקליטת העלייה ונציג של משרד החינוך, על-פי דרישת המכרז ולפי בקשתם. המערכת עדיין אינה כוללת מעקב מסודר אחר ציונים והתקדמות, אך כבר נערך מעקב אחר מעבר בין הקבוצות או מעבר בין מספרי היחידות במבחני הבגרות. כעת, מפתחים בסיס למעקב אחר ציונים בבית הספר בתחילת השנה, לעומת סוף השנה. עדיין אין מידע על תוצאות, אבל יש מידע על תוצאות ביניים. דוחות מן המערכת הממוחשבת של חברת המתנ"סים לא הגיעו לידינו.

6.4 פרויקט לאומי ENP (Ethiopian National Project) - מידע כללי

מקורות מידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתארת התכנית	מידע מנהלי
	1. התכנית לסיוע לימודי SPACE, כולל עתידים 2. מרכזי איתור וטיפול לנערים במצבי סיכון	✓		✓

מטרת הפרויקט הלאומי היא ליצור שיתוף פעולה בין יהודים ברחבי העולם לבין הקהילה האתיופית הישראלית וממשלת ישראל, על-מנת להקל על הצלחת הקליטה והאינטגרציה של עולי אתיופיה בחברה הישראלית.

במסגרת זו שותפים ארגונים חברתיים של יהודים יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית, גוינט ישראל וקרן היסוד.

במסגרת הפרויקט נעשית הערכה מתמדת של הצרכים וסדר העדיפויות המשתנה כדי לבנות תכניות חדשות ולשפר את הקיימות. כל זאת, תוך ראייה כוללת של התמונה הרחבה, המכתיבה מטרות ויעדים שאותם שואפים להשיג.

מטרת-העל היא ליצור הזדמנויות שוות בעבור יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית, בעיקר עקב הפערים בהשכלה, באמצעות הגשת סיוע לצעירים ברכישת השכלה והישגים במערכת החינוך. האתגר הגדול שעמו מתמודד הפרויקט הוא לקטוע עוד באיבו את תהליך ההתנתקות של צעירים יוצאי אתיופיה, שתחילתו בכישלון בבית הספר ונשירה ממערכת החינוך. לפיכך, רוב המאמצים והמשאבים מופנים לנוער בני 13-18, שכן, חלק ניכר מהנשירה מתרחשת במעבר מבית הספר היסודי לבית הספר התיכון.

6.4.1 תכניות ה-ENP

מספר תכניות נוצרו כדי לקדם מטרה זו:

- ◆ **תכנית SPACE** - מטרתה לשפר את ההישגים בלימודים ולהביא להעצמה חברתית של צעירים יוצאי אתיופיה. תלמידים מקבלים עזרה ותגבור במסגרת בית הספר כדי שיעברו את מבחני הברגות וישיגו תעודות בגרות העומדות בדרישות הקבלה לאוניברסיטאות. הורי התלמידים אף הם מעורבים בתכנית התגבור.
- ◆ **תכנית עתידים** - הענקת העשרה מקיפה לתלמידים ממוצא אתיופי בעלי הישגים לימודיים גבוהים, שציוניהם נמצאים בשליש העליון. העצמת התלמידים נועדה לשלבם במקצועות האקדמיים המתגרים והתחרותיים ביותר במטרה ליצור מנהיגות מתוך בני העדה.
- ◆ **מלגות** - הענקת מלגות לימוד.
- ◆ **מרכזי איתור וטיפול** - איתור צעירים בסיכון שנשרו ממסגרת הלימודים הנורמטיבית וטיפול בהם במסגרת מרכזי נוער ופיתוח מנהיגות מקרב בני הקהילה. במרכז ניתן לקבל ייעוץ, מניעה וטיפול בבעיית סמים ואלכוהול. המרכז מפעיל קו "חס" המאויש בידי בני נוער. כמו כן, נערכת פעילות קבוצתית בנושאים אלימות, שיפור הדימוי העצמי, גיבוש הזהות האישית וחיזוק תחושת השייכות לחברה הישראלית ולמדינת ישראל. המרכז גם מספק מידע לגבי הצבא ומסייע בפתרון בעיות העוללות למנוע גיוס. המרכזים עובדים בשיתוף פעולה עם שירותים חברתיים אחרים ברשות המקומית.
- ◆ פעולות להעצמת מנהיגות ופעילים.
- ◆ פעילות בקנה מידה קטן יותר בנושא אלימות במשפחה.

מידע מנהלי

תכנית ה-ENP מורכבת וכוללת מספר רכיבים. לגבי התכנית הלימודית, יש מערכת מרכזית עם מידע על היקף המשתתפים לפי בית ספר ולפי יישוב ועל היקף שעות ההשתתפות בתכנית מכל המפעילים. מעבר לכך, ברמת המפעילים עצמם קיימות מערכות מידע ממוחשבות עם מידע פרטני על כל תלמיד, המתייחס לצרכים, לתשומות ולפעילויות. כמו כן, יש במערכת מידע על תוצאות.

לתכנית מתלווה מחקר המתייחס במיוחד לתכנית SPACE ולרכיבים נבחרים אחרים. כמו כן, מתקיים מחקר נפרד על תכנית עתידים. הדוח הראשון המוצג להלן עוסק בתכנית לסיוע לימודי, אך חלק ממצאי המחקר נוגעים גם למשתתפי תכנית עתידים. הדוח השני שיוצג עוסק בתכנית עתידים והדוח השלישי סוקר את מרכזי האיתור והליווי.

6.4.2 SPACE התכנית לסיוע לימודי

מטרות התכנית לסיוע לימודי הן שתיים:

- ◆ מתן תגבור לימודי ופיתוח מיומנויות למידה
- ◆ פיתוח אישי-חברתי

מידע מתוך דוח המחקר

שם הדוח: הערכת תכנית SPACE למתן תגבור לימודי

מחברי הדוח: כהן-נבות מרים, ברוך רות, לוי דגנית וקונסטנטינוב וצ'סלב, מרכז אנגלברג לילדים ולנוער, מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2007

מטרת ההערכה: לבדוק כיצד האחראיים על התכנית בבתי הספר מעריכים אותה כמכלול וככלי להשגת היעדים שהוגדרו.

אוכלוסיית היעד: תלמידי כיתות ז'-י"ב יוצאי אתיופיה במסגרות של ברנקו-וייס, מתנ"סים, אורט ומקסם (מרכזים שכונתיים לילדים ולמשפחות אתיופיים). התכנית יושמה בכ-80 בתי ספר, בהם לומדים כ-40% מהתלמידים יוצאי אתיופיה בחינוך העל-יסודי.

מתודולוגיה

- ◆ שאלונים לאחראי התכנית - מנחה נוער (בברנקו-וייס) או רכז המסגרת (באורט, במתנ"סים ובמקסם)
- ◆ ראיונות פתוחים עם
  - מפעילי התכנית ברמה הארצית והאזורית
  - האחראים על התכנית במסגרת

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

- ◆ התגבור ניתן בקבוצות קטנות
- ◆ היקף התגבור: ארבע שעות שבועיות
- ◆ המקצועות העיקריים: מתמטיקה ואנגלית
- ◆ מערך של תמיכה אישית: ליווי אישי, פעילות להעצמה אישית, פעילויות חברתיות, העשרה ופעולות ליצירת חיבור בין ההורים לבין בית הספר

ממצאים נבחרים

בלוח 35 מוצגים מדדי יישום בהפעלת תכנית הסיוע הלימודי ובלוח 36 מוצגים מדדי הצלחה הנלווים לתוצרים העיקריים שהם שיפור בהישגי הבגרות ושיעור הזכאות לבגרות. נתונים אלו יובאו בתרשימים 1-3.

לוח 35: מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
תגבור לימודי בקבוצות קטנות	חמישה תלמידים בממוצע בכל קבוצה.
תוכני התגבור	להערכת 86% מהאחראים, התכנים הולמים את צורכי התלמידים.
פעילויות לקידום אישי וחברתי	דווח על קשיים בביצוע פעולות התורמות לצמיחה אישית וחברתית (בשל חוסר עניין של התלמידים והיעדר מיומנויות מקצועיות רלוונטיות אצל חלק מהאחראיים על הפעילויות).
מסגרת קבועה של שעות שבועיות לכל תלמיד	ממוצע של 4.1 שעות שבועיות לכל תלמיד.
היקף שעות התגבור לכל תלמיד	להערכת 55% מהאחראים, היקף השעות מספיק.
נוכחות סבירה של התלמידים	76% נוכחות בממוצע.
מספר מורים מספיק בכל מסגרת	10 מורים למסגרת בממוצע.
הכשרת מורים לתכנית	87% מהמורים עברו הכשרה. 93% מהאחראים מעריכים שיש צורך בהכשרה נוספת: דרכי ההוראה, הכרת מאפייני התרבות האתיופית, התמודדות עם בעיות משמעת והתנהגות, התמודדות עם צרכים רגשיים ופיתוח מוטיבציה אצל התלמידים.
הכשרת האחראים על המסגרת	95% קיבלו הכשרה מטעם הגורם המפעיל. ב- 68% מהמסגרות מעוניינים האחראים בהכשרה נוספת.
שיתוף פעולה עם צוות בית הספר	דווח על קשיים בשיתוף הפעולה.
הזנה	56% מהאחראים מעריכים שההזנה הולמת את צורכי התלמידים (הובע צורך בארוחות חמות, גיוון ושיפור האוכל).

לוח 36: SPACE - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות (לפי הערכת האחראי)

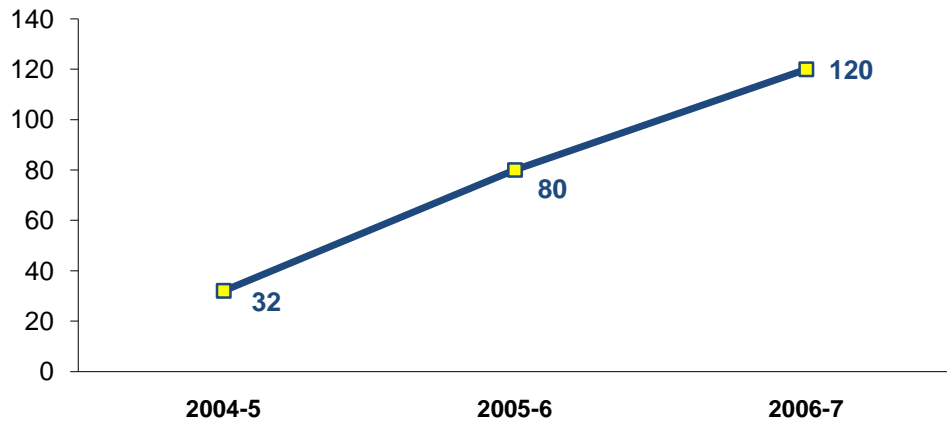
המדד	סטטוס
הגברת הרצון להשתלב בלימודים באוניברסיטה	הרצון ללמוד באוניברסיטה גדל ב-39%.
חיזוק הביטחון העצמי	התכנית השפיעה על 64% מהמשתתפים.
חיזוק תחושת ההשתייכות לקבוצה ייחודית	התכנית השפיעה על 57% מהמשתתפים.
חיזוק הקשר בין המשפחות לצוות בית הספר	התכנית השפיעה על 23% מהמשתתפים.
חיזוק ההשתלבות החברתית בתוך בית הספר	התכנית השפיעה על 18% מהמשתתפים.

תרשימים 1-3 מציג את התרחבות התכנית במהלך השנים מבחינת מספר הערים שבהן היא פועלת, מספר בתי הספר שהיא מקיפה ומספר התלמידים. הנתונים לגבי מספר התלמידים כוללים 600 תלמידים בתכנית עתידים המיועדת לתלמידים בעלי הישגים גבוהים ו-300 תלמידים בבתי ספר ללימודי תעודה.⁹

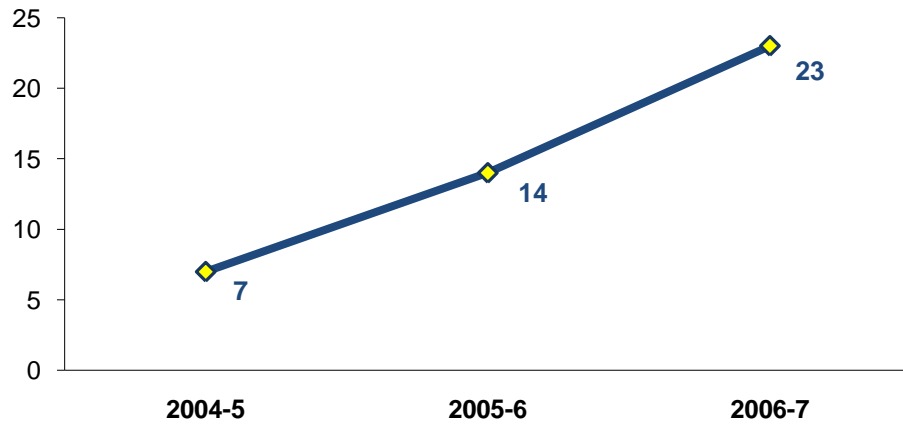
⁹ המידע בתרשימים 1-3 ובלוח 6 מתוך:

Cohen-Navot, M.; Baruj-Kovarsky, R.; Levi, D.; Konstantinov, V. 2007. **The Ethiopian National Project: An Evaluation Study of the SPACE Program - Scholastic Assistance, Youth Centers 2005-2007.** Myers-JDC-Brookdale Institute, Jerusalem.

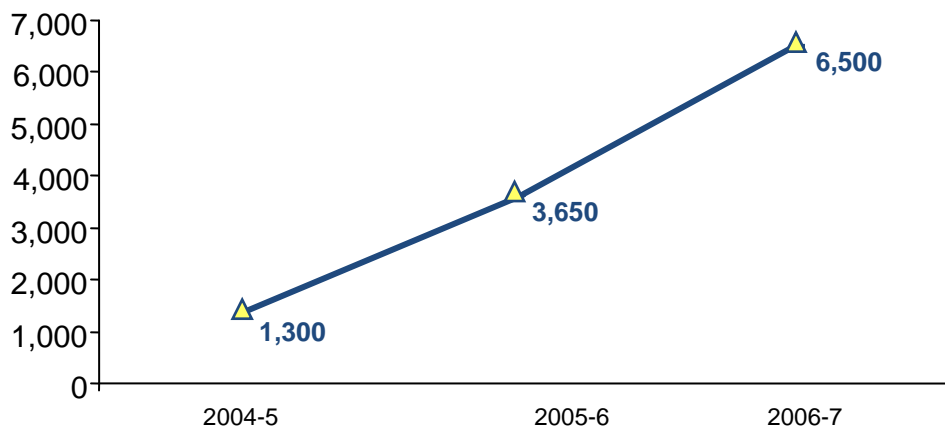
תרשים א' : התרחבות התכנית SPACE - מספר בתי ספר

תרשים ב' : התרחבות התכנית SPACE - מספר ערים

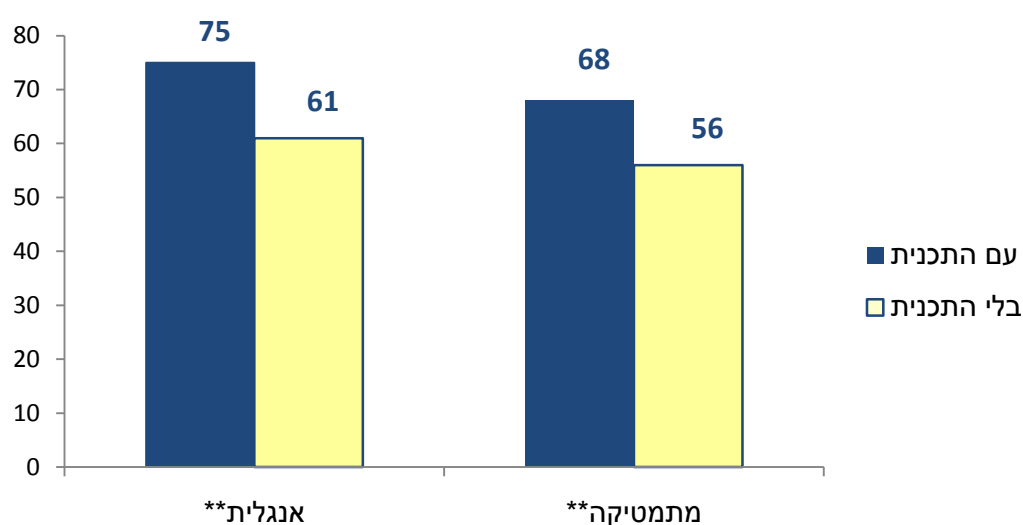

תרשים ג' : התרחבות התכנית SPACE - מספר תלמידים

תרשים 2 מציג את ציוני הבגרות באנגלית ובמתמטיקה¹⁰ של תלמידים ממוצא אתיופי בבתי ספר המשתתפים בתכנית SPACE לעומת הישגים של תלמידים ממוצא אתיופי הלומדים בבתי ספר שאינם משתתפים בתכנית. תרשים 3 מציג נתונים לגבי זכאות לתעודת בגרות בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה בבתי ספר עם ובלי הסיוע הלימודי. ניתן לראות כי יש הפרש של 10 נקודות אחוז בשיעורי הזכאות לבגרות רגילה ולבגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה בין בתי הספר המפעילים תכנית לסיוע לימודי ובין בתי ספר שאינם מפעילים תכנית כזו.

תרשים 2: ממוצע תלמידים ישראלים ממוצא אתיופי שעברו את מבחני הבגרות במתמטיקה ובאנגלית[^] - בבתי ספר עם/בלי תכנית הסיוע בלימודים (באחוזים)

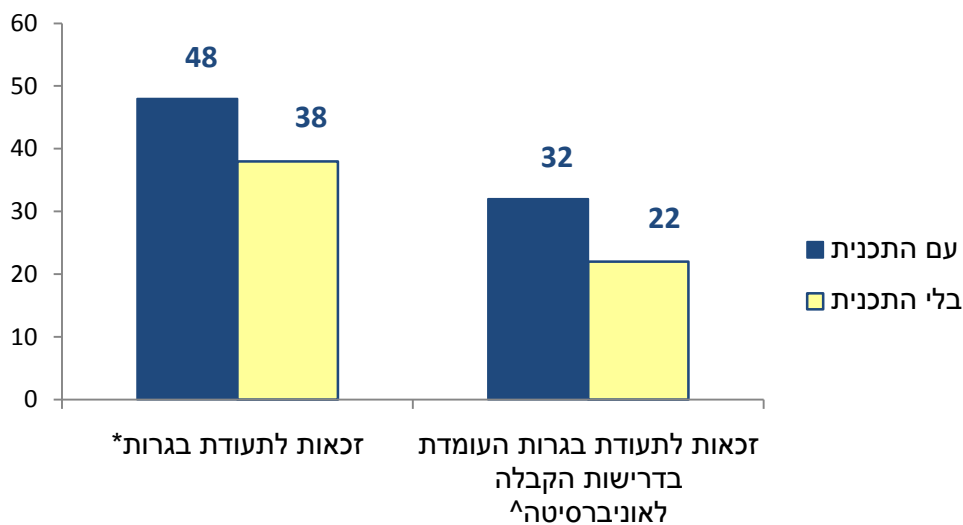

[^] ציון עובר הנדרש בתעודת הבגרות (שלוש יחידות לימוד)
** p<0.01

¹⁰ הסיוע הלימודי מתמקד בעיקר במקצועות המפתח אנגלית ומתמטיקה.

תרשים 3: ממוצע התלמידים הישראלים ממוצא אתיופי הזכאים לבגרות בסיסית ולבגרות העומדת בדרישות הקבלה לאוניברסיטאות - בבתי ספר עם/בלי תכנית הסיוע בלימודים (באחוזים)

$p < 0.05$ *

^ תעודה עם לפחות 21 יחידות לימוד ו-4 יחידות לימוד באנגלית

לוח 37 מציג את שיעור ההפרש בשעורי ההצלחה במקצועות מתמטיקה ואנגלית והזכאות לתעודת בגרות בין תלמידים בבתי ספר עם ובלי תכנית הסיוע בלימודים.

לוח 37: ממוצע שיעורי ההצלחה במבחני הבגרות בבתי ספר עם תכנית הסיוע בלימודים ובבתי ספר דומים ללא התכנית, ההפרש בין שיעורי ההצלחה והגידול בשיעורי ההצלחה (באחוזים)

שיעור ההפרש – יחסית לבתי ספר דומים	הפרש	בתי ספר דומים בלי תכנית לסיוע בלימודים	בתי ספר עם תכנית לסיוע בלימודים
21	11.7** (5.2)	55.8	67.5
23	14.2** (4.9)	61.0	75.2
27	10.3 (5.4)	37.9	48.2
39	8.9 (5.6)	23.1	32.0

$P < 0.01$ ** $P < 0.05$ *

סיכום המידע הקיים לגבי תכנית SPACE

- ◆ המחקר על תכנית זו ממשיך, אך כבר עתה יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ועל שביעות הרצון של המשתתפים ושל מנהלי בתי הספר.
- ◆ לפי הערכת האחראים, נראה כי התכנית תורמת בשני התחומים - קידום לימודי של התלמידים ובחיזוק הביטחון העצמי. אחראים מעטים סבורים שהתכנית תורמת לתחומים חיזוק ההשתלבות החברתית של התלמידים וחיזוק הקשר בין המשפחות לבית הספר.
- ◆ הרכיב המרכזי של תכנית ההערכה מתייחס למעקב אחר השיפור בציוני הבגרות. מערך זה כולל השוואה מאוד מדויקת ליוצאי אתיופיה הלא-משתתפים ולכלל האוכלוסייה היהודית.
- ◆ עמדות המנהלים כלפי התכנית היו מאוד חיוביות ודיווחו על תרומה משמעותית במספר מישורים מרכזיים.
- ◆ הניתוח של ממצאי הבגרות הוא ראשוני. מספר מצומצם של תלמידים שהשתתפו בתכנית הגיעו לכיתה י"ב. נערכה בחינה של הישגיהם לעומת קבוצות השוואה של בתי ספר עם אוכלוסייה דומה של יוצאי אתיופיה והישגים דומים בעבר. בדיקה זו העידה על השפעה משמעותית ביותר אף שהבוגרים נחשפו לתכניות רק מאמצע כיתה י"א, ולכן, הדבר אינו משקף את מלוא הפוטנציאל של השפעת התכנית.
- ◆ נבנתה מסגרת מושגית להערכת התוצאות השונות של התכנית.

6.4.3 תכנית עתידים

תכנית עתידים עוסקת במתן סיוע לימודי, בדומה לתכנית SPACE. אולם, היא מתמקדת בהענקת העשרה מקיפה לתלמידים ממוצא אתיופי בעלי הישגים לימודיים גבוהים.

מטרת התכנית: להעצים תלמידים שציוניהם נמצאים בשליש העליון (מצטיינים) במטרה לשלבם במקצועות האקדמיים המאתגרים והתחרותיים ביותר במטרה ליצור מנהיגות מתוך בני העדה.

התכנית מקנה כלים לתלמידים שיאפשרו להם להשיג בעתיד יעדים, כגון: השתלבות בהשכלה גבוהה, השתלבות בהשכלה גבוהה בתחום מבוקש, השתלבות בעתודה, שיבוץ במקצוע מבוקש ושיבוץ בתפקיד מבוקש בצבא.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

התכנית כוללת שלושה רכיבים:

1. תגבור לימודי של חמש שעות שבועיות בממוצע, בקבוצות של עשרה תלמידים בממוצע. יתרונה של הוראה מסוג זה הוא בלמידה המשותפת. התגבור מתמקד במתמטיקה, אנגלית ומדעים.
2. תכנית "הנגישות" בנגב שבה התלמידים לומדים שני קורסים אוניברסיטאיים, אחד מהם מהמדעים המדויקים.
3. פעילות העצמה הכוללת: פעילות חברתית-חוויתית, סדנאות לפיתוח כישורי למידה, מפגשים קבוצתיים להעצמה אישית וגיבוש זהות, ביקורים בצבא וביקורים בתעשייה או במפעלי היי-טק.

מידע מתוך דוח המחקר

המידע על תכנית זו מבוסס על ממצאיו של מחקר הערכה המלווה את התכנית משנת 2005 ואשר ממשיך ללוות את הפרויקט. בינתיים, פורסם דוח ראשוני, אך הוא אינו מתייחס בנפרד לאוכלוסייה האתיופית. המשך המחקר כולל את ניתוח ציוני הבגרות וייתייחס בנפרד לאוכלוסייה האתיופית.

שם הדוח: תכנית קדם - עתידים: ממצאי ביניים ממחקר הערכה

מחברות הדוח: מרים כהן-נבות, טליה חסין, שרון עמיאל. מרכז אנגלברג לילדים ולנוער – מאירס-גיוינט-מכון ברוקדייל

מטרות ההערכה

- ◆ לתמוך בעיצוב התכנית והמשך פיתוחה
- ◆ לבחון את המידה שבה התכנית משיגה את יעדיה
- ◆ לתמוך בקבלת החלטות על הפצת התכנית
- ◆ ליצור תשתית לאיסוף מידע שוטף ושיטתי

אוכלוסיית היעד של התכנית והמחקר: תלמידים בחטיבת הביניים והתיכון הלומדים לקראת 4-5 יחידות בגרות באנגלית ובמתמטיקה, וכן, במקצוע מדעי מוגבר. מביניהם, 7% הם יוצאי אתיופיה, ולגביהם אין מידע נפרד בדוחות המחקר בשלב זה.

מתודולוגיה

- ◆ ראיונות פתוחים בבתי הספר
- ◆ שאלון לאחראים על התכנית בבתי הספר
- ◆ שאלון לתלמיד

ממצאים נבחרים

לוח 38 מציג מספר מדדי יישום של התכנית ותוצאות ביניים כגון שביעות רצון המשתתפים מרכיבים שונים בתכנית. בלוח 39 מוצגות הערכות לגבי מדדי התוצאה.

לוח 38: תכנית עתידיים - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
מספר מספק של שעות תגבור שבועיות	חמש שעות שבועיות בממוצע לכל תלמיד בתכנית.
השתתפות התלמידים בשלושת רכיבי התכנית	17% - רכיב אחד, 49% - שני רכיבים, 34% - שלושת הרכיבים.
הגעת התלמידים ללימודים באוניברסיטה	80% הגיעו לכל המפגשים בקורסים.
רמת הלימודים הולמת את היכולות בתכנית "הנגישות"	מרבית התלמידים והרכזים סבורים כי רמת הקורסים המדעיים גבוהה מדי.
שביעות רצון התלמידים מתכנית "הנגישות"	שביעות רצון "די גבוהה".
שביעות רצון כללית של התלמידים מהתגבור	שביעות רצון רבה.
שביעות רצון מפעילות ההעצמה	שביעות רצון רבה של רוב התלמידים בעיקר מהפעילויות החווייתיות ומהביקורים בצבא.
שביעות רצון של התלמידים מהתכנית על כל רכיביה	80% ימליצו לחברים להצטרף ומעוניינים להמשיך שנה נוספת.

לוח 39: תכנית עתידיים - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שיפור הישגים במקצועות שבהם קיבלו תגבור	מרבית התלמידים והרכזים מעריכים כי התכנית תרמה.
שיפור הישגים במקצועות אחרים מלבד אלו שבהם קיבלו תגבור	מרבית התלמידים והרכזים מעריכים כי התכנית לא תרמה.
תרומת התכנית לתלמיד	
חיזוק התחום הלימודי, חיזוק הרצון ללמוד באוניברסיטה, חיזוק הביטחון העצמי	מרבית התלמידים והרכזים מעריכים כי התכנית תרמה לשלושת הנושאים המפורטים.
הגברת המחויבויות לקהילה, קשר עם בני נוער מרקע שונה	כרבע מהתלמידים והרכזים מעריכים כי התכנית תרמה לשני הנושאים.
תרומת התכנית לבית הספר	
העלאת יוקרת בית הספר בקהילה	73% מהרכזים חושבים שהתכנית תרמה במידה רבה או רבה מאוד.
חיזוק יכולות הצוות החינוכי של בית הספר	28% מהרכזים חושבים שהתכנית תרמה במידה רבה או רבה מאוד.

סיכום

- ◆ יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ולגבי שביעות רצון.
- ◆ על-פי הערכת התלמידים והרכזים, התכנית השיגה את רוב מטרותיה.

- ◆ הממצאים מצביעים על שביעות רצון רבה של המשתתפים ועל תחושה של תרומה במספר ממדים מרכזיים: שיפור הישגים, רצון תלמידים ללמוד באוניברסיטה וביטחון עצמי. כמו כן, רבע מהמשתתפים חשו שהתכנית חיזקה את המחויבות שלהם לקהילה.
- ◆ עד לשנת 2007 לא הוצגו ממצאים נפרדים לגבי האוכלוסייה האתיופית.

6.4.4 מרכזי איתור וטיפול

תיאור תכנית הפעולה/השיטה: מרכזי איתור וטיפול משמשים כמסגרת נורמטיבית לשהייה לאחר שעות הלימודים. המרכזים מופעלים על-ידי ארגונים שונים (עמותת פידל, הקרן לפיתוח חדרה, עמותת עלמי"א והמתנ"ס העירוני). המרכזים פועלים בשעות אחר הצהריים והלילה. שני מרכזים פועלים שלושה ימים בשבוע וחמישה מרכזים פועלים 5-6 ימים בשבוע. הפעילות במרכזים כוללת חוגי העשרה, פעילות חופשית, סדנאות לפיתוח אישי וחברתי, הכשרת מנהיגות, מפגש חברתי, שיחות עם המדריכים ואירועים כמו טיולים ומסיבות. למרכזים יש קשר עם שירותי הקהילה.

מטרות התכנית

- ◆ מתן מסגרת לפעילות בשעות הפנאי על-מנת לצמצם שעות "סיכון"
- ◆ מניעת התנהגויות סיכון
- ◆ פעילות ערכית-חינוכית
- ◆ קידום התפתחות אישית-חברתית
- ◆ מתן תמיכה וטיפול, כולל הפניה לשירותי הקהילה
- ◆ איתור בני נוער במצבי סיכון

מידע מתוך דוח מחקר

שם הדוח: הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: מחקר הערכה על סיוע לימודי במסגרת תכנית SPACE ומרכזי הנוער 2005-2007

מחברי הדוח: מרים כהן-נבות, רות ברוך, דגנית לוי, וצ'יסלב קונסטנטינוב, מרכז אנגלברג לילדים ולנוער, מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, 2007

מטרות ההערכה

- ◆ לבצע מעקב אחר ביצוע התכנית
- ◆ לבחון את תוצאות התכנית ולדווח לגורמים הממנים והשותפים לפרויקט
- ◆ לספק בסיס לקבלת החלטות על הפצת התכנית

אוכלוסיית היעד: בני נוער במצבי סיכון, כמעט כולם יוצאי אתיופיה

מתודולוגיה

- ◆ מילוי שאלונים בידי 348 בני נוער שהגיעו למרכזים במהלך שבוע מסוים
- ◆ ריאיון עומק עם בני נוער ועם שבעת רכזי המרכזים בשבעה מרכזים

ממצאים נבחרים

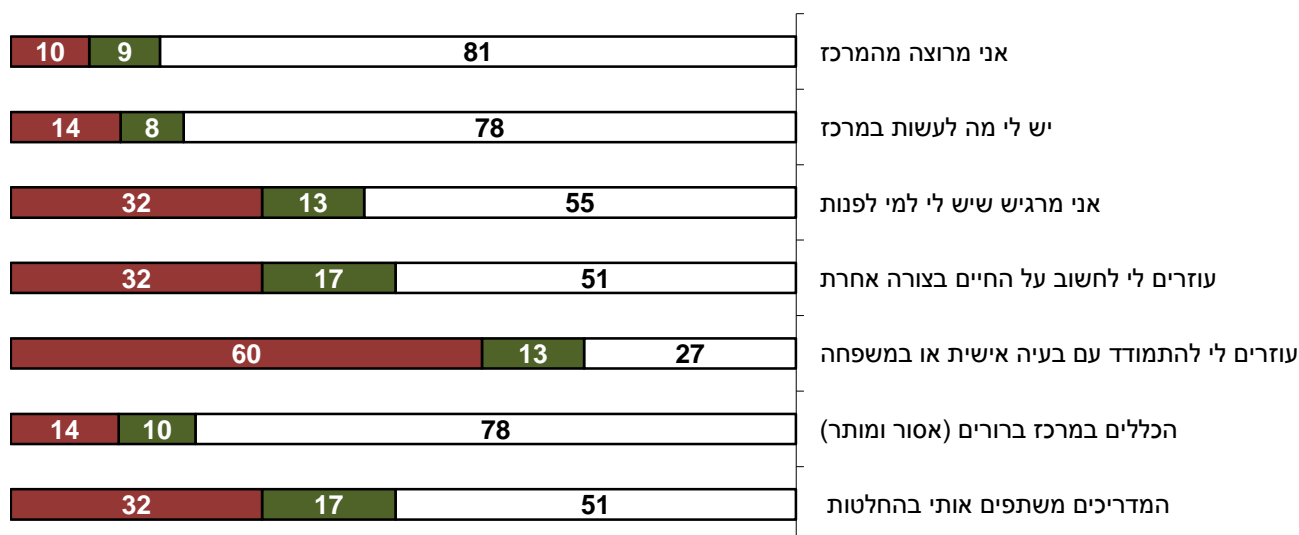
לוח 40 מציג מספר מדדי יישום בהפעלת התכנית.

לוח 40: מרכזי איתור וטיפול - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
הגעת בני נוער למרכזים מספר פעמים בשבוע, למספר שעות משמעותי	נמצא מספר משמעותי של ביקורים במוצע בשבוע - 3.63 – ושל שעות ליום - 3.28.
קשר עם שירותי הקהילה, כמו: השירות לביקור סדיר, שירותי רווחה, בית ספר, שירות מבחן לנוער, משטרה	בדרך כלל לפי הצורך ולעתים במסגרת של פגישות קבועות.
התאמת המבנה לפעילות המרכז	לפי דיווח הרכזים, המבנים אינם מתאימים לצורכי המרכז וישנם ליקויים בבטיחות ובתחזוקת המבנים.
כוח אדם מקצועי במרכזים	על-פי הערכת הרכזים יש להביא כוח אדם מקצועי יותר במיוחד בתחום הטיפול.

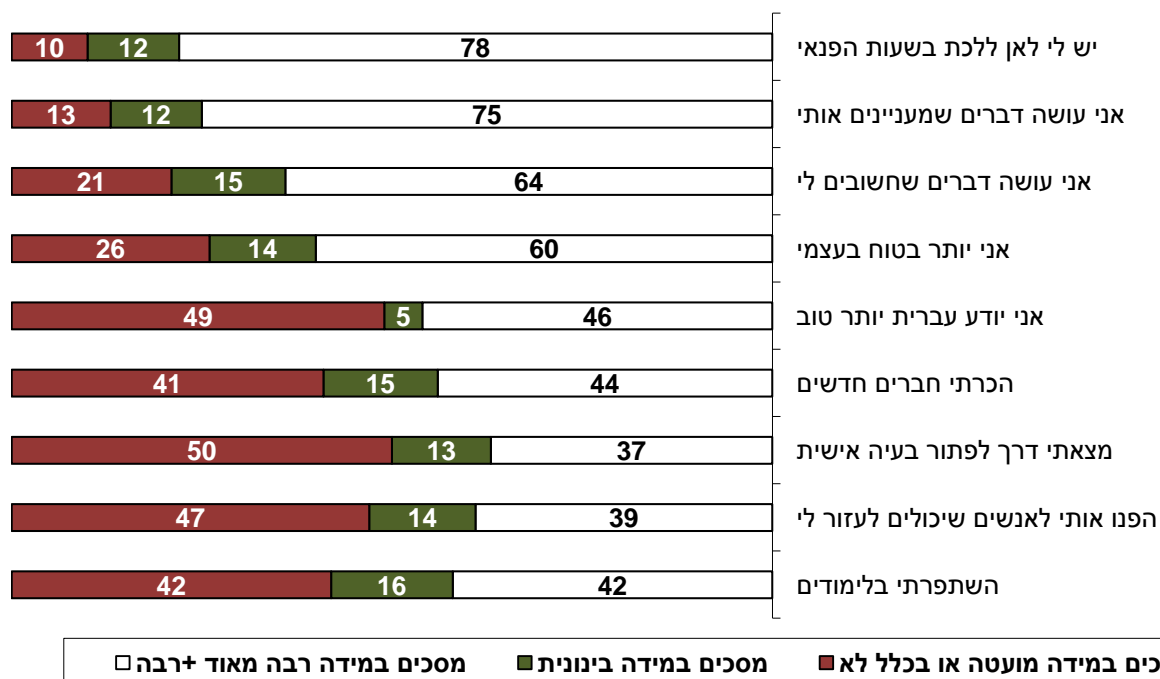
תרשים 4 מציג את שביעות הרצון של בני הנוער מהמרכזים ותרשים 5 מציג את ההערכה של בני הנוער את תרומת המרכז בנושאים שונים. מתרשים 4 עולה כי מרבית בני הנוער מרוצים מהמרכז (81%) וחשים שיש להם מה לעשות בו (78%). אולם, רק 27% חשים שהשהות במרכזים עוזרת להם להתמודד עם בעיה אישית או משפחתית. בתרשים 5 ניתן לראות כי בני הנוער מעריכים כי תרומת המרכזים הרבה ביותר היא בשני התחומים - תעסוקה בשעות הפנאי ועשיית דברים מעניינים (78% ו-75%, בהתאמה), ואילו התרומה המועטה ביותר היא בתחום פתרון בעיות אישיות (37%).

תרשים 4: שביעות רצון בני הנוער מהמרכזים בתחומים שונים (באחוזים)

■ מסכים במידה מועטה או בכלל לא ■ מסכים במידה בינונית ■ מסכים במידה רבה מאוד או רבה

תרשים 5: הערכת בני הנוער את תרומת המרכזים בנושאים שונים (באחוזים)

סיכום

מהממצאים החלקיים נראה כי בני הנוער בדרך כלל שבעי רצון מהפעילות במרכזים ומעריכים כי הוא תורם להם ברמות שונות.

7. תכניות ללימודים אקדמיים

בפרק זה אנו דנים בשלוש תכניות מתחום ההשכלה הגבוהה. הלוח מסכם את מקורות המידע הקיימים לגבי כל תכנית. ניתן לראות שלגבי כל התכניות מולא שאלון ושקיים מידע מנהלי חלקי לגבי שלוש התכניות. אולם, לא נערכו כלל מחקרי הערכה בתחום זה. בתחילת הפרק מובאים מספר לוחות ובהם נתונים כלליים לגבי הסטודנטים הלומדים במסגרת מנהל הסטודנטים. בהמשך הפרק ננתח כל תכנית בנפרד על-פי המידע הקיים.

תכניות בנושא לימודים אקדמיים אשר באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
√		√		√	1. קדמא ב'
√	מתוך אתר המינהל	√		√	2. מכינה קדם אקדמית+ קדם הנדסאים
√	מתוך אתר המינהל	√		√	3. אקדמיה

קיימים נתונים סטטיסטיים לגבי סטודנטים ממוצא אתיופי אשר השתלבו בלימודים אקדמיים במסגרת מינהל הסטודנטים ומופיעים בדוחות השנתיים, הלוחות הבאים עובדו מתוך הדוחות הללו. הנתונים נלקחו מהחברות הבאות של המינהל לסטודנטים עולים:

- ◆ סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2005-6 תשס"ו
- ◆ סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2004-5 תשס"ה
- ◆ סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2003-4 תשס"ד
- ◆ סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2002-3 תשס"ג
- ◆ סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2001-2 תשס"ב

לוח 41: סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד לפי מין (באחוזים)

שנת הלימוד במסגרת האקדמית					
2005-6	2004-5	2003-4	2002-3	2001-2	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ
47.8	49.2	49.6	51.5	47.5	גברים
52.2	50.8	50.4	48.5	52.5	נשים

לוח 42: סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד, לפי מצב משפחתי (באחוזים)

שנת הלימוד במסגרת האקדמית					
2005-6	2004-5	2003-4	2002-3	2001-2	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ
95.3	95.6	96.2	95.9	93.2	רווק
4.4	4.1	3.4	3.7	6.1	נשוי
0.3	0.3	0.4	0.4	0.7	אלמן / גרוש

לוח 43: סטודנטים יוצאי אתיופיה במינהל הסטודנטים במהלך חמש שנות לימוד, לפי ותק (באחוזים)

שנת הלימוד במסגרת האקדמית					
2005-6	2004-5	2003-4	2002-3	2001-2	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ
74.8	62.5	63.0	59.1	66.1	ותיקים *
25.2	37.5	37.0	40.9	33.9	חדשים **

* סטודנטים הממשיכים את לימודיהם במסגרת המינהל משנים קודמות
 ** סטודנטים חדשים שהתקבלו לטיפול המינהל בשנת הלימודים הרשומה מעלה

לוח 44: סטודנטים יוצאי אתיופיה במהלך חמש שנות לימוד, לפי השלב בלימודים, כולל מכינות

שנת הלימוד במסגרת האקדמית					
2005-6	2004-5	2003-4	2002-3	2001-2	
1,743	1,886	1,706	1,572	1,346	סה"כ
335	432	303	290	172	תכניות הכנה
484	586	578	517	486	שנה א'
407	426	430	386	353	שנה ב'
337	272	259	225	216	שנה ג'
127	117	* 136	* 154	* 119	שנה ד +
53	53	---	---	---	תואר שני

* שנה ד' ותואר שני

לוח 45: התפלגות לפי מוסדות על-פי מסלולי לימוד, של סטודנטים יוצאי אתיופיה, במהלך חמש שנים (באחוזים)

שנת הלימוד במסגרת האקדמית					
2005-6	2004-5	2003-4	2002-3	2001-2	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ
26.0	27.0	29.2	28.8	30.0	אוניברסיטאות
15.0	13.3	11.1	11.9	9.2	מוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות
2.9	2.7	2.2	2.7	3.8	בתי ספר לסיעוד
0.3	0.2	0.4	0.6	0.5	מוסדות לאמנות ומוסיקה
6.0	6.5	7.4	9.1	9.8	מכללות לחינוך (מסלול אקדמי ומסלול הוראה)
6.0	6.7	9.7	12.6	16.5	מכללות טכנולוגיות
					מכללות אזוריות ושלוחות אוניברסיטאיות,
43.8	43.6	40.0	34.3	30.2	כולל מסלולים טכנולוגיים

7.1 קדמא ב'

מקורות המידע

מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון
√		√		√

7.1.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

קדמ"א ב' הנה מכינה קדם-אקדמית המיועדת לעולים מאתיופיה, ואליה מתקבלים הטובים ביותר מבין מסיימי קדמא א'¹¹ ובעלי הפוטנציאל להשתלבות בלימודים להשכלה גבוהה. הלימודים נמשכים חמישה סמסטרים.

¹¹ קדמא א' היא תכנית לימודים להשלמת עשר שנות לימוד.

בסמסטר הראשון מביאים את כל התלמידים לאותה רמה שתהווה נקודת פתיחה אחידה. סמסטר זה משמש גם למיון: מי שנמצא מתאים ימשיך וילמד ארבעה סמסטרים נוספים של לימודים לקראת תעודת בגרות לפי תכנית משרד החינוך. סטודנטים שאינם מסיימים את התכנית פונים למסלול הכשרה מקצועית.

◆ מטרות התכנית:

- השלמת השכלה תיכונית ותעודת בגרות שתאפשר כניסה ללימודים גבוהים
- סיוע בקליטה והשתלבות בחברה הישראלית - התכנית מאפשרת לסטודנט הנמצא תקופה קצרה בארץ להתקדם במהירות יחסית, וכך, מסייעת לתהליך קליטתו.
- ◆ התכנית מבוצעת בשלוש מכללות אקדמיות. המשתתפים מקבלים מגורים במרכזי הקליטה.
- ◆ התכנית פועלת מזה חמש שנים, החל משנת 2002. כל שנה מתחילים כ-200 משתתפים ובסך הכול מתחילת התכנית נהנו ממנה כאלף משתתפים.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה הם:
  - מינהל הסטודנטים
  - המשרד לקליטת העלייה
  - הסוכנות היהודית
  - האגודה לקידום החינוך
- ◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

תקציב המשרד לקליטת העלייה	תקציב כולל	
2,000,000	3,200,000	שכר לימוד
2,160,000	2,160,000	מלגות קיום
70,000	1,550,000	מעטפת
0	750,000	מגורים
4,230,000	7,660,000	סה"כ

- ◆ המדדים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה - בכל שנה נבדק מספר המסיימים עם תעודת בגרות מתוך מספר המשתתפים בתכנית.

נתונים לגבי מספר הממשיכים להשכלה גבוהה אינו קיים מפני שרובם ממשיכים לצבא לפני הלימודים, ובשלב זה, כבר אין מעקב אחר משתתפי התכנית.

7.1.2 מידע מנהלי

קיימת מערכת מידע במינהל, הכוללת את פרטי הרקע של הסטודנט ואת ציוניו במבחן המיון. כמו כן, נערך מעקב אחר תוצאות מבחנים וציונים שהמכללות מדווחות מדי תקופה למינהל. רוב המידע אינו ממוחשב. בלוח 46 מוצגים נתונים על משתתפי התכנית משנת 2003. לגבי חלק גדול מהמשתתפים עדיין אין נתוני בגרות. בלוח 47 ניתן לראות את הישגי המשתתפים במקצועות השונים.

לוח 46 : נתונים לגבי משתתפי התכנית קדמ"א ב' משנת 2003 ועד 2007

שם המכינה	מחזור	תאריכי המכינה	מספר המתחילים סמסטר א' - סמסטר	מספר הממשיכים אחרי סמסטר ההכנה	מספר המסיימים ארבעה סמסטרים נוספים	מספר הזכאים לבגרות*
עמק יזרעאל	קדמ"א 1	פברואר 2004 - יוני 2006	40	18	15	13
	קדמ"א 2	יוני 2005 - יוני 2007	83	45	29	
גליל מערבי	קדמ"א 3	אפריל 2006 - 2008	28	19	טרם סיימו- כרגע 19	
	קדמ"א 1+2 (שתי קבוצות)	פברואר 2005 - 2007	60	51	21	
ספיר	אופק 1	2003 - יוני 2005	70	40	31	
	אופק 2	2004 - יוני 2006	40	39	37	17
	אופק 3	נובמבר 2005 - 2007	49	42	טרם סיימו- כרגע 34	
	אופק 4	2006 - 2008	49	36	טרם סיימו- כרגע 36	

הנתונים התקבלו מהאגודה לקידום החינוך, ירושלים

לוח 47 : הישגים בבחינות במחזוריים השונים במספר מקצועות

מקצוע	מחזור	מספר נבחנים	מספר עוברים	אחוז עוברים
אנגלית (3 יחידות)	5 מחזוריים	136	114	84
מתמטיקה (3 יחידות)	5 מחזוריים	136	113	83
אמהרית	כולם	172	172	100
ספרות	4 מחזוריים	100	77	77
תנ"ך	3 מחזוריים	71	39	55
אזרחות	2 מחזוריים	50	25	50
היסטוריה	2 מחזוריים	50	35	70

מקור הנתונים: המוסדות האקדמיים שבהם לומדים הסטודנטים (לא משרד החינוך)

על-פי הנתונים שהועברו לגבי משתתפי התכנית משנת 2003 ועד היום, נראה כי אחוז ניכר מהם פורשים מיד לאחר סמסטר ההכנה:

- ♦ במחזוריים קדמ"א 1, קדמ"א 2 בעמק יזרעאל ואופק 1 בספיר פרשו בשלב זה כ-50% מהמשתתפים;
- ♦ במחזוריים קדמ"א 3, אופק 4 וקדמ"א 1+2 בגליל המערבי - אחוזי הפורשים נמוכים יותר - 33%, 26% ו-15%, בהתאמה;
- ♦ במחזוריים אופק 3 ואופק 2 נמצא אחוז נמוך מאוד של פורשים - 10% ו-2.5%, בהתאמה.

במהלך ארבעת הסמסטרים הנוספים, פרשו אחוז משמעותי של משתתפים בשלושה מתוך חמשת המחזורים שסיימו.

שני מחזורים הסתיימו, ולגבי המשתתפים בהם התקבלו נתוני הבגרות:

- ◆ במחזור קדמי"א 1 בעמק יזרעאל - 13 משתתפים זכאים לבגרות, והם מהווים 32.5% ממספר המשתתפים בתחילת המחזור.
- ◆ במחזור אופק 2 - 17 משתתפים זכאים לבגרות, והם מהווים 42.5% ממספר המשתתפים בתחילת המחזור
- ◆ נתוני הבגרות מצביעים על הצורך בשיפור אחוז מסיימי התכנית עם זכאות לבגרות. כאמור, השגת תעודת בגרות ככרטיס כניסה ללימודים גבוהים הנה אחת משתי מטרות התכנית, והנתונים מראים כי היא מושגת באופן חלקי. גם להערכת ראש מינהל הסטודנטים, התכנית משיגה את יעדיה ברמה סבירה בלבד.

7.2 מכינה קדם-אקדמית ומכינת קדם-הנדסאים

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√	מתוך אתר המינהל	√

תכנית זו מיועדת לתלמידים המעוניינים להשתלב בלימודים אקדמיים. המכינה יכולה להימשך שנה עד שנתיים, ובמהלכה מתנהל מעקב אחר הסטודנטים ואחר התקדמותם בלימודים. במהלך הלימודים מקבלים הסטודנטים סיוע כספי (מימון שכר לימוד, הלוואות ומלגות קיום) וסיוע לימודי (תגבור וחונכות). בנוסף, ניתן ייעוץ והכוונה בבחירת מקצוע לימודים, עזרה אישית ונפשית על-פי הצורך ומגוון של פעולות חברה ותרבות.

הזכאים לסיוע מינהל הסטודנטים הם:

- ◆ צעירים ילידי אתיופיה שעלו לארץ לאחר 1.1.1980.
- ◆ צעירים ילידי הארץ, בני העדה אשר שני הוריהם עלו מאתיופיה לאחר 1.1.1980.

7.2.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי על התכנית

התכנית כוללת שלושה סוגי מכינות ותכנית הכנה קדם-אקדמית¹²:

1. **מכינת עולים** - מיועדת לתלמידים אשר סיימו לימודים בארץ מוצאם, אך ללא תעודה המאפשרת לימודים בארץ. מכינה זו כוללת: לימוד עברית, לימודי יסוד ללימודים אקדמיים והכנה לפסיכומטרי.
2. **מכינת השלמת בגריות** - מכינה זו כוללת הכנה לפסיכומטרי והשלמת בגריות.

¹² מתוך: האתר של המשרד לקליטת עלייה, המינהל לסטודנטים עולים – www.studentsolim.gov.il

3. **מכינה קדם-הנדסאים** - מיועדת לבעלי תעודת בגרות מלאה או חלקית. מכינה זו כוללת שישה מקצועות.

4. **תק"א (תכנית קדם-אקדמית)** - תכנית קצרה יותר המיועדת לתלמידים המתאימים ללימודים באוניברסיטה, אך זקוקים לחיזוק לקראת הלימודים הגבוהים.

◆ מטרת המכינות:

- לימוד עברית

- השלמת בגרויות

- הכנה לפסיכומטרי

- לימודי יסוד ללימודים אקדמיים

- סיוע בקליטה והתאקלמות ראשונית בארץ

◆ התכנית מבוצעת במוסדות אקדמיים ברחבי הארץ.

◆ התכנית פועלת שנים רבות באוניברסיטאות, במכללות אקדמיות ובמכללות להוראה.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראים לביצועה הם:

- המינהל לסטודנטים עולים

- האגודה לקידום החינוך

- המשרד לקליטת עלייה

- הסוכנות היהודית

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

- תקציב כולל: 18,000,000 ש"ח

- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 12,500,000 ש"ח

◆ נכון לאוגוסט 2007 משתתפים במכינות השונות כ-300 סטודנטים בתמיכת מינהל הסטודנטים (וכ-1,000 נוספים בתמיכת האגודה לקידום החינוך).

◆ המדדים שהוגדרו לתכנית להשגת מטרותיה:

- שיפור ציונים

- השלמת בגרות

- סיום המכינה בהצלחה

לפי ראש המינהל לסטודנטים עולים, התכנית משיגה את יעדיה במידה סבירה. הערכה זו מבוססת על מספר מסיימי התכנית אשר ממשיכים ללימודים גבוהים. ייחודה של התכנית בכך שהיא מאפשרת לעולים לעבור תהליך שבלעדיו לא היו יכולים להשתלב במערכת ההשכלה הגבוהה.

7.2.2 מידע מנהלי

במערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה נאסף מידע על כל עולה. המידע על הסטודנטים מוקלד למערכת זו. המידע כולל את הרקע ההשכלתי: לימודים בעבר, שנת הלימודים שבה נמצא הסטודנט ועוד.

בתחילת התכנית ובמהלכה נפגש כל סטודנט עם רכז טיפול. מצב הסטודנט מסוכם בתיקו האישי אשר נמצא בידי הרכזים. בסיום המכינה ייבדק האם הסטודנט סיים בהצלחה את הלימודים ויוכל להמשיך ללמוד. המידע ממוחשב בחלקו, ורובו קיים רק ברמת השדה.

בסוף כל שנה יוצא דוח המסכם את הפעילות במסגרת התכנית, ובנוסף, מתפרסמת חוברת הנתונים הסטטיסטיים הנקראת "סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים". את החוברות משנים קודמות ניתן למצוא באתר של המשרד לקליטת העלייה, המינהל לסטודנטים עולים.¹³ בחוברת מוצג מידע על מספר המשתתפים במכינות, נתונים דמוגרפיים על המשתתפים (מין, מצב משפחתי וותק בארץ) וחלוקה לפי מוסדות הלימוד השונים. אין נתונים לגבי התפלגות הגילים של הסטודנטים ואחוז הממשיכים. הנתונים על תלמידי המכינות בחוברת זו כלולים במידע על הסטודנטים בלימודים גבוהים, אולם, במינהל הסטודנטים אין מערכת מידע ותשתית מחשובית המאגדת את כל המידע הנאסף במסגרות הלימוד השונות ברמה של מעקב אישי וכמחולל דוחות.

7.3 אקדמיה

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√	מתוך אתר המינהל	√

יוצאי אתיופיה אשר משתלבים במערכת להשכלה גבוהה זוכים לסיוע במהלך הלימודים. הסיוע נמשך בממוצע שלוש שנים. הסיוע כולל: מימון שכר לימוד, מלגות קיום, שעורי עזר וחונכות, ייעוץ והכוונה בבחירת מקצוע לימודים, עזרה אישית ונפשית, פעולות חברה ותרבות והלוואות.

הזכאים לסיוע מינהל הסטודנטים הם:

- ◆ צעירים ילידי אתיופיה שעלו לארץ לאחר 1.1.1980
- ◆ צעירים ילידי הארץ, בני העדה, אשר שני הוריהם עלו מאתיופיה לאחר 1.1.1980

7.3.1 תיאור התכנית¹⁴ והתייחסות האחראי על התכנית

לימודים במערכת ההשכלה הגבוהה מיועדים לצעירים עולים זכאים.

¹³ www.moia.gov.il/Moia_he/Statistics/StudentsData/

¹⁴ מתוך האתר של המשרד לקליטת העלייה, המינהל לסטודנטים עולים www.studentsolim.gov.il

- ◆ מטרות תכנית הסיוע ללומדים במערכת ההשכלה הגבוהה :
  - לעודד עליית צעירים לארץ
  - לחזק את מדינת ישראל על-ידי הגדלת ההון האנושי שלה
  - למצות את הפוטנציאל של העולים בתחום הלימודי
- ◆ לסייע בקליטתם של הסטודנטים הצעירים בארץ
- ◆ התכנית מבוצעת במוסדות להשכלה גבוהה ברחבי הארץ.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה הם :
  - המינהל לסטודנטים עולים
  - המשרד לקליטת עלייה
  - הסוכנות היהודית
  - המוסדות להשכלה גבוהה
- ◆ תקציב התכנית בש"ח בשנת 2007 :
  - תקציב כולל : כ- 60,000,000 ש"ח
  - תקציב משרד הקליטה : כ- 40,000,000 ש"ח
- ◆ התכנית פועלת משנות השבעים ומיועדת לכלל הצעירים העולים. בשנת תשס"ה, 8,958 סטודנטים טופלו עולים על-ידי מינהל הסטודנטים ; מתוכם כ-1,500 יוצאי אתיופיה, ללא תלמידי המכינות.¹⁵ בשנת תשס"ו לומדים 8,132 סטודנטים עולים, מתוכם כ-1,400 יוצאי אתיופיה, בלימודים גבוהים, לא כולל את המכינות.¹⁶
- המדדים שהוגדרו לתכנית הסיוע לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה :
  - ◆ הצלחה בלימודים - בראייה שנתית (ציונים, מעבר לשנת הלימודים הבאה)
  - ◆ סיום תואר – מעקב אחר אחוז המסיימים את התארים ואחר מספר שנות הלימוד עד לסיום
- מדברי ראש מינהל הסטודנטים עולה כי התכנית משיגה את יעדיה במידה סבירה. הערכתו מתבססת על מספר רב של בוגרים שסיימו את לימודיהם ונקלטו בארץ בעזרת הסיוע שקיבלו מהמינהל.
- ייחודה של התכנית נובע מהיותה תכנית הוליסטית המביאה בחשבון את כל רכיבי ההצלחה. התכנית מסייעת במימון כספי, בתגבור בצורת שיעורי עזר, בחיזוק המעטפת חברתית ובסיוע סוציאלי ונפשי בעת הצורך.

¹⁵ מתוך הנתונים בחוברת "סיכום 5-2004 תשס"ה פעילות ונתונים סטטיסטיים"

¹⁶ מתוך הנתונים בחוברת "סיכום 6-2005 תשס"ו פעילות ונתונים סטטיסטיים"

7.3.2 מידע מנהלי

במערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה נאסף מידע על כל עולה. המידע על הסטודנטים מוקלד למערכת זו. המידע כולל את הרקע ההשכלתי: לימודים בעבר, שנת הלימודים בה נמצא הסטודנט ועוד.

בתחילת התכנית ובמהלכה נפגש כל סטודנט עם רכז טיפול. מצב הסטודנט מסוכם בתיקו האישי, אשר נמצא בידי הרכזים. בתום כל סמסטר מחויב הסטודנט להעביר למינהל הסטודנטים גיליון ציונים שממנו ניתן ללמוד על התקדמותו בלימודים.

המידע קיים ברמת השדה, למעט המידע המוזן במערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה. המידע הנוגע לסטודנט ולהישגיו בלימודים קיים רק בתיק הסטודנט. בימים אלו עובדים על פיתוח תיק סטודנט ממוחשב.

המידע מסוכם בדוחות סוף שנה, וכן, בחוברת הנתונים שמפיקה המחלקה לתכנון תקצוב ומעקב במינהל הסטודנטים מדי שנה, הנקראת – "סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים"¹⁷. חוברת הנתונים כוללת מידע על מספר המשתתפים במכינות ובמוסדות האקדמיים, נתונים דמוגרפיים (מין, מצב משפחתי וותק בארץ), חלוקה לפי שנת הלימוד והתואר, חלוקה לפי כל מוסדות הלימוד. עם זאת, החוברת אינה כוללת מידע מפורט לגבי החוגים הנלמדים, לגבי התפלגות לפי גיל, לגבי אחוז הממשיכים משנה לשנה והאם סטודנטים לומדים תכנית מלאה או חלקית.

במינהל הסטודנטים אין מערכת מידע ותשתית מחשובית המאגדת את כל המידע הנאסף במסגרות הלימוד השונות ברמה של מעקב אישי וכמחולל דוחות.

8. תכניות בתחום התעסוקה והיזמות

פרק זה דן בשלוש תכניות מתחום התעסוקה. הלוח הבא מסכם את מקורות המידע לגבי שלוש התכניות. ניתן לראות כי מולא שאלון לגבי כל התכניות בתחום, וכי קיים מידע מנהלי לגבי שלושתן, אם כי חלקי. מחקרי הערכה בוצעו על שתיים מהתכניות: אשת חיל ורשת - חממות תעסוקתיות. בפרק זה יובא ניתוח של כל תכנית בנפרד, על-פי מקורות המידע הקיימים.

תכניות בנושא תעסוקה ויזמות אשר באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
√	√	√	√	√	אשת חיל
√	√	√	√	√	ייעוץ וליווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מקרב הקהילה
√	√	√	√	√	רשת-חממות תעסוקתיות

¹⁷ את החוברות של השנים השונות ניתן למצוא באתר של המשרד לקליטת העלייה

8.1 אשת חיל

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√	√	√	√	√

8.1.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

התכנית אשת חיל מיועדת לנשים עולות מאתיופיה חסרות השכלה וחסרות מקצוע. התכנית כוללת שני רכיבים - קבוצתי ופרטני. החלק הקבוצתי תחום בזמן, והוא כולל מספר מפגשים קבוע. לחלק הפרטני אין מועד רשמי לסיום, ובמסגרתו ניתנים ליווי ותמיכה לכל משתתפת בתכנית על-פי צרכיה, נכונותה ומידת שיתוף הפעולה שלה. הליווי כולל עזרה במקום העבודה, העלאת אחוזי המשרה, השמה חדשה במקרה הצורך ועוד. כל זאת, כאמור, ללא הגבלת זמן.

◆ מטרת התכנית:

- שילוב בעבודה של נשים מרוחקות או מנותקות מעולם העבודה
- שיפור ושידרוג תעסוקתי
- הטמעת תהליכי ניעות חברתית

◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.

◆ התכנית פועלת החל משנת 1997, למשך של 3-5 שנים בכל יישוב.

◆ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה הם:

- תב"ת

- משרד הרווחה

- רשויות מקומיות

- המשרד לקליטת העלייה

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

- תקציב כולל: 1,750,000 ש"ח

- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 300,000 ש"ח

- עלות למשתתפת: 1,500 ש"ח

◆ בחמש השנים האחרונות יושמה התכנית ב-10-15 יישובים. מספר המשתתפות בשנת 2003 עמד על 700 ועלה בהתמדה עד לשנת 2007 - אז השתתפו בתכנית 1,169 נשים.

נקבעו לתכנית שלושה מדדים:

- שילוב בעבודה של לפחות 60% מהמשתתפות

- התמדה בעבודה של לפחות 40% מהמשתתפות

- שדרוג תעסוקתי: שכר, תפקוד, היקף

על-פי הערכת מנהלת תכניות תעסוקה לעולים בגוינט, אשר מילאה את השאלון, התכנית משיגה את יעדיה במידה רבה. הערכתה מתבססת על מחקר ההערכה, על מעקב מתמיד ועל דיווחים מהשטח הנשמעים במסגרת ועדות היגוי יישוביות. לדעת מנהלת התכניות, ההצלחה קשורה "לליווי לאורך זמן, תוך יצירת קשר אישי בין איש המקצוע למשתתפת, ושיתוף פעולה טוב המביא למציאת פתרונות בהתאם לצרכים המשתנים בכל מקום".

8.1.2 תיאור התכנית על-פי דוח מחקר הערכה

מטרות התכנית

בשלב הראשון, המטרה היא לגבש קבוצה ולהכשיר נשים החברות בה להשתלבות בשוק העבודה. השלב השני מתבצע במסגרת מועדון אשת חיל, ומטרתו להעצים את קבוצת הנשים במועדון, שיוביל לשדרוג תעסוקתי לנשים שהשתלבו במעגל העבודה. בשלב השלישי הייתה כוונה לגבש מנהיגות תעסוקתית, כדי שהפרויקט ימשיך לפעול גם ללא מעורבות הגוינט או משרדי ממשלה.

תיאור תכנית הפעולה/השיטה של התכנית

- ◆ משך הפרויקט הוגדר בתחילתו כשלושה חודשים, ולאחר הפיילוט נקבע כי יימשך עשרה חודשים.
- ◆ שלבי הפרויקט:
  - לכל יישוב נבחרת חונכת אשר מאתרת קבוצה של 15-30 נשים באמצעות יישוג (מעבר מבית לבית), גיוס באמצעות פעילי קהילה והפניה משירותי הרווחה. קבוצה זו עוברת סדנת הכנה לעבודה בת 30 שעות. במקביל, הנשים מקבלות הכשרה בעברית. לאחר מכן, החונכת מחפשת מקומות עבודה שבהם ניתן להשים את הנשים. החונכת ממשיכה לעקוב אחר הנשים במקום העבודה.
  - בשלב השני, החל מ-1996-1997, החל לפעול מועדון אשת חיל. במסגרת המועדון קיבלו הנשים הכשרות בנושאים כמו: יחסי עבודה, טיפוח החן, אסתטיקה ובריאות, טיפול בילדים ועוד. החונכת מפעילה את המועדון המהווה גם מרכז השמות.
  - בשלב השלישי, במסגרת יצירת מנהיגות תעסוקתית, מועברת האחריות ליישוב על-ידי גיבוש קבוצה שתפעיל את המועדון ותיצור מאגר מידע תעסוקתי לנשים יוצאות אתיופיה.
- ◆ שלושה מודלים שלפיהם פועלת התכנית:
  - הפעלה ברצף של שלושת השלבים: אשת חיל (גיבוש קבוצה, סדנה, לימוד עברית, השמות בשטח), מועדון אשת חיל (מועדון חברתי, השמות בעבודה), מנהיגות תעסוקתית (מועדון, השמות בהפעלת מנהיגות מקומית בשיתוף גורמים מקומיים)
  - הפעלת שני השלבים: אשת חיל, מועדון אשת חיל
  - הפעלת מועדון אשת חיל

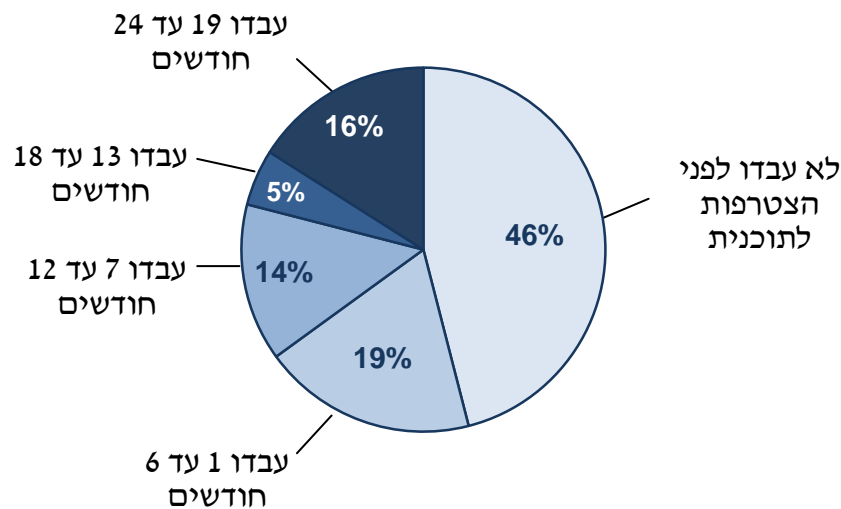
8.1.3 מידע מנהלי

בתב"ת קיים מידע ממוחשב הבודק את מצבם התעסוקתי של המשתתפים. התוכנה היא בעלת ממשק אינטרנטי ומגוון מסכים הנותנים תמונה מלאה על משתתפי התכנית. המידע כולל פרטים אלה: פרטים אישיים, פרטים כלליים, היסטוריה הכשרתית, ניסיון עבודה קודם, עבודה נוכחית, נכויות, ניסיונות ליזמות וסטטוס בעבודה. כל שינוי כמו שילוב בעבודה, סיום עבודה, או קידום אמור להיות מעודכן במערכת אחת לשלושה חודשים. בנוסף, יש מידע על תוצאות, אולם הוא עדיין לא מדווח למשרד הראשי בקביעות, מפני שהדוחות עדיין לא נכנסו לשימוש סדיר.

הנתונים שקיבלנו מתייחסים למשתתפות אתיופיות הפעילות בתכנית משנת 2004, ועד ליום הפקת הדוח (11 ביולי 2007). כ"פעילות בתכנית" הוגדרו הנשים אשר אחת לשלושה חודשים מעודכן הסטטוס התעסוקתי שלהן במערכת המחשוב. כמו כן, אף כי מערכת המחשוב של תב"ת קיימת משנת 2006, הועברו נתונים לגבי משתתפות אשת חיל ממערכת המחשוב הקודמת של התכנית.

להלן מספר דוגמאות של מידע שניתן להפיק מתוך מערכת המידע המנהלית, שהופקו לפי בקשתנו ביולי 2007.

תרשים 6: סטטוס תעסוקתי של נשים פעילות* בשנתיים שקדמו להשתתפות בתכנית

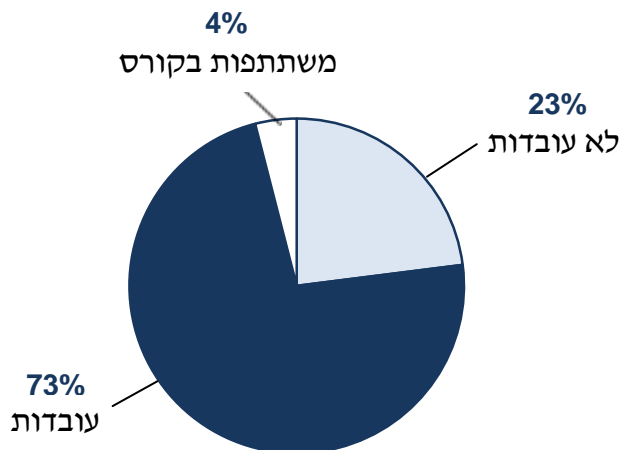

* פעילות = נשים בתכנית משנת 2004, אשר כל שלושה חודשים מעודכן הסטטוס שלהן במערכת הממוחשבת.

בתרשים 6 ניתן לראות כי כמעט 50% מהמשתתפות לא עבדו בשנתיים שקדמו לכניסתן לתכנית. כ-20% מהמשתתפות עבדו לפרק זמן מועט במהלך השנתיים שקדמו לתכנית (חודש עד שישה חודשים), וכ-16% מהמשתתפות עבדו כמעט בכל החודשים שקדמו לתכנית (19 חודשים ועד 24 חודשים).

בתרשים 7 ניתן לראות את הסטטוס התעסוקתי הנוכחי של הנשים המוגדרות פעילות בתכנית: כ-73% מהנשים עובדות, כ-23% אינן עובדות והיתר - משתתפות בקורס.

תרשים 7: סטטוס תעסוקתי של נשים פעילות* נכון ליום הוצאת הדוח (11 ביולי 2007) (באחוזים)

* פעילות = נשים בתכנית משנת 2004, אשר כל שלושה חודשים הסטטוס שלהן מעודכן במערכת המחשוב.

8.1.4 מידע מתוך מחקר הערכה

שם הדוח: אשת-חיל דוח הערכה רטרואספקטיבי

מחברות הדוח: מירי לויין-רוזליס ונעמה בראון - מכון משתנים

מטרות המחקר

- ◆ לקבל תמונת מצב של הפרויקט
- ◆ להעריך את ביצועיו בעבר ובהווה מול המטרות המוגדרות
- ◆ לבדוק תוצרי לוואי.

זוהי הערכה מסכמת המשמשת כלי עזר למפעילי הפרויקט לבחינת התהליכים ותוצרי פעולתם.

אוכלוסיית יעד: בתחילת הפרויקט הייתה אוכלוסיית היעד נשים שעלו במבצע שלמה (בדגש על משפחות חד-הוריות). מאוחר יותר הוגדרה מחדש קבוצת היעד כנשים אשר מעולם לא עבדו. לאחר הפיילוט שוב שונתה ההגדרה, והיא כיום: כל אישה לא מועסקת בגיל העבודה.

מתודולוגיה

- ◆ ניתוח סטטיסטי של הנתונים המנהליים של הפרויקט

- ◆ תצפית משתתפת במשך שישה שבועות בשכונת קריית משה ברחובות, כדוגמה למודל מוצלח, ותצפית בחמישה מוקדי פעילות נוספים: רחובות, אשדוד, חיפה, עפולה ומגדל העמק.
- ◆ ראיונות עומק עם נשים מהפרויקט, חונכות, מעסיקים, גורמי רווחה, מנחי הסדנאות וגורמים בין-ארגוניים ברמה הארצית מהגוינט, מהמשרד לקליטת העלייה וממשרד הרווחה.
- ◆ ניתוח תוכן של מסמכים שונים שנכתבו על הפרויקט במהלך שנות פעילותו.

ממצאים נבחרים

בלוח 48 מובאים מספר מדדי יישום ותוצאות ביניים של הפרויקט. בלוח 49 יוצגו מדדי התוצאה, ובראשם - השמה בעבודה של משתתפות התכנית העומדת על 30%-80% נשים עובדות בקבוצות שונות.

לוח 48: אשת חיל - מדדי יישום למעקב אחר השלבים בתכנית העבודה

המדד	סטטוס
אולפן עברית	רמת העברית בקרב המסיימות עדיין נמוכה מאוד (נראה כי זהו מכשול בהרחבת אפשרויות התעסוקה של נשים אתיופיות).
תהליך התיווך בין מקומות העבודה ובין המשתתפות	לא נערך אבחון או מבחנים לבחינת ההתאמה לעבודות שונות והפוטנציאל של הנשים לביצוע עבודות שונות.
הכשרה והשתלמות לחונכת של המשתתפות	הממצאים מצביעים על הצורך בהכשרה לתפקיד החונכת במספר נושאים.
היצע של מקומות עבודה	לא זוהו מספיק מקומות עבודה פוטנציאליים.
מעקב אחר הנשים המושמות במקום העבודה	אין מעקב מסודר אחר ההשמות, התמדה או נשירה מעבודה.
הקשר בין המעסיקים לחונכת	לרוב, המעסיקים מדווחים על קשר טוב עם החונכת.
שביעות רצון המעסיקים מהעובדות	שביעות הרצון של כל המעסיקים היא בינונית ומעלה.

לוח 49: אשת חיל - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
השמות למקומות עבודה	אחוז הנשים העובדות לאחר תקופה מתום ההשמה נע בקבוצות השונות ובאזורים השונים בין 30%-80%.
התמדה בעבודה	נטייה להחליף מקומות עבודה.
קידום העובדות	הנושא אינו עומד על הפרק אצל המעסיקים כיוון שרוב העובדות אינן נתפסות כבעלות פוטנציאל לקידום.
יחס המשתתפות לסדנה	בראיונות עם שבע נשים דווח כי הסדנה הייתה התנסות משמעותית וחיובית.
תהליך העצמה במסגרת מועדון אשת חיל	הקשר בין פעילויות המועדון לעולם העבודה לא תמיד ברור. יש להבהיר את מושג העצמה ולבחור תכנים ותהליכים שיסייעו בהעצמה אישית שתתרום לשילובן בעבודה.
תרומות מועדון אשת-חיל	הנשים מציינות שתי תרומות: למידה (תיאורטית ופחות יישומית) ומפגש חברתי. לפי מפעילי המועדון, התרומה העיקרית היא שינוי תפיסות הנשים לגבי עולם העבודה ומקום המספק תמיכה סביב היציאה לעבודה.

8.1.5 סיכום מחקר הערכה

מהסקירה שערכנו עולה כי

- ◆ רוב רכיבי התכנית יושמו, אך היו חלקים שבהם אופן הישום היה חלש ובמיוחד ליווי הנשים אחרי כניסתן לעבודה.
- ◆ המחקר הצביע על הצורך בהכשרה רחבה יותר של הצוות המפעיל.
- ◆ המחקר מצא שאחוז ההשמה בעבודה נע בין 30%-80%, תלוי בתת-הקבוצה ובאזור.
- ◆ על-פי הערכה שנערכה ב-2001 נראה כי הפרויקט עומד במשימות שהציב לעצמו: מועדוני אשת חיל פועלים ביישובים, מבוצעות השמות, נערכים קורסי הכנה לעבודה, קיים קשר טוב עם המעסיקים, קשר עבודה קבוע עם גופים שותפים ברמת היישוב וברמה הארצית. מעל לכול, יותר ויותר נשים יוצאות בזכות הפרויקט לעבוד.
- ◆ נראה שלתכנית יש פוטנציאל הרבה יותר גדול שאינו ממומש. מצב זה ניתן לשנות באמצעות שינויים כמו הכשרה לחונכת והארכת משך הפעילות לשנתיים-שלוש.
- ◆ מאז ההערכה, התרחבה התכנית, ובשנת 2005 הועברה לאחריות תב"ת. הוכנסו בה שיפורים רבים במהלך השנים והתכנית הותאמה לאוכלוסיות נוספות. ניתן יהיה להמשיך לעקוב אחר התוצאות במסגרת מערכת המידע של תב"ת וניתוח זה מתבצע בימים אלה על-ידי מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- ◆ יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ועל שביעות רצון.

מחברי המחקר מסכמים בדברים אלה: "לתכנית אשת חיל הישגים משמעותיים, בייחוד בשינוי מגמות של יציאה לעבודה ובגיבוש מסגרת קבוצתית של מועדון אשת חיל הניתנת במפעלים שונים לקידום הנשים. התכנית מצליחה להביא להשמתו של מספר גדול של נשים בעבודה, השמה שאמנם יש בה מידה של דעיכה לאורך זמן, אך השיעור הכללי של ההצלחות, גם לטווח ארוך, גבוה מהממוצע המקובל. מבחינה זאת, משיגה התכנית את המטרות שהציבה לעצמה. אחוז גבוה מהנשים עובד וממשיך לעבוד, נושא העבודה נכנס למודעות הנשים. חשיבות העסקת נשים יוצאות אתיופיה ברור למעסיקים".

המעריכים ממליצים להרחיב את מטרות הפרויקט ולהציב מטרה נוספת: קידום נשים אתיופיות בסטטוס החברתי על-ידי הכשרתן והשמתן במקומות עבודה יוקרתיים יותר עם אפשרות למוביליות.

8.2 ייעוץ ולייווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מתוך הקהילה

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√		√	√	√

8.2.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראי

מוקד מט"י נתניה הנו מוקד טיפוח ויזמות ארצי ליזמים ולבעלי עסקים יוצאי אתיופיה בעלי זכויות של עולים חדשים גילאי 21-60.

◆ מטרת התכנית:

- חיזוק בעלי עסקים ועסקיהם
  - עידוד וליווי יזמים פוטנציאליים במגמת יזמות עסקית
  - הגברת מודעות לנושאי יזמות עסקית כהזדמנות לתעסוקה
  - קורסי יזמות משולבים בהכשרה מקצועית לצורך הקמת עסקים
- ◆ התכנית מבוצעת ברמה הארצית ומול ריכוזי האוכלוסייה של יוצאי אתיופיה. היא פועלת החל משנת 1999, כאשר בחמש השנים האחרונות, בשנים 2003-2007 היא מבוצעת ב-12 יישובים.
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית ואחראים לביצועה הם:

- המשרד לקליטת העלייה

- תב"ת - ג'וינט ישראל

- מט"י נתניה

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

- תקציב כולל: 320,000 ש"ח

- תקציב המשרד לקליטת העלייה: 160,000 ש"ח

- ◆ בכל שנה נהנים כ-600 משתתפים משירותים שונים של התכנית: כנסי הסברה, קורסי יזמות, קורסי יזמות משולבים בהכשרה מקצועית להקמת עסק, ייעוץ עסקי, סיוע בגיוס מימון לצורך הקמת עסק וליווי וחונכות לבעלי עסקים.
- הוגדרו לתכנית ארבעה מדדים:

- מספר המשתתפים בפעולות הסברה והדרכה

- מספר משתתפים בפעולות ייעוץ עסקי

- ייעוץ וליווי יזמים בעלי עסקים בהקמה והרחבת עסקים

- שביעות רצון מהייעוץ וההדרכה

- ◆ על-פי הערכת המתאם הארצי של פעולות המוקד, התכנית משיגה את יעדיה ברמה סבירה. הוא מבסס את הערכתו על מדדים כמותיים ואיכותיים שנבדקו, על הפוטנציאל להרחבת השירותים ועל היקף הפעילות במגמת יזמות עסקית. ייחודה של התכנית הוא בכך שהיא עוסקת ביצירה ובשימור של מקומות עבודה באמצעות הקמה והרחבה של עסקים קטנים.

8.2.2 מידע מנהלי

החל מ-2006, התכנית הועברה לחסות תב"ת בג'וינט ישראל. לפיכך, שולבה התכנית במערכת המידע של תב"ת, הכוללת את מאפייני הפונים, את הפעילויות ואת התוצאות.

גם במט"י נתניה יש מערכת מידע המאפשרת לעקוב אחר עסקים שנפתחו ולבחון את מצבם לאורך השנים (לוח 50). מערכת מידע זו פותחה על-ידי הרשות לעסקים קטנים.

לוח 50: העסקים של יוצאי אתיופיה שנפתחו בסיוע התכנית בין השנים 1992-2006

תאריך הקמת העסק	מצב עסק נכון לעדכון אחרון (דצמבר 2006)			סה"כ
	לא נוצר קשר בתאריך העדכון האחרון	פעיל	סגור	
1992	1	1		2
1994		4		4
1995	2	1	2	5
1996	1	2	3	6
1997	11	9	5	25
1998	8	8	5	21
1999	15	10	6	31
2000	18	9	6	33
2001	7	4	3	14
2002	5	8	3	16
2003	8	12	4	24
2004	7	11	1	19
2005	5	21		26
2006	3	34		37
סך הכול	91	134	38	263
סה"כ באחוזים	35%	51%	14%	100%

8.2.3 מידע מתוך מחקר ההערכה

בשנת 2001 נערך סקר על-ידי מכון "דיאלוג-דאטה". במסגרת הסקר רואיינו, באמצעות שאלון מובנה, 15 בעלי בתי עסק ממוצא אתיופי. מטרת הסקר היו: מיפוי ענפי העסקים, איתור צורכי העסקים, תיאור מצב העסקים, איתור גורמי כישלון והצלחה והגברת המודעות בקרב בעלי עסקים לשירותי מט"י. מסקר זה עולה כי כל בעלי העסקים פנו למט"י לשם קבלת סיוע. שמונה בעלי עסקים (53%) פנו למט"י לפני פתיחת העסק, ואילו שבעה מהם (47%) פנו לאחר פתיחתו. המחקר מספק מידע לגבי תוצאות ביניים אובייקטיביות - קבלת מימון לעסק - ומידע על תוצאות סובייקטיביות ועל שביעות רצון. להלן ממצאים נוספים מהסקר (לוחות 51-53):

- ◆ כ-75% הרגישו שמט"י תרם להם.
- ◆ בעלי העסקים הסתייעו במגוון רחב של סוגי ייעוץ ומידע.
- ◆ 52 בעלי עסקים הצליחו לקבל מימון בסיוע מט"י.
- ◆ אף אחד לא פנה לארגון אחר.

לוח 51: מטרת הפנייה למט"י

סוג השירות	מספר המעוניינים	אחוזים
ליווי או ייעוץ עסקי	9	60.0
הכשרה או הדרכה בתחומי ניהול עסק	9	60.0
סיוע בהשגת מימון	14	93.3
מידע עסקי	9	60.0

לוח 52: סוגי השירותים שקיבלו בעלי העסקים

מספר המקבלים	סוג השירות
15	שירותי ייעוץ והכוונה
6	קורסים, ימי עיון וסדנאות
8	חונכות עסקית
11	שירותי מידע
10	הכנת תכנית עסקית
3	הכנת תכנית שיווקית
5	סיוע בקבלת הלוואה/מימון

לוח 53: התפלגות תשובות המרואיינים לשאלה - האם לסיוע הייתה תרומה

מספר המשיבים	אחוז המשיבים	סך הכול
15	100.0	תרומה רבה מאוד
5	33.3	תרומה מסוימת
6	40.0	תרומה מועטה
1	6.7	כלל לא הייתה תרומה
3	20.0	

8.3 רשת חממות תעסוקתיות

מקורות המידע

שאלון	מחקר הערכה	ריאיון מנהל אגף	מסמך המתאר את התכנית	מידע מנהלי
√	√	√	√	√

8.3.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

התכנית מיועדת לעולים מאתיופיה וכוללת שלושה רכיבים מרכזיים בהכנה של אנשים לעולם העבודה: לימודים עיוניים, התנסות בעבודה והשמה אקטיבית. כמו כן, התכנית כוללת ליווי אישי לאורך זמן.

♦ התכנית מבוצעת במספר שלבים:

- השלב הראשון כולל לימוד עיוני קבוצתי וסדנאות במסגרת אינטנסיבית של שמונה שעות לימוד, חמישה ימים בשבוע.
- השלב השני הוא שלב פרטני שבו משתתפי החלק הקבוצתי מושמים במקומות עבודה.
- השלב השלישי הוא שלב הליווי והתמיכה של המושמים בעבודה; וזאת, על-פי הצורך, הרצון ומידת שיתוף הפעולה. שלב זה מוגבל לשנתיים.

♦ מטרת התכנית:

- שילוב מובטלים בעבודה
- שיפור ושידרוג תעסוקתי של עולים
- הטמעת תהליכי ניעות חברתית

- ◆ התכנית מבוצעת ביישובי הקבע.
- ◆ התכנית פועלת מזה ארבע שנים, החל משנת 2002
- ◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראים לביצועה הם :
  - משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה
  - תב"ת-ג'וינט
  - המשרד לקליטת העלייה
  - ביטוח לאומי
- ◆ עלות התכנית :
  - על-פי תיאור התכנית שהוגשה בנובמבר 2005 על-ידי תב"ת, עלות התכנית למשתתף היא 3,233 דולרים למשתתף ועלות של 4,619 דולרים בעבור משתתף ששולב בעבודה.
  - בשנת 2005 השתתפו בתכנית 100 איש בשלושה יישובים. בשנת 2006 השתתפו 80 איש בשני יישובים, ובשנת 2007 משתתפים בתכנית 80 אנשים בארבעה יישובים.
  - לפי דיווח מנהלת התכנית בתב"ת, לתכנית מוקצה כוח אדם גדול יחסית, וניתן לומר ששיתוף הפעולה בין הגורמים השותפים לתכנית ביישובים הוא טוב. לדעתה, התכנית משיגה את יעדיה ברמה סבירה: רוב המשתתפים משתלבים בעבודה, בדרך כלל במקומות עבודה ובתפקידים איכותיים.
- לתכנית הוגדרו מספר יעדים כמותיים :
  - הקניית ידע בסיסי בעברית ובחשבון
  - התמדה בעבודה יותר משמונה חודשים של 60% מהמשתלבים בעבודה
  - שדרוג תעסוקתי המתבטא בקידום בתפקיד, בעלייה בהיקף משרה או בעלייה בשכר
  - שיעור השמה של 70% בכל מחזור
- את המדד הראשון מודדים בעזרת מבחנים הנערכים במהלך התכנית במשרד התעשייה והמסחר, ושלושת המדדים האחרונים אמורים להימדד בעזרת תוכנת הדיווח של תב"ת.

8.3.2 הרחבת תיאור התכנית על-פי דוח מחקר הערכה

מטרות התכנית

- ◆ המטרה העיקרית - שילובם של מקבלי הבטחת הכנסה ממוצא אתיופי בעולם העבודה
- ◆ מטרות המשנה :
  - חיזוק כישורי המשתתפים בתכנית, כדי שיוכלו להתחרות טוב יותר על משרות בשוק העבודה
  - מניעת מצבים כרוניים של התנתקות משוק העבודה
  - שילוב חברתי והכללה בקהילה
  - צמצום האבטלה והעוני
  - הקניית מודעות למעסיקים להבדלים בין-תרבותיים

תיאור תכנית הפעולה/השיטה

מודל ה"רשת" הנו מודל דינמי המאפשר את ניידות המשתתפים בשלבים על רצף תעסוקתי, כאשר ההתקדמות היא בהתאם לעמידה ביעדים של כל משתתף. תקופת השהות המרבית בתכנית היא שנה, והיא מתחלקת לשלושה שלבים עיקריים:

1. שלב המכינה העיונית

2. שלב ההכשרה בחממה תעסוקתית

3. שלב ההשמה בעבודה קבועה

בפועל, את שני השלבים הראשוניים עברו המשתתפים כקבוצה, ורק ההשמה בעבודה הייתה אינדיבידואלית, בהתאם לכישורים, להעדפות ולהיצע המשרות.

במסגרת התכנית הופעלו שני מודלים שונים:

- ◆ באשדוד - מודל של מרכז עצמאי שהעסיק צוות מיוחד שהועסק בלעדית במסגרת התכנית;
- ◆ בחדרה - מודל של תכנית משולבת שהופעלה במסגרת מרכז קיים - המרכז לאבחון, הכשרה ושיקום עם צוות המרכז, למעט המגשר שהיה ממוצא אתיופי.

8.3.3 מידע מנהלי

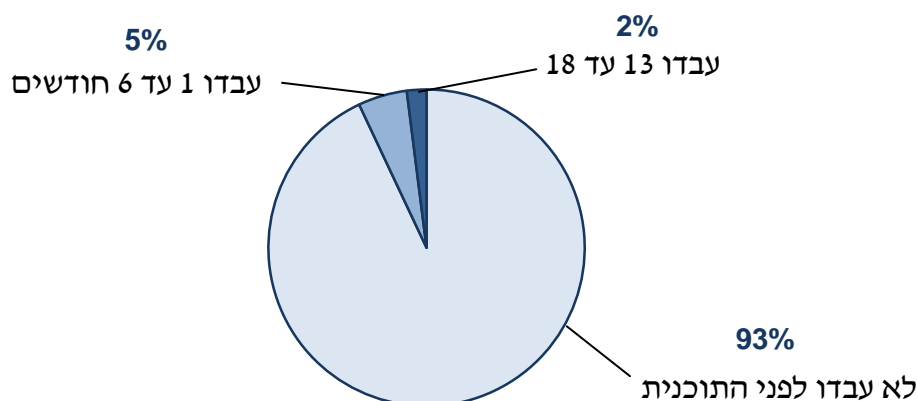
מן השאלון עולה כי מערכת המידע הממוחשבת של התכנית, שנבנתה על-ידי תב"ת, בודקת את מצבם התעסוקתי של המשתתפים. התוכנה היא בעלת ממשק אינטרנטי וכוללת מגוון מסכים הנותנים תמונה מלאה על משתתפי התכנית. המערכת כוללת את הפרטים האלה: פרטים אישיים, פרטים כלליים, היסטוריה הכשרתית, ניסיון עבודה קודם, עבודה נוכחית, נכויות, יזמות וסטטוס בעבודה. כל שינוי, כגון: שילוב בעבודה, סיום עבודה או קידום, אמור להיות מעודכן במערכת אחת לשלושה חודשים.

תב"ת בתהליך פיתוח של דוחות על סמך המידע הנאסף במערכת, בסיוע מכון NJRB.

הזמנו עיבוד מיוחד ממערכת המידע של תב"ת על מנת להדגים את סוג המידע הקיים. נתונים שקיבלנו מתייחסים למשתתפים האתיופים שהיו פעילים בתכנית בשנים 2006-2007 עד ליום הפקת הדוח (11 ביולי 2007). כפעילים בתכנית מוגדרים כל המשתתפים אשר אחת לשלושה חודשים מעודכן הסטטוס התעסוקתי שלהם במערכת הממוחשבת.

מתרשים 8 ניתן ללמוד שכמעט כל משתתפי התכנית לא עבדו לפני תחילת התכנית (למעט כ-7% שעבדו בין חודש ל-18 חודשים).

תרשים 8: הסטטוס התעסוקתי של משתתפים פעילים בתכנית, בשנה וחצי שקדמה לתכנית

8.3.4 מידע מתוך מחקר הערכה

שם הדוח: תכנית תעסוקתית עבור בלתי מועסקים - מודל רש"ת (רצף שירותי תעסוקה)

מחבר הדוח: שוקי הנדלס, אגף מינהל המחקר והתכנון במוסד לביטוח לאומי, 2006.

מטרת ההערכה: מחקר משולב לסיכום פיתוח התכנית הניסיונית באשדוד ובחדרה. במחקר נבחנו הן תהליכי העבודה והן התוצאות של העבודה במודל של מחקר פעולה. המחקר מלווה את הפרויקט, ותוצאותיו משנות את מהלך הפרויקט בהתאם לצורך.

אוכלוסיית יעד: יוצאי אתיופיה, מקבלי הבטחת הכנסה בני 25-50, המתגוררים בערים שבהן מופעלת התכנית. מועמדים אלו צריכים לעבור ועדת קבלה הכוללת נציגים של שירות התעסוקה, משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, המשרד לקליטת העלייה, הרשות המקומית ונציג התכנית. העוברים את ועדת הקבלה מתחילים תהליך מיון הכולל מבחנים בעברית ובמתמטיקה. לבסוף, המועמד מתבקש לעבור סדנת אבחון הבודקת התאמה מקצועית כללית והתאמה לתכנית.

מתודולוגיה

נבדקו חמישה מחזורים - ארבעה באשדוד ואחד בחדרה. בסך הכול השתתפו בכל חמשת המחזורים 103 איש. בנוסף, נבדקו 103 מועמדים שרואינו בוועדת הקבלה של התכנית לקראת פתיחת שני המחזורים הראשונים, אך לא התקבלו לתכנית.

מערך איסוף הנתונים:

- ◆ שלב המיון והאבחון - סקר מועמדים שלא התקבלו בשני המחזורים הראשונים באשדוד, תצפיות בוועדות הקבלה וניתוח נתוני האבחון מהמחזור הראשון באשדוד.
- ◆ מכינה עיונית: סקר ראשון בתחילת המכינה בכל המחזורים באמצעות שאלון למילוי עצמי (76 משתתפים), סקר שני בסיום המכינה בארבעה מחזורים באמצעות שאלון למילוי עצמי (74 משתתפים) וראיונות עם המורים.

- ◆ סדנאות : ראיונות אישיים עם המשתתפים לקראת סיום הסדנאות בכל המחזורים (60 משתתפים) וראיונות עם מדריכים.
- ◆ עבודה מוגנת : ראיונות עם המשתתפים במהלך העבודה בארבעה מחזורים באשדוד (51 משתתפים).
- ◆ השמה : ראיונות עם עובדים במקומות העבודה בשלושה מחזורים ראשונים באשדוד (18 משתתפים) וראיונות עם מעסיקים בשלושה מחזורים ראשונים באשדוד (8 משתתפים)

ממצאים נבחרים

לוח 54 מסכם את תוצרי התכנית בהתאם ליעדים שנקבעו לה. ניתן לראות כי שיעור ההשמות בקרב משתתפי התכנית גבוה יחסית (כ-75% בשני המחזורים הראשונים ו-64% במחזור השלישי). מעט פחות ממחצית המשתתפים המושמים עובדים במקצועות שלמדו במסגרת התכנית וכ-65% היו ממליצים לחבריהם להשתתף בתכנית.

לוח 54: רש"ת - מדדי הצלחה - תוצאות בהתאם למטרות

המדד	סטטוס
שיעור המסיימים את כל שלבי התכנית	75% סיימו ; יש לציין שחלק מהנושרים מצאו עבודה במהלך התכנית.
שיעור ההשמות	בשני המחזורים הראשונים באשדוד ובמחזור בחדרה נרשם שיעור של כ-75% מועסקים מקרב משתתפי התכנית. במחזור השלישי באשדוד נרשם שיעור של 64% מועסקים.
רצון לעבוד במקצועות שנלמדו בסדנאות	35.6% מעוניינים לעבוד בסיעוד ; 28.3% מעוניינים לעבוד בגינון ; 64.9% מעוניינים לעבוד בתעשייה.
שיעור המועסקים העובדים במקצועות שלמדו במסגרת הסדנאות	44% ממשתתפי התכנית.
ותק בעבודה	משך זמן העבודה הממוצע של העובדים שהשתתפו בתכנית עמד על 18 חודשים.
שביעות רצון המשתתפים מהלימודים	71.7% מרוצים מאוד , שביעות הרצון הגבוהה ביותר נרשמה מלימודי עברית (87.9% מרוצים מאוד).
שביעות רצון המשתתפים מהסדנאות	50.3% מרוצים מאוד ; שביעות הרצון הגבוהה ביותר נרשמה בסדנת התעשייה (66.0% מרוצים מאוד).
שביעות רצון המשתתפים מטיב הטיפול והעזרה שקיבלו מהעובדים	19% הרגישו שעוזרים להם מאוד ; 63% דיווחו שהם מקבלים עזרה ו-18% הרגישו שכמעט לא קיבלו עזרה (כנראה נובע מאי-מתן מענה הולם לשתי בעיות : החזרי נסיעות חלקיים שניתנו באיחור והסדרי טיפול בילדים שרק בחדרה לא היוותה בעיה בזכות תכנית PACT).
המלצה לחברים להשתתף בתכנית	63% מהמשתתפים היו ממליצים לחבריהם להשתתף בתכנית, 30% היו שוקלים להמליץ ו-7% לא היו ממליצים.
תפיסת האחריות למציאת עבודה בקרב משתתפי התכנית	בתחילת התכנית 46.4% חשבו שהאחריות על שירות התעסוקה והמובטל. בסיום התכנית, 76.6% חשבו שהאחריות על שירות התעסוקה והמובטל.

8.3.5 סיכום מחקר הערכה

- ◆ כ-75% סיימו את כל המסלול.
- ◆ מתוך כלל המשתתפים, בין 65% ל-75% השתלבו בעבודה.
- ◆ כ-45% מהמושמים עובדים במקצועות שלמדו במסגרת התכנית.
- ◆ כ-65% היו ממליצים וכ-30% נוספים שוקלים להמליץ על התכנית.
- ◆ המחקר מצביע על הצלחה של התכנית, בהתחשב באוכלוסיית התכנית. אחוז גבוה מהמשתתפים השתלבו בשוק העבודה.
- ◆ מרבית המשתתפים, כולל משתתפים שלא סיימו את התכנית, היו מועסקים לאחר סיום התכנית. גם משתתפים שמצאו עבודה בעצמם מחזקים את האינדיקציות להצלחת התכנית בחיזוק המוטיבציה, האמונה העצמית ותחושת האחריות על גורלם.

9. תכניות בתחום הדיור

פרק זה עוסק בתכנית אחת בלבד, אף על-פי שהמשרד לקליטת העלייה מפעיל מספר תכניות בתחום הדיור המיועדות לעולים חדשים. שלוש תכניות נוספות אינן מוצעות בשלב זה לעולי אתיופיה - דיור ציבורי, דירות נ"ר וסיוע בשכר דירה, ולכן, לא יהיו חלק מסקירה זו.

שתי תכניות נוספות של האגף מיועדות גם לעולי אתיופיה: משכנתאות ושיקום שכונות. שיקום שכונות היא תכנית רב-תחומית הנותנת מענה למגוון צרכים ובעיות. לכן, בסקירה זו היא מופיעה בפרק תכניות כלליות, על-אף שהאחריות על התכנית מטעם המשרד לקליטת העלייה היא של אגף הדיור.

תכנית נוספת המתוכננת לפעול בעתיד היא הדרכה בנושא רכישת דירה, כתכנית שתפעל דרך קבע.

בפרק זה ננתח את תכנית המשכנתאות על-פי מקורות המידע הקיימים.

תכניות בנושא דיור אשר באחריות המשרד לקליטת העלייה

מקורות המידע					שם התכנית
מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון	
√		√		√	מענק משכנתאות

9.1 מענק משכנתאות למשפחות עולים מאתיופיה

מקורות המידע

מידע מנהלי	מסמך המתאר את התכנית	ריאיון מנהל אגף	מחקר הערכה	שאלון
√		√		√

9.1.1 תיאור התכנית והתייחסות האחראית

התכנית מיועדת לעולי אתיופיה ומטרתה לאפשר לכל המשפחות העולות להגיע למצב שיש בבעלותן דירה. האוכלוסייה האתיופית הנה האוכלוסייה היחידה המקבלת מענק לצורך רכישת דיור של קבע.

◆ מטרת התכנית:

– מתן פתרון דירה של קבע לעולים

– פינוי העולים ממרכזי הקליטה

◆ התכנית מבוצעת במרכזי הקליטה. עם היציאה ממרכז הקליטה, ניתנת המשכנתא כהטבה חד-פעמית.

◆ התכנית פועלת מזה 14 שנים, החל משנת 1993.

◆ הגורמים השותפים בתכנית והאחראיים לביצועה הם:

– משרד השיכון

– בנקים למשכנתאות

– המשרד לקליטת העלייה - העובדים במשרד הראשי ובמרכזי הקליטה

◆ תקציב התכנית בשנת 2007:

– תקציב כולל: 220,000,000 ש"ח

– תקציב משרד השיכון: 220,000,000 ש"ח

המשכנתאות עצמן ניתנות רק על-ידי משרד השיכון. השתתפות המשרד לקליטת העלייה בעלות באה לידי ביטוי בתשומות. חמישים עובדי המשרד לקליטת העלייה הם האחראים להעברת האישור למשרד השיכון לגבי המשפחות הזכאיות למשכנתא. ללא אישור זה, לא ניתן לקבל את ההטבה.

◆ התכנית פועלת משנת 1993 ומקיפה יישובים בכל רחבי הארץ המחולקים לשלוש רמות. ככל שהיישוב מדורג גבוה יותר, הסיוע יהיה גבוה יותר, וזאת, כדי לעודד עולים לרכוש דירות באזורים חזקים יותר מבחינה סוציו-אקונומית ולמנוע היווצרות ריכוזי עולים בשכונות קשות. המדדים שהוגדרו לתכנית הם:

– מימוש מלא של התקציב

– דירה של קבע לעולי אתיופיה

◆ על-פי הממונה על הדיור באגף הדיור של המשרד לקליטת העלייה, התכנית מצליחה להביא את רוב העולים לרכישת דירה. אולם, עדיין מתגוררות מספר משפחות יוצאות אתיופיה בדיור ציבורי. הדירה הציבורית יכולה לשמש את דייריה לצמיתות, אך, אין להם בעלות עליה, ולכן, אין באפשרותם להוריש אותה.

יחד עם זאת היא רואה הצלחה חלקית מאוד בהשגת המטרה לאפשר לעולים להשתלב באזורים יותר מבוססים ובריכוזים פחות גבוהים (לוחות 56-57).

9.1.2 מידע מנהלי

באגף מערכות מידע של המשרד לקליטת העלייה יש מידע מנהלי לגבי עולים אשר קיבלו משכנתא. לגבי כל עולה ומשפחתו מופיעים פרטים דמוגרפיים, כגון: גיל, מין, מקצוע, סוג המשפחה, ארץ לידה ותאריך עלייה. בנוסף, יש פרטים לגבי תאריך קבלת ההלוואה ופרטיה. מערכת המידע מספקת גם התפלגויות שונות.

בלוח 55 שהוכן על-ידי אגף מערכות מידע במשרד לקליטת העלייה, ניתן לראות את התפלגות מקבלי המשכנתאות ממוצא אתיופי לפי שנת עלייה ושנת קבלת המשכנתא. בסך הכול, קיבלו 13,646 עולים מאתיופיה משכנתא החל בשנת 1993 ועד לסוף שנת 2006. בשנת 1994 קיבלו 1,719 עולים משכנתאות, יותר מכל יתר השנים.

לוח 55: התפלגות מקבלי המשכנתאות ממוצא אתיופי, לפי שנת העלייה ולפי שנת קבלת המשכנתא

שנת משכנתא														סה"כ	שנת עלייה
2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993		
0	2	0	0	2	0	1	1	0	0	0	0	2	1	9	1980
3	0	1	0	0	1	1	2	2	3	3	10	5	6	37	1981
0	1	2	1	1	0	1	1	2	2	3	9	5	3	31	1982
3	5	1	4	2	8	5	3	6	9	17	21	44	14	142	1983
37	26	22	16	29	44	50	46	35	33	110	168	177	123	916	1984
7	2	4	9	3	5	8	9	3	9	10	31	26	15	141	1985
3	0	0	1	1	1	0	1	1	3	4	10	4	1	30	1986
1	3	2	1	1	3	2	7	2	8	8	9	7	10	64	1987
1	2	1	2	6	10	12	8	3	6	21	16	20	19	127	1988
7	7	6	6	12	16	16	17	19	20	23	27	38	44	258	1989
41	38	18	33	28	43	40	32	25	41	39	91	122	162	753	1990
189	133	57	93	107	142	97	93	90	87	84	279	969	1007	3427	1991
17	16	9	15	24	26	26	37	11	10	44	81	243	256	815	1992
5	1	2	1	7	17	9	12	6	9	13	63	44	11	200	1993
6	5	2	1	18	37	8	28	22	16	36	116	13	0	308	1994
3	6	0	4	10	34	4	23	34	39	81	60	0	0	298	1995
6	2	1	5	16	54	11	81	63	105	31	0	0	0	375	1996
3	1	4	10	17	48	38	155	135	29	0	0	0	0	440	1997
6	3	4	18	62	162	105	456	101	0	0	0	0	0	917	1998
2	4	9	13	54	397	100	26	0	0	0	0	0	0	605	1999
1	2	22	63	202	197	24	0	0	0	0	0	0	0	511	2000
3	6	56	270	382	88	0	0	0	0	0	0	0	0	805	2001
7	12	169	356	72	0	0	0	0	0	0	0	0	0	616	2002
32	202	299	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	613	2003
218	514	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	741	2004
423	26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	449	2005
18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	2006
1042	1019	700	1002	1056	1333	558	1038	560	429	527	991	1719	1672	13646	סה"כ

לוח 56 מציג את ריכוז האוכלוסייה לפי יישוב, על-פי נתוני הלמ"ס. בלוח 57 ניתן לראות שריכוזי האוכלוסייה האתיופית נמצאים באזורים המשויכים לאשכולות נמוכים מבחינה סוציו-אקונומית.

לוח 56 : אזורים סטטיסטיים ביישובים עירוניים שבהם האוכלוסייה האתיופית מהווה 19% ומעלה מכלל אוכלוסיית האזור, סוף 2005

מספר סידורי	שם היישוב	שכונות/רחובות עיקריים באזור הסטטיסטי	סה"כ אוכלוסייה	סה"כ אוכלוסייה ממוצא אתיופי	אחוז האוכלוסייה ממוצא אתיופי מכלל האוכלוסייה
1	רחובות	קריית משה (צפון), רח' גבריאלוב, אזור תעשייה רכטמן, קריית משה (דרום)	5,787	3,195	55.7
2	קריית מלאכי	שכונות בן גוריון, הרצל, ויצמן, נווה אור	4,496	1,946	43.4
3	נתניה	נאות שקד מרכז ורח' סטופ, רח' סולד	4,871	1,757	36.1
4	ראשון לציון	רמת אליהו צפון, רח' חנה סנש, אזור תעשייה	4,907	1,398	28.5
5	נתניה	קריית נורדאו : רח' א"ל יפה, כצלסון	3,938	1,094	27.8
6	נתניה	קריית נורדאו : רח' ש"י עגנון, זלמן ארן	4,310	1,063	24.7
7	בית שמש	קריית בן אליעזר, גני שמש, רח' אהבת ישראל	1,143	279	24.5
8	עפולה	עפולה עילית צפון : רח' הרצל, ההגנה, אזור תעשייה ג'	3,370	792	24.0
9	נתניה	נאות גנים דרום : רח' ארלוזורוב, לנדאו	5,624	1,313	23.4
10	נתניה	נאות שקד דרום : רח' לובטקין, קריניצי	4,940	1,137	23.0
11	טבריה	העיר העתיקה : שכונות נווה הדר, רמב"ם, גני חמת	1,099	237	22.5
12	לוד	רמת אשכול צפון : רח' אקסודוס, שכונת שבזי : רח' בן יהודה	3,442	255	21.9
13	רמלה	שכונת גיורא מזרח, רח' יוספטל	2,942	617	21.7
14	גדרה	מרכז ודרום : רח' ביל"ויים, ז'בוטינסקי, בן גוריון	3,609	757	21.1
15	חדרה	שכונות : בוטקובסקי, הזיתים, גני אלון, סלע	4,583	915	20.1
16	נתניה	רמת יגאל ידן צפון : רח' יחזקאל, ישעיהו	5,560	1,110	20.0

מספר סידורי	שם היישוב	שכונות/רחובות עיקריים באזור הסטטיסטי	סה"כ אוכלוסייה	סה"כ אוכלוסייה ממוצא אתיופי	אחוז האוכלוסייה ממוצא אתיופי מכלל האוכלוסייה
17	רמלה	רח' שבזי, וילנה	2,979	585	20.0
18	אשקלון	נווה אורנים : רח' ניצנים	3,781	748	19.8
19	עפולה	עפולה עילית דרום : רח' יצחק שדה, בורוכוב, עפולה הצעירה, אזור תעשייה ב'	3,769	736	19.8
20	חיפה	נווה פז : רח' חטיבת כרמלי	4,991	909	19.7
21	יקנעם עילית	אזור התעשייה והמלאכה, מרכז : רח' השקד	2,560	500	19.6
22	בית שמש	גבעת שרת : רח' הנרקיס, הנורית	4,655	900	19.4
23	חדרה	השכונות : ביאליק, פאר, שמשון, אלרם	6,429	1,232	19.4

מקור : נתוני הלמ"ס, 2005

יישובי הארץ דורגו ושוויו לעשרה אשכולות לפי מדד כלכלי סוציו-אקונומי. בשלושת האשכולות הראשונים כלולים יישובים עם אוכלוסייה ערבית וחרדית. בלוח 57 ניתן לראות לאלו אשכולות משויכים היישובים המופיעים בלוח 56, בהם האוכלוסייה האתיופית מהווה לפחות 19% מכלל האוכלוסייה באזור הסטטיסטי.

לוח 57: התפלגות היישובים עם אזורים סטטיסטיים בהם מעל 19% מהאוכלוסייה הם עולי אתיופיה לפי אשכולות

מספר האשכול	מספר היישובים	שמות היישובים
3-1	0	
4	6	קריית מלאכי, בית שמש, טבריה, לוד, רמלה, אשקלון
5	3	נתניה, עפולה, חדרה
6	2	גדרה, יקנעם עילית
7	2	רחובות, ראשון לציון
10-8	0	

ביישובים המשויכים לאשכולות גבוהים יחסית, כמו רחובות וראשון לציון, האוכלוסייה האתיופית מאכלסת אזורים סטטיסטיים הנחשבים לחלשים מבחינה סוציו-אקונומית.

ביבליוגרפיה

- אדלשטיין, א'. 2003. **דפוסי שימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה בישראל**. אתר הרשות למלחמה בסמים <http://www.antidrugs.org.il/>.
- אדלשטיין, א'. 2005. **אובדנות בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה: מחקר גישוש**. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים. אתר שתיל <http://www.shatil.org.il/sites/noar-oleh/library/1219298282>.
- אדלשטיין, א'. 2007. **הצעת מחקר - הערכת תכנית "סיכויים"**. המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- אדלשטיין, א'. 2007. **שימוש בחומרים פסיכואקטיביים ועבריינות נלווית בקרב בני נוער יוצאי חבר העמים**. אתר הרשות למלחמה בסמים <http://www.antidrugs.org.il/>.
- אדלשטיין, א'. 2008. **תכנית "סיכויים"**. המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- אוחיון, ד'. 2007. **מוקדי קליטה לעולי אתיופיה. סיכום פעילות לשנת 2004**. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.
- אזרחי, י'; שבתאי, מ'; ויבלברג, י'. 2006. **תכנית תל"מ - מחקר הערכה**. מרטנס הופמן יועצים לניהול בע"מ, תל אביב.
- אמית, ק'; ציאצ'אשווילי, ס'. (עורכות). 2007. **מדד רופין: המדד השנתי להשתלבותם של העולים בישראל – דו"ח 2, דו"ח למשרד לקליטת העלייה**. המרכז האקדמי רופין, עמק חפר.
- אפל, א'. **עבריינות בקרב בני-נוער עולים חדשים**. 4 ביוני 2003. מוגש לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 1997. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 2001. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 2006. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בנדס-יעקב, א'. 2008. **מחקר הערכה של תכנית הכנה לכיתה א' בשילוב אתגרים - דוח סופי**. מכון סאלד, ירושלים.

בנק ישראל. 2007. "סקר הכנסות, 2005 עיבודים מיוחדים". מצגת שהוצגה בכנס שדרות לחברה בנושא "תעסוקה בקרב עולי אתיופיה בישראל", 13.5.2007.

בר-המבורגר, ר'; אזרחי, י'; רוזינר, א'; שטיינברג, ד'. 2005. **השימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב תושבי מדינת ישראל - מחקר אפידמיולוגי 2005 (מס' 6)**. אתר הרשות למלחמה בסמים <http://www.antidrugs.org.il/>

גבאי, צ'. 2007. **הפוך על הפוך**. הסכם התקשרות בין המשרד לקליטת העלייה לבין עלם, ירושלים.

גוינט ישראל; המשרד לקליטת העלייה; מכון ברנקו-וייס. 2006. **תכנית אופק לבגרות לתלמידים יוצאי אתיופיה וקווקז בחטיבה העליונה בשבעה יישובים: סיכום שנת הלימודים תשס"ו**. ירושלים.

דולב, ט'; בן-רבי, ד'; טילקין, ר'. 2007. **מצגת: מגמות וכיווני פעולה להתערבות בקרב יוצאי אתיופיה, המוכרים לשירותי הרווחה**. במסגרת הוועדה הבין-משרדית לבדיקה, מיפוי והצעת מענים לבני הקהילה האתיופית בישראל בתחומי הרווחה. מאיירס-גוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2002. שנתון סטטיסטי לישראל 2002, מס' 53 <http://www.cbs.gov.il/archive/shnaton53/shnatonh53.htm>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2005. **הסקר החברתי, 2003**. מדינת ישראל.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2006. **הסקר החברתי, 2004**. מדינת ישראל.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2007. **הסקר החברתי, 2005**. מדינת ישראל.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2007. **סקרי כוח אדם, 2006**. פרסום מס' 1305. מדינת ישראל.

המועצה להשכלה גבוהה. נתונים סטטיסטיים: "נתוני סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה לפי תואר וסוג מוסד, תשמ"א - תשס"ו". <http://www.che.org.il/template/default.asp?maincat=5&catID=12>

המשרד לקליטת העלייה, מנהל הסטודנטים. 2003. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2001-2**, תשס"ב. http://www.moia.gov.il/Moia_he/Statistics/StudentsData

המשרד לקליטת העלייה, מנהל הסטודנטים. 2005. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2003-4**, תשס"ד. http://www.moia.gov.il/Moia_he/Statistics/StudentsData

המשרד לקליטת העלייה, מנהל הסטודנטים. 2006. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2004-5**, תשס"ה. http://www.moia.gov.il/Moia_he/Statistics/StudentsData

המשרד לקליטת העלייה, מנהל הסטודנטים. 2007. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2005-6 תשס"ו**. ירושלים.

המשרד לקליטת העלייה, מנהל הסטודנטים. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2002-3 תשס"ג**.
http://www.moia.gov.il/Moia_he/Statistics/StudentsData

הנדלס, ש'. 2006. **תכנית תעסוקתית עבור בלתי מועסקים-מודל רש"ת**. המוסד לביטוח לאומי, ירושלים.

וולדה-צדיק, א'. 2006. **שילוב יוצאי אתיופיה בחינוך ובתעסוקה: תמצית ממצאים חדשים**. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

וייל, ש'. 2006. **מחקר מעצב תכנית סיכויים**. האוניברסיטה העברית, ירושלים.

זוסמן, נ'. 2007. **מצגת: השתלבות עולי אתיופיה בישראל: תמונת מצב חברתית-כלכלית**. בנק ישראל, ירושלים.

חביב, ג'. 2007. **התנעת תהליך בנייה של תכנית כוללת לקידום בני העדה האתיופית**. הצגה לוועדת מנכ"לים בנושא הטיפול בעולי אתיופיה. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010א'. **פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית: הדגשים לעומת המגמות בקהילה, בחינת המידע הקיים על אפקטיביות התכניות והתוויית קווים להמשך פיתוחו**. דוח מסכם. (דוח מספר 1). דמ-536-10.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010ב'. **מעקב אחרי אינדיקטורים מרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ברמה הארצית (דוח מספר 2)**. דמ-560-10. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

חביב, ג'; קינג, י'; ו-וולדה-צדיק, א'. 2004. **ישראלים ממוצא אתיופי: השכלה ותעסוקה 2001/2**. הרצאה שניתנה בכנס "קליטת עולי אתיופיה, תמונת מצב, הפקת לקחים ומסקנות לקראת העתיד" בחסות המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.

טוראן, י'. **מדיניות והתערבות בקליטת נוער וצעירים עולי אתיופיה - מעקב אחר יישום דוחות והחלטות בנושא**. 30 בינואר 2005. מוגש לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות. (עבריינות)

יאסו, ד'. 2007. **סיכום פעילות מוקדי קליטה לשנת 2006 ויעדים לשנת 2007**. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.

ילו, א'. 2006. **מסמך: בקשה להמשך הפעלה והרחבת היקף פרויקט יזמים צעירים עולים**. יזמים צעירים בישראל, חיפה.

- ינון, א'. 2004. **התכנית הרב תרבותית של החברה להגנת הטבע**. בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ואזן-סיקרין, ל'. 2002. **הערכה של מרכזי מידע לבני נוער "הפוך על הפוך"**. המרכז הבינתחומי ללימודי ילדים ונוער; מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; לוי, ד'; יורוביץ, ל'; סיקרון, ל'. 2005. **מצגת: נוער עולה מסיכון לסיכוי: ממצאים עיקריים משלב ב' חדרה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; סיקרון, ל'. 2006. **מצגת: נוער עולה מסיכון לסיכוי: ממצאים עיקריים משלב ב' נצרת ואשקלון**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'. 2008. **תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: הסיוע הלימודי ומרכזי הנוער (2005-2007) - מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- כהן-נבות, מ'; ברוך, ר'. 2007. **מצגת: הפרויקט הלאומי של יוצאי אתיופיה הערכת תכנית ספייס למתן תגבור לימודי ממצאים נבחרים על יישום התכנית בשנת תשס"ו**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'; חסין, ט'; עמיאל, ש'. 2006. **מצגת: תכנית קדם-עתידיים: ממצאי ביניים ממחקר הערכה. ממצאים נבחרים על יישום התכנית במסגרות ברנקו-וייס בשנת תשס"ו**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'; לוי, ד'; ברוך, ר'. 2006. **מצגת: הפרויקט הלאומי של יוצאי אתיופיה: ממצאים ראשוניים ממחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- לוי, ד'. 2005. **מצגת: התכנית נוער עולה "מסיכון לסיכוי" - ממצאים משלב א' של מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- לוין, ת'; שוהמי, א'; ספולסקי, ד'. 2003. **ההישגים בלימודים של תלמידים עולים: ממצאים והמלצות למקבלי החלטות**. אגף לקליטת תלמידים עולים ולשכת המדען הראשי, משרד החינוך, ירושלים.
- לוין-רוזליס, מ'; בר-און, נ'. 2001. **אשת חיל דוח הערכה רטרוספקטיבי**. מכון משתנים.
- ליפשיץ, ח'. (עומד להתפרסם). **תכניות PACT ו-PACT+, דיווח 2004**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- ליפשיץ, ח'; נועם, ג'; חביב, ג'. 1998. **קליטתם של בני נוער יוצאי אתיופיה: מבט רב-ממדי**. דמ-98-332 מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. "מגמות וכיווני פעולה להתערבות, בקרב יוצאי אתיופיה, המוכרים לשירותי הרווחה" במסגרת הוועדה הבין-משרדית לבדיקה, מיפוי והצעת מענים לבני הקהילה האתיופית בישראל בתחומי הרווחה. (מצגת).

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. 2001. **שילוב עולים יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית - אתגרים, מדיניות, תכניות וכיווני פעולה**. מ-01-93 (א); מ-01-92 (ע). 2001. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

מינהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת. **סקר כ"א, 2005 עיבודים מיוחדים**. מתוך דוח ועדת המשנה לשילוב יוצאי אתיופיה בתעסוקה, אוג' 2007, בתוך המצגת: "יום חשיבה בנושא תכניות תב"ת לעולים יוצאי אתיופיה", 1.5.08, ירושלים.

משטרת ישראל. **הפשיעה בישראל 2005**.

<http://www.police.gov.il/mehozot/agafTichnon/Documents/pshia2005.pdf>

משטרת ישראל. **הפשיעה בישראל 2006**.

<http://www.police.gov.il/mehozot/agafTichnon/Documents/pshia2006.pdf>

משרד החינוך, התרבות והספורט, אגף הערכה ומדידה. 2006. **עולים חדשים בראי המיצ"ב תשס"ב-**

תשס"ד. אתר ראמ"ה: [http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/9D48F53A-6E67-451A-B658-](http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/9D48F53A-6E67-451A-B658-F0A4D6E38431/8452/h4.pdf)

[F0A4D6E38431/8452/h4.pdf](http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/9D48F53A-6E67-451A-B658-F0A4D6E38431/8452/h4.pdf)

משרד החינוך, התרבות והספורט, אגף הערכה ומדידה. 2007. **עולים חדשים בראי המיצ"ב תשס"ב-**

תשס"ה. אתר ראמ"ה:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/HaarachatProjectim/KlitatAliya.htm>

משרד הרווחה. 2006. **קובץ נתוני יסוד, 2006**. משרד הרווחה, ירושלים.

נאון, ד'; קינג, י'; וולדה א'. 2006. "אוכלוסיות שאינן משתתפות באורח מלא בשוק העבודה". תב"ת, מדען לדוח אסטרטגי 2006.

סבירסקי, ש'; סבירסקי, ב'. 2002. **היהודים יוצאי אתיופיה בישראל: דיוור, תעסוקה, חינוך**. מידע על שוויון, גיליון 11, מרכז אדוה, תל-אביב.

סמיונוב, מ'; הברפלד, י'. רייכמן, ר'; דולב, ר'; אמית, ק'; זלצר-זובידה, א'; היילברון, ס'. 2007. **מדד רופין להשתלבותם של העולים בישראל**. המרכז האקדמי רופין, המכון להגירה ושילוב חברתי.

קופיעץ, ק'; בר-און, נ'. 2007(א'). **הערכת מרכזי הקליטה ליוצאי אתיופיה**. מכון משתנים.

קופיעץ, ק'; בר-און, נ'. 2007(ב'). **הערכת מרכזי הקליטה ליוצאי אתיופיה - דוח ביניים**. מכון משתנים.

קינג, י'. 2006. "יוצאי אתיופיה בעולם העבודה". הרצאה בכנס מעסיקים מטעם המשרד לקליטת העלייה והסוכנות היהודית 9.5.06. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י'; שרון, א'. 2007. **מעקב אחר עולי אתיופיה באשדוד: השוואה בין שנת 2004 לשנת 2002**. דמ-479-06. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קמחי, מ'; בן-אריה, א'; כהן, ש'. 2007. **ילדים עולים בישראל 2007**. המשרד לקליטת העלייה; המועצה הלאומית לשלום הילד, ירושלים.

רוזן, ב'; מצליח, ר'. 2004. **התכנית הלאומית למניעת איידס בקרב האוכלוסייה האתיופית**. דמ-04-424. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

שחר, ל'. 2006. **תכנית התערבות רגישת תרבות למניעת השימוש לרעה באלכוהול ובסמים לבני נוער יוצאי אתיופיה והוריהם**. משרד הרווחה; המשרד לקליטת העלייה; עמותת אפשר, ירושלים.

שירותי המזון והתזונה והמרכז הלאומי לבקרת מחלות, משרד הבריאות. 2005. **סקר מב"ת צעיר - סקר מצב בריאות ותזונה לאומי כיתות ז' - י"ב, 2003 - 2004**. ירושלים.

שש, ז'; לבנה, צ'. 2006. **הערכת תכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער עולים והוריהם. דוח הערכה מסכם בשבע ערים**. המשרד לקליטת העלייה; הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול, ירושלים.

שש, ז'; לבנה, צ'. 2007. **תכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער עולים והוריהם**. חברת מוח 10 בע"מ, ירושלים. שנתון סטטיסטי לישראל 2007. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

Cohen-Navot, M.; Baruj-Kovarsky, R.; Levi, D.; Konstantinov, V. 2007. **The Ethiopian National Project: An Evaluation Study of the SPACE Program - Scholastic Assistance, Youth Centers 2005-2007**. Myers-JDC-Brookdale Institute, Jerusalem.

Dolev, T.; Lifshitz, CH. "Evaluating PACT and PACT + Highlights of Six Years of Evaluation 2000-2005". Myers-JDC-Brookdale Institute (a presentation).

אתרי אינטרנט:

האגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה. אתר: www.iaej.co.il

המועצה להשכלה גבוהה. אתר: www.che.org.il

המשרד לקליטת העלייה. אתר: www.moia.gov.il

המשרד לקליטת העלייה, המינהל לסטודנטים עולים. אתר: www.studentsolim.gov.il

הסוכנות היהודית. אתר: www.jewishagency.org

הרשות למלחמה בסמים. אתר: www.antidrug.org.il

משטרת ישראל. אתר: www.police.gov.il